

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Simona Kalousová

**Obhajoba právnické osoby v trestním řízení a
problematika s obhajobou související**

Rigorózní práce

Vedoucí rigorózní práce: prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 22. 8. 2022

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 220 367 znaků včetně mezer.

V Praze dne .....

Podpis .....

Mgr. Simona Kalousová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla s úctou poděkovat prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc., za odborné vedení a cenné rady při tvorbě nejen této rigorózní práce a předchozí práce diplomové, ale především za jeho odborný přístup.

Ráda bych také poděkovala své rodině a blízkým za jejich trpělivost a podporu v průběhu celého studia.

Obsah

Seznam zkratk	.....
Úvod	 1
1. Přijetí právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob v České republice	 3
1.1. Stručný přehled novel zákona č. 418/2011 Sb., zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim	 3
2. Právnická osoba jako subjekt trestního řízení	 6
2.1. Povaha právnické osoby a její trestní odpovědnosti v České republice	 6
2.2. Vymezení povahy právnické osoby v občanském právu	 6
2.3. Vymezení právnické osoby ve vztahu k trestní odpovědnosti	 7
2.4. Prává trestní odpovědnost právnických osob	 8
3. Právo na spravedlivý proces	 10
3.1. Aspekty práva na spravedlivý proces	 11
3.2. Princip nemo tenetur jako součást práva na spravedlivý proces	 14
3.3. Limity práva na spravedlivý proces nejen vůči právnické osobě	 15
3.4. Shrnutí	 19
4. Obhajoba v trestním řízení	 20
4.1. Obsah práva na obhajobu	 21
4.2. Rozdíl v obhajobě právnické osoby a fyzické osoby	 26
4.3. Meze práva na obhajobu ve společném řízení fyzické a právnické osoby	 30
5. Jednání právnické osoby před soudem v rámci trestního řízení	 36
5.1. Osoby oprávněné jednat za právnickou osobu podle občanského soudního řádu	 37
5.2. Zmocněnec jako zástupce právnické osoby	 39
5.3. Opatrovník jako zástupce právnické osoby	 42
5.4. Osoby, jež nelze ustanovit ani zvolit jako zástupce právnické osoby	 45
5.5. Možnost jednání bez přítomnosti zástupce právnické osoby	 49
6. Nutná obhajoba právnické osoby	 51
6.1. Sjednání dohody o vině a trestu	 52
6.2. Závažnost sankce jako důvod nutné obhajoby	 54
6.3. Absence fyzické osoby zástupce jako důvod nutné obhajoby	 56
6.4. Důvody pro vyloučení institutu nutné obhajoby u právnických osob	 57
6.5. Mezinárodní úprava institutu nutné obhajoby	 59
6.6. Shrnutí	 60
7. Problematika obhajoby právnické osoby v trestním řízení	 62
7.1. Srovnání právní úpravy institutu nutné obhajoby s právní úpravou sousedních států	.. 62

7.2.	Srovnání právní úpravy společného řízení s právní úpravou vybraných sousedních států	67
7.3.	Jak je tomu v Anglii a Walesu?	68
7.4.	Rekapitulace problémů obhajoby právnické osoby v trestním řízení spolu s návrhem řešení zohledňujícím zahraniční právní úpravu	69
8.	Problematika v praxi	73
8.1.	Ustanovený opatrovník jednající na úkor právnické osoby	73
8.2.	Možnost odposlechu komunikace mezi obviněnou právnickou osobou a jejím obhájcem	74
	Závěr	77
	Seznam použitých zdrojů	
	Abstrakt v českém jazyce	
	Abstrakt v anglickém jazyce	

Seznam zkratek

ČAK	Česká advokátní komora
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní Republika
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EU	Evropská Unie
EÚLP, Úmluva	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod č. 209/1992 Sb.
JGG	Jugendgerichtsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 11. 12. 1974 (BGBl. I S. 3427) – německý zákon o soudu pro mladistvé
LZPS	Listina základních práv a svobod, vyhlášena usnesením předsednictví České národní rady dne 16. 12. 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.), ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
MPOPP	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
OČTŘ	Orgán činný v trestním řízení, orgány činné v trestním řízení
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Polský TŘ	Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego
StPO	Strafprozessordnung 1975 – rakouský trestní řád
StPo	Strafprozeßordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 07. 04. 1987 (BGBl. I S. 1074, ber. S. 1319) – německý trestní řád

TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
TZPO	zákon č. 91/2016 Z.z., o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov – zákon o trestní odpovědnosti právnických osob Slovenské republiky
u.o.p.z.	Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary – zákon Polské republiky o odpovědnosti kolektivních subjektů za činy zakázané pod hrozbou sankce
ÚS	Ústavní soud
Ústava ČR	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
VbVG	Bundesgesetz über die Verantwortlichkeit von Verbänden für Straftaten – Verbandsverantwortlichkeitsgesetz – zákon o odpovědnosti sdružení za trestné činy
ZA	zákon č. 85/1996 Sb. o advokacii, ve znění pozdějších předpisů
ZTOPO	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Téma této rigorózní práce, kterým je „Obhajoba právnické osoby v trestním řízení a problematika s obhajobou související“, bylo zvoleno z důvodu zájmu autora o tematiku trestní odpovědnosti právnických osob. Zájem autora o tuto problematiku je zjevný i z volby tématu diplomové práce, ve které se autor zabýval „Vybranými problémy trestní odpovědnosti právnických osob“. Diplomová práce se věnovala hmotněprávní úpravě trestní odpovědnosti právnických osob, pozornost autora proto v této rigorózní práci směřuje k problematice procesněprávní. Problematika trestní odpovědnosti právnických osob je v právním řádu České republiky stále aktuální, a i přes to, že se jedná o velmi diskutované téma a právní úprava prošla již řadou novel, nelze právní úpravu považovat za jasnou a úplnou, ale spíše za problematickou.

Hlavním cílem rigorózní práce je posoudit meze obhajoby právnické osoby v trestním řízení spolu s úvahou o možnostech přípustnosti institutu nutné obhajoby. Dalším cílem této práce je vymezit problémy obhajoby právnických osob v trestním řízení, porovnat obhajobu právnických osob s obhajobou fyzických osob a také zmínit principy a zásady společného trestního řízení vedeného proti obviněné právnické a fyzické osobě. Dále se tato rigorózní práce zabývá právem na spravedlivý proces ve vztahu k právnické osobě, proti níž je vedeno trestní řízení, a aspekty s právem na spravedlivý proces souvisejícími. Následuje stručný popis právních úprav zahraničních států týkající se problémů obhajoby právnické osoby. Vybrány jsou jak státy kontinentálního, tak i angloamerického právního systému. Po vymezení právních úprav dochází ke zvážení, zda je možné právní úpravu aplikovat v právním řádu České republiky či nikoliv. Na závěr autor vymezuje problémy, které byly předmětem zkoumání a které autor považuje za významné. Práce je zakončena stručným exkurzem do praxe obhajoby právnické osoby.

Rigorózní práce je rozdělena do osmi kapitol. Z důvodu souvislosti vývoje právní úpravy a povahy právnické osoby s procesněprávními problémy práva na obhajobu je v prvních dvou kapitolách věnována pozornost právě těmto dvěma tématům, byť jen velmi stručně. Třetí kapitola pojednává o právu na spravedlivý proces, a to tak, že je vymezen obsah práva spolu s úvahou o možnostech jeho omezení. V rámci této kapitoly je také podrobněji vymezen princip *nemo tenetur*, který má vztah k právu na obhajobu, a tedy též k samotnému právu na spravedlivý proces. Následuje kapitola zabývající se právem na obhajobu, a to jak z obecného úhlu pohledu, tak i z pohledu konkrétního, tedy vztahujícího se přímo na právnické osoby. Kapitola zahrnuje zejména obsahové vymezení práva a porovnání práva na obhajobu právnické a fyzické osoby v rámci společného trestního řízení. V páté kapitole je věnována pozornost jednání právnické osoby před soudem. Následuje kapitola týkající se nutné obhajoby ve vztahu k právnické osobě,

místa však i spolu s obecnou právní úpravou institutu ve vztahu k fyzickým osobám, a to z důvodu komplexnosti právní úpravy. Cílem této kapitoly je určit důvody nutné obhajoby, které lze aplikovat na právnickou osobu, a zodpovědět otázku, zda je aktuální právní úprava dostačující či nikoliv. S ohledem na to, že je vyvozen závěr, že právní úprava není dostatečná, budou zvažována i možná řešení jednotlivých problémů. Předposlední kapitola si klade za cíl zejména identifikovat vybrané problémy české právní úpravy v jednotlivých právních úpravách zvolených zahraničních zemí. Následně dochází k rekapitulaci vybraných problémů české právní úpravy spolu s návrhem jejich řešení inspirovaným zahraničními právními úpravami. Z důvodu odlišností právních řádů zemí kontinentálního i angloamerického právního systému si tato práce klade za cíl pouze nastínit právní úpravu některých z vybraných problémů. Nejedná se však o podrobný rozbor právních úprav, a vymezení tak nelze považovat za komplexní. Posledním bodem této rigorózní práce je vymezení některých otázek, které se vyskytují v praxi a které souvisejí s obhajobou právnické osoby v trestním řízení.

Předmět zkoumání autor stanovil na základě osobních preferencí. Výzkumným cílem práce je posoudit aktuální právní úpravu a její problémy, vyhodnotit zjištěné poznatky a formulovat dílčí závěry. Dalším cílem je částečný rozbor právní úpravy vybraných zahraničních zemí a následná komparace zjištěných poznatků s českou právní úpravou. Závěr práce zahrnuje syntézu poznatků a formulaci dílčích návrhů řešení. Při tvorbě práce byly zvoleny především tyto výzkumné metody: popis, analýza, syntéza a komparace. Zdrojem poznatků při tvorbě rigorózní práce byly nejen odborné publikace, právní předpisy a jejich komentáře, ale i judikatura. Vzhledem ke srovnání české právní úpravy institutu s právní úpravou zemí kontinentálního systému práva i zemí angloamerického systému práva slouží jako zdroj sloužit i zahraniční literatura, právní předpisy a judikatura.

1. Přijetí právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob v České republice

Právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob je v českém právním řádu stále neustáleným institutem, ohledně kterého zůstává nezodpovězeno poměrně velké množství otázek. Tyto otázky se objevují především v procesněprávní oblasti zákona, která není příliš často řešeným tématem, a to ani v člancích odborné právní veřejnosti, ani v judikатурní praxi. Čep ve svém článku uvádí, že se judikatura k problematice trestní odpovědnosti právnických osob hojně rozvíjí.¹ Vzhledem k aktuálnímu počtu případů odsouzených právnických osob za trestné činy, lze konstatovat, že problematika, která je řešena judikaturou, stoupá, ale tento nárůst rozhodně nelze považovat za „hojný“.² Obdobný názor ohledně nedostatečnosti judikatury zastává též Jelínek, který uvádí, že sjednocující judikatura není dostatečná, neboť od účinnosti zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, tedy od roku 2012, do 1. 1. 2019 bylo zveřejněno pouhých šest judikátů ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek.³ Pro úplnost je nutno dodat, že zákon o trestní odpovědnosti právnických osob je zákonem speciálním k trestnímu zákoníku a trestnímu řádu, a tedy některé problematické otázky lze vykládat podle judikatury týkající se fyzických osob.⁴ Ani takové řešení však není pro praxi dostatečné, a tedy nezbyvá, než vyčkat na další vývoj judikatury či novelu právní úpravy.

1.1. Stručný přehled novel zákona č. 418/2011 Sb., zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

První novela zákona byla provedena zákonem č. 105/2013 Sb. z důvodů přijetí zákona o mezinárodní justiční spolupráci. Tato novela poupravila zákon o trestní odpovědnosti právnických osob pouze technicky tak, aby odpovídal zákonu č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci. Další změnu provedl zákon č. 141/2014 Sb., který rozšířil taxativní výčet trestných činů, které je možné právnické osobě přičítat. Rozšíření se však týkalo pouze čtyř

---

¹ ČEP, D.: Základy trestní odpovědnosti právnických osob ve světle judikatury Nejvyššího soudu (1.část). Trestněprávní revue, 2018, č. 9. ISSN 1213-5313. s. 195–201.

² Počty pravomocně odsouzených právnických osob: rok 2012 – 0 osob, 2013 – 3 osoby, 2014 – 22 osob, 2015 – 63 osob, 2016 – 90 osob, 2017 – 103 osob, 2018 – 120 osob (viz JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Praha: Leges, 2019. 384 s. ISBN 978-80-7502-351-3. s. 29).

³ Konkrétně č. 26/2013, č. 28/2015, č. 50/2015, č. 23/2016, č. 29/2017, č. 34/2017 (viz. JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 30).

⁴ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 31.

trestných činů, a to znásilnění (§ 185 TZ), účast na pornografickém představení (§ 193a TZ), navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§ 193b TZ) a lichva (§ 218 TZ). V roce 2015 vstoupily v platnost další dvě novely ZTOPO. První z nich byla provedena zákonem č. 86/2015 Sb. a upravovala zákon v oblasti týkající se postupu při výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení. Jednou z hlavních změn provedených v rámci této novely bylo odebrání slov „jiná majetková hodnota“, z ustanovení § 73 odst. 1 zákona č.140/1961 Sb. Druhá novela byla provedena zákonem č. 375/2015 Sb. a do zákona přidala ustanovení § 33a, čímž umožnila státnímu zástupci za stanovených podmínek přerušit trestní stíhání vedené proti právnické osobě. Pátá novela provedena zákonem č. 135/2016 Sb., která změnila ZTOPO z důvodu přijetí zákona č.134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, souvisela zejména s názvy trestů uvedených v ustanoveních § 21 a § 22 ZTOPO.⁵

Největší změny přinesla novela provedena zákonem č. 183/2016 Sb., která změnila rozsah kriminalizace právnických osob tím, že z pozitivního výčtu trestných činů, za něž mohla být právnická osoba trestně odpovědná, stanovila v ustanovení § 7 ZTOPO výčet negativní. Tedy výčet trestných činů, za něž být právnická osoba trestně odpovědná nemůže. Dále zavedla v ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO institut „vyvinění se“ právnických osob z trestní odpovědnosti, změnila podmínky přičitatelnosti v ustanovení § 8 ZTOPO, doplnila výčet trestných činů, na něž dopadá zásada univerzality uvedena v ustanovení § 4 odst. 1 ZTOPO, a také doplnila výčet trestných činů, které není možné promlčet.⁶

Devátá novela provedena zákonem č. 455/2016 Sb. upravila ustanovení § 4 odst. 1 ZTOPO tak, že zásadu univerzality rozšířila o další trestné činy. Desátá novela zákona, provedena zákonem č. 55/2017 Sb., umožnila uložit právnické osobě ochranné opatření, a to podle ustanovení § 26a ZTOPO. Předposlední změnu zákona učinil zákon č. 183/2017 Sb., jímž bylo zrušeno ustanovení § 28 ZTOPO upravující vztah trestního řízení vedeného proti právnické osobě k řízení o správním deliktu.⁷ Poslední změnou byla novela provedena zákonem č. 114/2020 Sb., který nabyl účinnosti 1. 6. 2020 a který zařadil do ustanovení § 15 odst. 1 ZTOPO mezi druhy trestů a ochranná opatření

---

⁵ § 21 ZTOPO – trest zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži; § 22 ZTOPO – trest zákazu přijímání dotací a subvencí.

⁶ K šesté novele ZTOPO blíže viz JELÍNEK, J.: Nad šestou novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Kriminálnístka, 2017, č. 1, s. 83-92. ISSN 1210-9150.

⁷ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 169–170.

pod písm. d) zákaz držení a chovu zvířat⁸. V souvislosti s touto změnou novela zařadila do zákona nové ustanovení § 20a.⁹

Na závěr této kapitoly zbývá zodpovědět otázky, zda novely přispěly k lepší kvalitě zákona, zda vyplnily mezery nebo alespoň vyjasnily některé z mnohých problémů právní úpravy, anebo zda se jednalo pouze o změnu vyžadovanou mezinárodními závazky, která nepřispěla k řešení problémů právní úpravy. Podle Jelínka ani jedna z novel nepřispěla ke zvýšení odborné kvality legislativního díla, ani nevyjasnila problémy, jež se v praxi objevují.¹⁰ Za ne příliš kvalitní, označuje novely i Unie Obhájců, která poukazuje především na nedostatečnou právní úpravu procesní části zákona.¹¹ Ani jedna z novel tedy neřeší problematické otázky, s nimiž se potýká právní praxe, a to jak v rámci trestního řízení vedeného proti právnickým osobám, tak i v rámci společného trestního řízení právnických a fyzických osob. V několika zásadních problémech, jako je například neexistence institutu nutné obhajoby právnické osoby, se právní autority navíc přiklánějí k názoru, že jiná změna, nežli další změna zákona pomocí novelizace nebude možná. S tímto názorem nezbývá než souhlasit.

---

⁸ K trestněprávní ochraně zvířat se vyjadřuje Jelínek ve svém příspěvku v Bulletinu advokacie: JELÍNEK, J.: K nové trestněprávní ochraně zvířat aneb trefit kozla. Bulletin advokacie, 2020, 2020(5), 46-50. ISSN 1210-6348.

⁹ Bliže k jednotlivým novelám viz <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=418&r=2011>.

¹⁰ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 22.

¹¹ Stanovisko Unie obhájců ČR č. 1/2019 ze dne 14. 3. 2019 k nedostatkům právní úpravy ochrany důvěrného vztahu mezi advokátem a jeho klientem v trestním řízení [online]. Publikováno 2019 [cit. 10. 2. 2021].

2. Právnícká osoba jako subjekt trestního řízení

2.1. Povaha právnícké osoby a její trestní odpovědnosti v České republice

Povaha právnícké osoby a příklon k teorii fikce či teorii organické je diskutovanou problematikou z důvodu, že trestní odpovědnost je v českém právním řádu založena na zásadě odpovědnosti za zavinění, tedy je odpovědností subjektivní. Právnícká osoba, jako útvar uměle vytvořený, nemající vůli, totiž není schopna složku zavinění naplnit. Při zařazení institutu trestní odpovědnosti právníckých osob do české právní úpravy tak bylo nutné vytvořit konstrukt, který by, byť „umělě“, naplňoval obligatorní znak subjektivní stránky trestného činu.

Trestní odpovědnost právníckých osob je tedy v českém právním řádu odpovědností pravou, odvozenou od „*fyzických osob uvnitř organizace*“ a odpovědností „dovozenou“ pomocí konstruktu přičitatelnosti.¹² Dochází tak ke kombinaci přímého zastoupení upraveného v ustanovení § 8 odst. 1 ZTOPO spolu s ustanovením § 8 odst. 2 ZTOPO upravujícího přičitatelnost, jak podotýká například Čep.¹³ V následujících podkapitolách bude vymezena povaha právnícké osoby v rámci odvětví práva soukromoprávního i v rámci odvětví práva veřejnoprávního.

Povaha právnícké osoby je z procesněprávního úhlu pohledu zásadní především proto, že je důvodem, proč musí být právnícká osoba v průběhu trestního řízení zastoupena fyzickou osobou a proč se na právnícké osoby bez dalšího nemůže aplikovat právní úprava vztahující se na fyzické osoby.

2.2. Vymezení povahy právnícké osoby v občanském právu

Právnícké osoby jsou v právním řádu České republiky považovány za fiktivní útvary zřízené zákonem. Civilní právní úprava se tedy přiklání k teorii fikce. Tento fakt vyplývá například z důvodové zprávy k zákonu č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.¹⁴ A dále ze samotného občanského zákoníku, a to například z ustanovení § 161 OZ, kde zákon stanoví, že „*kdo právníckou osobu zastupuje, dá najevo, co ho k tomu opravňuje, neplyne-li to již z okolností*“. Občanský zákoník však obsahuje i odchylky od teorie fikce. Takovouto odchylkou je například

---

¹² JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právníckých osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 190.

¹³ Blíže viz ČEP, D.: Nad zaviněním jako základem trestného činu právnícké osoby (tj. k přičitatelnosti a otázkám souvisejícím). Právní rozhledy, 2016, č. 15-16, s. 534. ISSN 1210-6410.

¹⁴ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. Volební období. Tisk. 362 – Vládní návrh zákona občanský zákoník. Důvodová zpráva.

ustanovení § 20 téhož zákona, který stanoví, že právnickou osobou je i útvar „jejíž právní osobnost zákon uzná“.

2.3. Vymezení právnické osoby ve vztahu k trestní odpovědnosti

Byť je podle občanského zákoníku právní úprava právnických osob založena na teorii fikce, právní úprava právnických osob podle ZTOPO se nepřiklání ani k organickému pojetí, podle kterého je právnická osoba považována za reálný subjekt, ani ke zmíněné teorii fikce.¹⁵ Příkladem příklonu ZTOPO k organické teorii je ustanovení § 8 odst. 1 ZTOPO, a to podle formulace „spáchání“ trestného činu právnickou osobou. Naopak ustanovení § 8 odst. 2 ZTOPO upravující přičitatelnost jednání fyzické osoby právnické osobě je příklonem k teorii fikce. Podle Dědičova komentáře, je nevyhraněnost dána nutností postihnout i právnické osoby se sídlem v zahraničí, jejichž osobní status se řídí zahraniční právní úpravou. Byť nedochází k příklonu ani k jedné ze zmiňovaných teorií, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob je podle komentáře založen na tom, že „*Občanský zákoník nahlíží na právnické osoby jako na subjekty umělé (fiktivní), odmítá antropologizaci právnických osob a bere za své hledisko, že právnické osoby jsou umělé lidské útvary (srov. důvodovou zprávu k novému občanskému zákoníku k § 15 až 22), a proto v § 151 odst. 1 nepřiznává právnické osobě vlastní vůli, její vůli nahrazují členové jejich orgánů. Jedná-li proto za právnickou osobu její statutární orgán, nejde o přímé osobní jednání právnické osoby, ..., ale o zastoupení právnické osoby (viz § 161 ObčZ). Neprojeví-li právnické osoby vlastní vůli, ale je-li jejich vůle nahrazována, nemohou mít ani svéprávnost ve smyslu § 15 odst. 2 ObčZ. Svěprávnou osobou, kterou má na mysli § 4 odst. 1 ObčZ, je proto člověk, nikoli právnická osoba. V plném rozsahu však domněnka uvedená v tomto ustanovení („Má se za to, že každá svéprávná osoba má rozum průměrného člověka i schopnost užívat jej s běžnou péčí a opatrností a že to každý od ní může v právním styku důvodně očekávat.“) dopadá na fyzické osoby, které za právnickou osobu v právním styku jednají“.*¹⁶

ZTOPO navazuje na vymezení právní úpravy právnické osoby podle soukromého práva, avšak pouze takové vymezení by nebylo pro úpravu trestní odpovědnosti právnických osob dostačující. Důvodem této nedostatečnosti je též skutečnost, že se nejedná o obecné jednání, ať už právní či protiprávní, ale o „exces trestněprávní“. Právnická osoba tedy má právní osobnost

---

¹⁵ DĚDIČ, J.: § 8 [Trestní odpovědnost právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018. 984 s. ISBN 978-80-7400-592-3. s. 181–182.

¹⁶ Tamtéž, s. 172–173.

a jedná pomocí svých zástupců, jež nahrazují její vůli. Dědič v komentáři uvádí, že „z hlediska trestní odpovědnosti právnické osoby není důležité, zda a jak je v právním řádu vymezena její způsobilost samostatně právně jednat (svéprávnost), zda má svéprávnost nebo nemá, zda za ni jedná vždy zástupce nebo její statutární orgán, zda tato jednání učiněná jménem právnické osoby ji zavazují nebo nezavazují, zda jsou platná nebo neplatná”¹⁷. Z hlediska trestní odpovědnosti právnických osob je totiž důležité splnění podmínek přičitatelnosti podle ustanovení § 8 ZTOPO. Trestným činem, který lze právnické osobě přičíst, je tedy pouze protiprávní čin, který byl spáchan v zájmu či v rámci činnosti právnické osoby, čin, který spáchala osoba uvedená ve výčtu ustanovení § 8 odst. 1 ZTOPO a čin, který je podle ustanovení § 8 odst. 2 ZTOPO právnické osobě přičitatelný.¹⁸

2.4. Prává trestní odpovědnost právnických osob

Jedním z důvodů zavedení trestní odpovědnosti právnických osob byla nemožnost identifikovat, a tedy postihnout fyzické osoby odpovědné za protiprávní jednání. Z důvodu naplnění tohoto cíle byla zvolena prává trestní odpovědnost právnických osob. Nepravá trestní odpovědnost právnických osob totiž zachovává individuální trestní odpovědnost, tedy odpovědnost fyzické osoby. Koncepce umožňuje uložení sankce právnické osobě pouze v případě, že na spáchaném trestném činu spolu s fyzickou osobou participovala, a to za předpokladu, že bude prokázána odpovědnost pachatele – fyzické osoby i participace právnické osoby na spáchaném trestném činu.

V dopise prezidenta republiky Václava Klause, jímž byl vetován návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, byl uveden protiargument, že návrh ZTOPO je cestou umožňující vyhnout se složitému pátrání při prokazování viny pachatele fyzické osoby.¹⁹ Byť je nutné uznat, že prává trestní odpovědnost právnických osob ponechává prostor pro zneužití zákona, ulehčení či zrychlení trestního řízení nebylo cílem právní úpravy. Identifikace fyzické osoby pachatele je totiž především v případě velkých korporací se složitou vnitřní strukturou velmi problematická. Cestou pravé trestní odpovědnosti lze nahradit škody vzniklé v důsledku protiprávního jednání i v případech, kdy identifikace pachatele – fyzické osoby není možná. Prává trestní odpovědnost

---

¹⁷ DĚDIČ, J.: § 8 [Trestní odpovědnost právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 182.

¹⁸ Tamtéž, s. 182.

¹⁹ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 166.

tedy sice ponechává prostor pro případné neuložení trestu pachateli – fyzické osobě, a tedy uložení trestu pouze pachateli – právnické osobě, avšak jen tato koncepce může zajistit potrestání pachatele – právnické osoby v situacích, kde právě ona identifikace pachatele – fyzické osoby, která protiprávní čin spáchala, není možná.

3. Právo na spravedlivý proces

Právnícká osoba je sice uměle vytvořený útvar, ale to neznamená, že nemá práva, která má fyzická osoba v obdobném postavení. Jelínek upozorňuje na fakt, že „řízení proti právníckým osobám je typem českého trestního procesu. Proto pro něj musí platit to, co platí pro celý český trestní proces, tj. že musí odpovídat standardům tzv. spravedlivého procesu (fair trial) ve své kontinentální podobě“²⁰, tedy podobě procesu, z nějž vychází.²¹ Malý poukazuje na začátek znění čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod upravující právo na spravedlivý proces, a to konkrétně slovo „každý“.²² Z něhož dovozuje možnost uplatnění práva na spravedlivý proces jak na fyzické osoby, tak i na právnícké osoby.²³ Slovo „každý“ se na počátku vět v jednotlivých ustanoveních právní úpravy objevuje i na národní úrovni, a to například v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Možnost uplatnění práv zakotvených v Úmluvě i na právnícké osoby dovozuje také mezinárodní judikatura. Příkladem je rozsudek ve věci *Fortum Oil and Gas OY proti Finsku*²⁴, kde stěžovatel namítal, že došlo k odepření spravedlivého slyšení před soudem podle čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. a) a b) Úmluvy. Společnost totiž nebyla řádně vyrozuměna o dokumentech, které byly předloženy soudu Úřadem pro hospodářskou soutěž. Společnost dále nebyla plně informována ani o obviněních vznesených proti ní. Soud v této věci nezpochybnil použitelnost článku 6 Úmluvy na právníckou osobu a připustil, že memoranda Úřadu pro hospodářskou soutěž nebyla obviněné právnícké osobě (společnosti) řádně sdělena. Obě memoranda však obsahovala citlivé a tajné obchodní informace.²⁵ Soud tímto judikátem přiznává právnícké osobě práva podle čl. 6 Úmluvy.

Dále se k otázce možnosti uplatnění článků Úmluvy na právnícké osoby vyjádřil i Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 19. 1. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 15/93, když dovedl „ochotu státu poskytnout ochranu i právníckým osobám, pokud jde o základní práva a svobody“²⁶.

---

²⁰ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právníckých osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 311.

²¹ Tamtéž, s. 311.

²² Zákon č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících. In: Sběrka zákonů České republiky. 1992, roč. 1992, částka 41, ústavní zákon, s. 1058-1088. ISSN 1211-1244.

²³ MALÝ, J.: Společné trestní řízení proti obviněné fyzické a právnícké osobě a právo na spravedlivý proces. Právní rozhledy, 2019, č. 18, s. 637.

²⁴ Rozsudek ESLP *Fortum Oil and Gas Oy proti Finsku* ze dne 12. 11. 2002, stížnost č. 32559/96.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ A to konkrétně z prohlášení bývalé ČSFR, které bylo učiněno při ratifikaci Úmluvy a ve kterém ČSFR uznává pravomoc Evropské komise přijímat podle čl. 25 Úmluvy stížnosti osob v důsledku porušení práv Úmluvy. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí zároveň odkázal na ustanovení § 72 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním

S ohledem na shora uvedená stanoviska a rozhodnutí soudů lze shrnout, že právo na spravedlivý proces i pod něj podřazené právo na obhajobu náleží též právnické osobě. Otázkami „Zda lze jednotlivé aspekty práva na spravedlivý proces při jeho aplikaci zúžit či dokonce vyloučit?“ a „Ze kterých konkrétních složek se právo na spravedlivý proces skládá?“ se budou zabývat následující podkapitoly. Předmětem této rigorózní práce však není podrobný rozbor práva na spravedlivý proces, a pozornost tak bude věnována pouze okrajovému vymezení práva především v souvislosti s trestním řízením vedeném proti právnické osobě.

3.1. Aspekty práva na spravedlivý proces

Co lze zahrnout pod pojem práva na spravedlivý proces a kde lze definici práva na spravedlivý proces nalézt, není jednoduchá otázka. Ústavní definice práva na spravedlivý proces totiž není v právním řádu České republiky zakotvena. Právo je složeno z jednotlivých složek, které jsou dovozovány z různých zdrojů. Fenyk zastává názor, že prameny mezinárodního práva zakotvují jakési minimum práva na spravedlivý proces, které může být modifikováno jednotlivými národními úpravami. Základ tohoto práva by však, podle jeho názoru, měl být zaručen i na vnitrostátní úrovni, a to především z důvodu přijetí Úmluvy členskými státy Evropské unie.²⁷ Ustanovení Úmluvy lze tedy pokládat za jakýsi základ práva na spravedlivý proces. S ohledem na to, že je Úmluva součástí ústavního pořádku České republiky, a to na základě čl. 10 Ústavy, je třeba tento základ práva na spravedlivý proces považovat za závazný i na vnitrostátní úrovni České republiky.²⁸

Článek 6 Úmluvy vymezuje obsah práva na spravedlivý proces takto:

*„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla **spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě** projednána **nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem**, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o **oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění** proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní*

---

soudu, z něhož vyplývá, že „ústavní stížnost jsou oprávněny podat fyzická nebo právnická osoba, jestliže tvrdí, že zásahem orgánu veřejné moci bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou podle čl. 10 Ústavy“ viz náleží ÚS ze dne 19. 1. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 15/93.

²⁷ FENYK, J.: Právo právnické osoby na spravedlivý proces alias... „*není-li z povahy věci vyloučeno*“. In: TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., GALOVCOVÁ, I.: Pocta Jiřímu Jelínkovi. Praha: Leges, 2020. 498 s. ISBN 978-80-7502-464-0. s. 89.

²⁸ viz náleží ÚS ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 36/01 – cit.: „*rozsah pojmu ústavního pořádku nelze vyložit toliko s ohledem na ustanovení čl. 112 odst. 1 Ústavy, nýbrž i vzhledem k ustanovení čl. 1 odst. 2 Ústavy, a do jeho rámce zahrnout i ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách*“.

bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.

Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.

Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:

- a) být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu;*
- b) mít přiměřený čas a možnosti k přípravě své obhajoby;*
- c) obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují;*
- d) vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě;*
- e) mít bezplatnou pomoc tlumočníka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví.*“²⁹

Právo na spravedlivý proces tedy zahrnuje dílčí práva obsažená v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod č. 209/1992 Sb., Mezinárodním paktu o občanských a politických právech č. 120/1976 Sb. (zejména v čl. 14-15), Všeobecné deklaraci lidských práv DE01/48, Listině základních práv Evropské unie 2012/C 326/02 a na vnitrostátní úrovni pak v Ústavě (především v čl. 81 a následujících) a LZPS (především v čl. 8 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 a následujících).

Jako příkladný obsah práva na spravedlivý proces lze dále uvést Fenykův demonstrativní výčet zásad, které zároveň umožňují naplnit účel trestního řízení a odůvodňují jeho legitimitu. Do Fenykova výčtu patří zásada „stíhání jen ze zákonných důvodů“, zásada oficiality a legality, zásada obžalovací a vyhledávací, zásada zajištění práva na obhajobu, presumpce nevinny a dále též zásada volného hodnocení důkazů, materiální pravdy, bezprostřednosti, ústnosti a veřejnosti, subsidiarity a zdrženlivosti.³⁰ Fenyk také upozorňuje na omezení některých práv a zásad při jejich uplatnění ve vztahu k právnické osobě. Jako příklad uvádí omezení práva na obhajobu

---

²⁹ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod č. 209/1992 Sb.

³⁰ FENYK, J.: Právo právnické osoby na spravedlivý proces alias... „*není-li z povahy věci vyloučeno*“. In: TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., GALOVCOVÁ, I.: Pocta Jiřímu Jelínkovi. Op. cit., s. 92.

ustanovením § 35 ZTOPO, kterým u právnických osob dochází k vyloučení institutu nutné obhajoby. Dále upozorňuje na některá zajišťovací opatření uplatnitelná pouze ve vztahu k fyzické osobě, konkrétně odkazuje na ustanovení § 33 odst. 1 ZTOPO v souvislosti s vazebními důvody podle ustanovení § 67 písm c) TŘ.³¹ Určujícím kritériem při úvaze, které ustanovení právní úpravy lze na právnickou osobu aplikovat, je ustanovení § 2 odst. 1 ZTOPO a jeho sousloví „*není-li to z povahy věci vyloučeno*“.³² Povaha právnické osoby je tedy stěžejní zejména při úvaze které složky práva na spravedlivý proces aplikovat na právnické osoby lze a které nikoliv.

Jelínek upozorňuje také na vzájemnou provázanost a podmíněnost práva na spravedlivý proces spolu s právem na přístup k soudu a právem na spravedlivé soudní řízení, bez nichž by, podle jeho názoru, právo na spravedlivý proces nemohlo být naplněno.³³ Právo na přístup k soudu bylo ve vztahu k právnické osobě řešeno i na „evropské půdě“, a to ve věci *Družstevní záložna Pria a ostatní proti České republice*³⁴. V této věci byla na stěžovatelku uvalena nucená správa, a to úřadem pro dohled, který uvalení správy odůvodnil tím, že Družstevní záložna Pria prováděla činnost mimo zákonný rámec vymezeného předmětu. Záložna podala veškeré možné opravné prostředky, vždy však neúspěšně. Ve věci lze spatřovat omezení práva na pokojné užívání majetku podle čl. 1 Úmluvy a práva na přístup k soudu podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Stěžovatelka namítala, že neměla možnost opravnými prostředky řádně napadnout uvalení nucené správy u soudu a už vůbec ne její následné prodloužení, které bylo učiněno několikrát.³⁵ Lze tedy shrnout, že právo na přístup k soudu je bezesporu nezbytnou podmínkou dosažení práva na spravedlivý proces, a to bez ohledu na to, zda je vedeno trestní řízení proti fyzické osobě nebo právnické osobě.

Obsah práva na spravedlivý proces je tedy složen z mnoha jednotlivých práv, přičemž jeho obsah se stále vyvíjí a mění, a to v souvislosti s vyvíjející se judikaturou jak na národní, tak i mezinárodní a unijní úrovni.³⁶

---

³¹ FENYK, J.: Právo právnické osoby na spravedlivý proces alias... „*není-li z povahy věci vyloučeno*“. In: TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., GALOVCOVÁ, I.: Pocta Jiřímu Jelínkovi. Op. cit., s. 93.

³² Tamtéž, s. 93.

³³ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 311; tématem se též zabývá Molek ve své publikaci MOLEK, J.: Právo na spravedlivý proces. Praha: Wolter Kluwer ČR, 2012. 573 s. ISBN 978-80-7357-748-3.

³⁴ Rozsudek ESLP Družstevní záložna Pria a ostatní proti České republice ze dne 31. 7. 2008, stížnost č. 72034/01.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 311.

3.2. Princip *nemo tenetur* jako součást práva na spravedlivý proces

Princip *nemo tenetur* lze například podle Čepa vykládat tak, že „*nikdo není povinen sám sebe obviňovat*“³⁷. Nejedná se však o jednoznačný pojem. Princip je mnohdy interpretován odlišně, avšak četnost výkladů, jež se různí v literaturách, lze spíše považovat za obsah principu. Princip *nemo tenetur* se totiž skládá z jednotlivých práv, jimiž jsou:

- a) „*právo mlčet*,
- b) *právo nebýt nucen k výpovědi*, a
- c) *právo nepřispívat k vlastnímu obvinění svým aktivním jednáním*“.³⁸

Princip *nemo tenetur* přiznává i Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, nikoliv však explicitně. Princip byl dovozen rozhodovací praxí Evropského soudu pro lidská práva. Ani ESLP však „princip *nemo tenetur*“ ve svých rozhodnutích výslovně neuvádí. Pouze zmiňuje dvě jednotlivá práva, a to právo mlčet a právo nebýt nucen přispívat k vlastnímu obvinění.³⁹ Tato práva ESLP podřazuje pod právo na spravedlivý proces, a to ve smyslu čl. 6 Úmluvy.⁴⁰ Lze tedy uzavřít, že princip *nemo tenetur* se podle evropské judikatury skládá zejména z práva mlčet,⁴¹ tedy nepřičítat mlčení k tíži, práva nebýt nucen k výpovědi, nevyužívat metody mučení⁴² či nátlaku s cílem dosažení výpovědi a práva nepřispívat k vlastnímu obvinění aktivním jednáním⁴³. V právním řádu České republiky jsou tato jednotlivá práva zakotvena v čl. 37 odst. 1 a čl. 40 odst. 4 LZPS. Podle Čepa vztah podřazenosti těchto práv pod právo na spravedlivý proces nečiní mezi právními autoritami problémy. Na obsahové stránce práva se však již právní autority mnohdy neshodují.⁴⁴

Úskalí týkající se případného porušení principu *nemo tenetur* lze spatřovat v situaci, kdy obviněný přispívá k vlastnímu obvinění či usvědčení pasivním jednáním. Jako příklad bývá

---

³⁷ ČEP, D.: Nad možnostmi uplatnění principu *nemo tenetur* v podmínkách trestní odpovědnosti právnických osob. *Právní rozhledy*, 2017, č. 2, s. 48–57.

³⁸ ČEP, D.: Nad možnostmi uplatnění principu *nemo tenetur* v podmínkách trestní odpovědnosti právnických osob. *Op. cit.*, s. 48–57.

³⁹ *Tamtéž*, s. 48–57.

⁴⁰ viz rozsudek ESLP J.B. proti Švýcarsku ze dne 5. 5. 2001, stížnost č. 31827/96, bod 64 obdobně též: rozsudky ESLP John Murray proti Spojenému království ze dne 8. 2. 1996, stížnost č. 18731/91, body 45 a 46, Saunders proti Spojenému království ze dne 17. 12. 1996, stížnost č. 19187/91 nebo Serves proti Francii ze dne 20. 10. 1997, stížnost č. 20225/92.

⁴¹ viz rozsudek ESLP John Murray proti Spojenému království ze dne 8. 2. 1996, stížnost č. 18731/91.

⁴² viz rozsudek ESLP Heaney and McGuinness proti Irsku ze dne 21. 3. 2001, stížnost č. 37720/97.

⁴³ viz rozsudek ESLP Weh proti Rakousku ze dne 8. 4. 2004, stížnost č. 38544/97.

⁴⁴ ČEP, D.: Nad možnostmi uplatnění principu *nemo tenetur* v podmínkách trestní odpovědnosti právnických osob. *Op. cit.*, s. 48–57.

uváděna prohlídka těla.⁴⁵ Tato otázka byla řešena na evropské úrovni například ve věci *O'Halloran a Francis proti Spojenému království*, kde, byť se nejednalo o fyzický úkon, ale o neposkytnutí informace, ESLP k porušení čl. 6 Úmluvy vyžadoval aktivní jednání.⁴⁶ Ústavní soud České republiky dříve v několika rozhodnutích zastával názor, že i pasivní strpění úkonu je porušením práva na spravedlivý proces.⁴⁷ Až pozdější judikatura stanovila, že o porušení práva se jedná pouze v případě, že dojde k aktivnímu jednání obviněného.⁴⁸ Ústavní soud konkrétně uvedl, že „*Na úkony dle § 114 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, spočívající v sejmutí pachové stopy, odebrání vzorku vlasů a bukálního stěru, jejichž cílem je získání objektivně existujících důkazů pro forenzní vyšetření a které nevyžadují aktivní jednání obviněného či podezřelého, ale toliko strpění jejich provedení, nelze pohlížet jako na úkony, jimiž by byl obviněný či podezřelý donucován k ústavně nepřipustnému sebeobviňování. K zajištění součinnosti obviněného či podezřelého při opatřování těchto důkazů je tudíž možno užít zákonných donucovacích prostředků*“⁴⁹. Původní názor, který zastával Ústavní soud do roku 2010, tímto byl definitivně překonán. Pouze aktivní jednání obviněného, jímž by přispíval k vlastnímu obvinění či usvědčení, lze považovat za porušení principu *nemo tenetur*, a tedy i práva na spravedlivý proces.

3.3. Limity práva na spravedlivý proces nejen vůči právnické osobě

Vhodným úvodem této podkapitoly je citace Fenykova názoru, podle kterého je trestní řád „*obsahově přizpůsoben požadavku na naplnění cíle trestního řízení (§1 odst. 1 tr. řádu), který je v případě fyzické a právnické osoby obdobný. Potřebná speciální úprava odlišující postavení fyzických a právnických osob z tohoto pohledu je provedena přímo ZTOPO*“⁵⁰. Přestože Fenyk

---

⁴⁵ Tamtéž, s. 48–57.

⁴⁶ Rozsudek ESLP *O'Halloran a Francis proti Spojenému království* ze dne 29. 7. 2007, stížnost č. 15809/02.

⁴⁷ Například viz náleží ÚS ze dne 22. 2. 2006, sp. zn. I. ÚS 671/05 – cit.: „*v postavení obviněného v trestním řízení - byla uložena pokuta orgánem veřejné moci, protože odmítl součinnost v poskytnutí důkazu, který jej mohl usvědčovat (odmítl tak právě proto, aby proti sobě neposkytl věcný důkaz - sejmutí srovnávací pachové stopy), Ústavní soud dovozuje, že tím byl založen ústavně nepřipustný způsob vynucování součinnosti stěžovatele, a to na základě takové interpretace trestního řádu, která ponechává mimo pozornost výše zmiňované kautely obsažené v Listině základních práv a svobod a ve výše uvedených mezinárodních smlouvách. Předmětná ustanovení měla být interpretována ústavně konformním způsobem, tj. tak, aby nedocházelo k porušování zákazu sebeobviňování. Uložení pořádkové pokuty tak bylo v dané věci protiústavní*“.

⁴⁸ viz náleží ÚS ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. Pl. ÚS-st 30/10.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ FENYK, J: Obecně oprávněná osoba, zmocněnec a opatrovník v trestním řízení proti právnické osobě a její právo na obhajobu. In: JELÍNEK, J. a kol.: *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020. 554 s. ISBN 978-80-7502-444-2. s. 336.

dále upozorňuje na fakt, že právníkům osobám nenáleží vždy základní práva v rozsahu, v jakém náleží fyzickým osobám, zastává názor, že není možné činit mezi těmito osobami rozdíly větší, nežli je nezbytně nutné. Sama právní úprava limituje aplikaci základních práv na právníkové osoby, a to především již zmíněným ustanovením § 1 odst. 2 ZTOPO⁵¹. Základní práva je obecně nutné vnímat jako práva omezitelná i ve vztahu k fyzickým osobám. Nelze tedy předpokládat, že ve vztahu k právníkům osobám nebude k jejich omezení docházet. K takovému omezení, popř. odepření práva by mělo docházet pouze v ojedinělých případech, a tedy za situace, kdy převáží jiný právem chráněný zájem, anebo to vylučuje povaha právníkové osoby. K určení míry důležitosti dotčených právních zájmů, a tedy zodpovězení otázky, který chráněný zájem v dané chvíli převažuje, slouží test proporcionality⁵².

Aplikace základních práv na právníkové osoby nebyla vždy samozřejmostí, tím spíše ne v rozsahu, v jakém je tomu dnes. Ústavní soud omezil aplikaci základních práv na právníkové osoby usnesením ze dne 10. 7. 2008, sp. zn. III ÚS 3118/07, kterým stanovil, že právníková osoba není oprávněna si „stěžovat na porušení základních práv a svobod svých členů, mají-li tato práva individuální charakter“⁵³. Pozdější judikatura již právníkům osobám přiznává jak základní práva obecně, tak i konkrétně právo na spravedlivý proces.⁵⁴

Limity aplikace práva na spravedlivý proces lze obecně demonstrovat na několika příkladech, a to především na právu na obhajobu, zásadě kontradiktornosti, právu být seznámen s podstatou obvinění v jazyce, jemuž obviněný rozumí, právu rovnosti zbraní, právu nepřispívat ke svému obvinění a právu na rozhodnutí v přiměřené lhůtě.⁵⁵ Konkrétně u právníkových osob dochází k omezení práva na obhajobu například ustanovením § 35 odst. 2 ZTOPO, které absolutně vylučuje institut nutné obhajoby. K omezení práva na rozhodnutí soudu v přiměřené lhůtě dochází například v situaci, kdy nebude konáno samostatné řízení (nebo nedojde k vyloučení věci ze společného řízení) a v rámci společného řízení spoluobviněné fyzické a právníkové osoby bude například vyčkáváno na fyzickou osobu ukrývající se v zahraničí. Pouze však

---

⁵¹ § 1 odst. 2 ZTOPO – cit.: „Nestanoví-li tento zákon jinak, použije se trestní zákoník, v řízení proti právníkové osobě trestní řád a v řízení o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních přiměřeně zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, **není-li to z povahy věci vyloučeno**“.

⁵² Test Proporcionality blíže viz ČERVÍNEK, Z.: Metoda proporcionality v praxi Ústavního soudu. Praha: Leges, 2021. 258 s. ISBN 978-80-7502-526-5.

⁵³ FENYK, J.: Právo právníkové osoby na spravedlivý proces alias... „není-li z povahy věci vyloučeno“. In: TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., GALOVCOVÁ, I.: Pocta Jiřímu Jelínkovi. Op. cit., s. 93.

⁵⁴ Tamtéž, s. 94 - s odkazem na nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 1744/07.

⁵⁵ FENYK, J.: Obecně oprávněná osoba, zmocněnec a opatrovník v trestním řízení proti právníkové osobě a její právo na obhajobu. In: JELÍNEK, J. a kol.: Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení. Op. cit., s. 337-338.

za předpokladu, že důsledkem bude nepřiměřeně dlouhé řízení. Tak tomu však může být i u spoluobviněných pachatelů – fyzických osob.

Dalším příkladem omezení základních práv, nikoliv pouze ve vztahu k právnické osobě, může být právo na odůvodnění soudních rozhodnutí, kterým se zabývá například Říha.⁵⁶ Ten právo na odůvodnění soudních rozhodnutí vykládá jako právo požadovat od orgánů činných v trestním řízení náležitý postup a dodržení zásad trestního řízení. Vztah k právu na obhajobu, a to především v materiálním slova smyslu, lze spatřovat v tom, že obviněný potřebuje znát jasné důvody, proč soud vydal konkrétní rozhodnutí a proti čemu se má bránit opravnými prostředky. Bez dostatečného odůvodnění rozhodnutí soudem je právo na obhajobu obviněného značně omezeno.⁵⁷ K odůvodnění rozhodnutí soudu se vyjadřuje též ESLP, který vnímá právo na dostatečné odůvodnění soudních rozhodnutí jako právo účastníka řízení na „*přiměřenou odpověď na návrhy, argumenty a námitky*“, dále jako „*záruku spravedlivého procesu*“ a nakonec jako „*záruku účinného uplatnění opravných prostředků*“.⁵⁸ ESLP se vyjadřuje také k problematice absence reakce na určitý argument účastníka řízení. V rozhodnutí ve věci *Luka proti Rumunsku* ESLP poukazuje na fakt, že pokud je argument irelevantní a nemá žádný vliv na výsledek, pak je možné o něm mlčet.⁵⁹ Pokud se jedná o argument stěžejní pro rozhodnutí ve věci, pak je mlčení soudu porušením práva na spravedlivý proces. To potvrzuje například rozhodnutí ve věci *Rache a Ozon proti Rumunsku*⁶⁰. I „mlčení soudu“ ohledně argumentu stěžovatele tedy lze za určitých okolností považovat za omezení práva obviněného na spravedlivý proces. Právo na náležité odůvodnění rozhodnutí soudu má nepochybně i právnická osoba.

Vrátíme-li se k principu *nemo tenetur*, který lze podle rozhodovací praxe ESLP též považovat za součást práva na obhajobu, i zde je nutné konstatovat, že jednotlivé složky principu je možné omezit, popřípadě vyloučit, pouze však za určitých okolností. Příkladem omezení tohoto principu jsou následující rozsudky ESLP:

- a) Podle rozsudku ve věci *John Murray proti Spojenému království* nelze považovat právo mlčet za absolutní. Konkrétně v této věci bylo zdržení se výpovědi obviněného přičteno k jeho tíži. Byť hodnocení soudu vycházelo z okolností daného případu a mlčení nebylo

---

⁵⁶ ŘÍHA, J.: Odůvodňování soudních rozhodnutí jako součást práva na spravedlivý proces. In: JELÍNEK, J. a kol.: Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení. Op. cit., s. 200-201.

⁵⁷ Blíže viz ŘÍHA, J.: Odůvodňování soudních rozhodnutí jako součást práva na spravedlivý proces. In: JELÍNEK, J. a kol.: Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení. Op. cit., s. 199-220.

⁵⁸ ŘÍHA, J.: Odůvodňování soudních rozhodnutí jako součást práva na spravedlivý proces. In: JELÍNEK, J. a kol.: Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení. Op. cit., s. 204.

⁵⁹ Rozsudek ESLP *Luka proti Rumunsku* ze dne 21. 6. 2009, stížnost č. 20772/92.

⁶⁰ Rozsudek ESLP *Rache a Ozon proti Rumunsku* ze dne 32. 3. 2009, stížnost č. 21468/03.

zásadním důkazem ve věci, nevyjádření se obviněného ke skutkovému stavu bylo soudem hodnoceno jako důkaz.

- b) Další případem, kdy bylo omezeno právo nepřispívat k vlastnímu obvinění, je rozsudek ve věci *Weh proti Rakousku*, kdy byl obviněný soudem opakovaně sankcionován za nepodání konkrétních údajů o osobě, která měla spáchat dopravní delikt. Soud sankcionování stěžovatele odůvodnil tím, že se od stěžovatele vyžadovalo pouze uvedení skutečnosti „kdo byl řidičem daného vozidla“, což dle ESLP samo o sobě nelze považovat za obvinění sebe sama.
- c) V rozsudku *Serves proti Francii*, soud nutil svědka vystupujícího ve dvou vzájemně souvisejících věcech (v jedné jako obviněný a ve druhé jako svědek) k přísaze pravdivé výpovědi. Soud svědkovi hrozil pokutou, jejíž výši ESLP neshledal jako donucující k vlastnímu obvinění, a tedy neoznačil jednání za porušující čl. 6 Úmluvy.

I zde je nutné zmínit, že se nejedná o omezení práva pouze ve vztahu k obviněné právnické osobě, ale i obviněné fyzické osobě.

Obvykle se setkáváme se situací, že uplatněním práva jednoho dochází k omezení práva druhého. I v těchto konkrétních případech se základní práva dostávají do střetu s dalšími základními právy a záleží na okolnostech konkrétního případu, které právo bude mít větší váhu, a tedy který ze zájmů právem chráněných převáží. Čep konstatuje, že judikatura ESLP a judikatura Ústavního soudu ČR zastává shodný přístup k aplikaci práv v praxi.⁶¹

Fyzická a právnická osoba mají bezesporu odlišné právní postavení, a to s ohledem na jejich rozdílnou povahu. Ani z důvodu odlišné povahy však mezi těmito osobami nelze činit velké rozdíly a jednu z nich zvýhodňovat na úkor druhé. Důvodem je i fakt, že mnohdy se koná společné trestní řízení obviněné právnické osoby a obviněné fyzické osoby, přičemž nelze uplatňovat ke každé z nich jiný přístup. S ohledem na shora uvedená omezení základních práv lze shrnout, že pokud to povaha právnické osoby nevyklučuje, náleží jí práva, ale i omezení, v obdobném rozsahu jako fyzické osobě.

---

⁶¹ ČEP, D.: Nad možnostmi uplatnění principu *nemo tenetur* v podmínkách trestní odpovědnosti právnických osob. Op. cit., s. 48–57.

3.4. Shrnutí

S ohledem na výše uvedené skutečnosti lze shrnout, že právo na spravedlivý proces zahrnuje dílčí práva, jejichž dodržáním v souhrnu dochází k naplnění práva na spravedlivý proces. Výčet těchto práv ale není konečný. Široké vymezení pojmu lze považovat za žádoucí především s ohledem na stále se rozvíjející judikaturní praxi. Nikoliv pevně vymezená definice práva umožňuje zahrnout i nově vzniklé složky práva bez jakékoliv novelizace či změny právní úpravy.

Právnícká osoba je bezesporu trestně odpovědná za jí přiřitatelné jednání fyzické osoby. Pokud jsou právníckým osobám ukládány povinnosti, pak jim musí být přiznána i práva. Korektivem aplikace základních i veškerých ostatních práv je ustanovení § 2 odst. 1 ZTOPO, podle kterého lze právní úpravu na právnícké osoby použít „*není-li to z povahy věci vyloučeno*“. Toto ustanovení vylučuje aplikaci právní úpravy na právnícké osoby tam, kde by nedávala smysl. Právo na spravedlivý proces i právo na obhajobu tedy právnícké osobě náleží v takovém rozsahu, v jakém to nevyklučuje její povaha. Určité specifické oblasti, které vyžadují absolutně odlišný přístup ve vztahu k právníckým osobám, jsou explicitně vymezeny v ZTOPO jako zákoně speciálním k obecné právní úpravě, tj. trestnímu řádu a trestnímu zákoníku. ZTOPO speciálně upravuje například institut nutné obhajoby, který u právníckých osob absolutně vylučuje ustanovením § 35 odst. 2 ZTOPO.

4. Obhajoba v trestním řízení

Právo na obhajobu je jednou ze základních a nejdůležitějších součástí práva na spravedlivý proces. Jeho důležitost zmiňuje též Fenyk, podle kterého „*Obviněná právnická osoba musí mít možnost hájit se, zvolit si obhájce, i když s omezeními, které TOPOZ výslovně stanoví*“⁶². O důležitosti práva na obhajobu svědčí i názor Jelínka, který uvádí, že „*bez plného uplatnění práva na obhajobu ve všech jeho projevech a v jeho plném zákonném vyjádření nelze bez výhrad hovořit o dosažení spravedlnosti*“⁶³. Na důležitosti tomuto právu dodává i fakt, že právo na obhajobu se vztahuje k celé délce trestního řízení, a lze ho tedy považovat za nejdůležitější z práv obviněného.⁶⁴ Právo na obhajobu je jak předpokladem k naplnění zákonného a spravedlivého procesu, tak i předpokladem k dosažení výsledku trestního řízení podloženého skutkovými okolnostmi, o nichž nejsou důvodné pochybnosti.⁶⁵ Ani právo na obhajobu ale nelze absolutně zaručit.

Zákonná úprava práva na obhajobu je zakotvena v ustanovení § 2 odst. 13 TŘ kde zákon stanoví, že „*ten, proti němuž se vede trestní řízení, musí být v každém období řízení vhodným způsobem a srozumitelně poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce. Všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit mu uplatnění jeho práv*“⁶⁶. Dále je toto právo zaručeno Listinou základních práv a svobod, a to konkrétně v článku 40 odst. 3 LZPS, podle kterého „*Obviněný má právo, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce. Jestliže si obhájce nezvolí, ačkoliv ho podle zákona mít musí, bude mu ustanoven soudem. Zákon stanoví, v kterých případech má obviněný právo na bezplatnou pomoc obhájce*“. Na mezinárodní úrovni je právní úprava práva na obhajobu obsažena v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a též v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.⁶⁷

---

⁶² FENYK, J.: Právo právnické osoby na spravedlivý proces alias... „není-li z povahy věci vyloučeno“. In: TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., GALOVCOVÁ, I.: Pocta Jiřímu Jelínkovi. Op. cit., s. 94.

⁶³ JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vyd. Praha: Leges, 2011. 416 s. ISBN 978-80-87212-88-2. s. 17.

⁶⁴ TIBITANZLOVÁ, A.: Nutná obhajoba právnické osoby – ano, či ne? – 1. část. Bulletin advokacie. 2018, č. 6, s. 29-33.

⁶⁵ JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vyd. Praha: Leges, 2013. 256 s. ISBN 978-80-87576-07-6. s. 209.

⁶⁶ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. 6. vyd. Praha: Leges, 2021. 942 s. ISBN 978-80-7502-550-0. s. 183.

⁶⁷ Blíže viz čl. 14 odst. 3 MPOPP a čl. 6 odst. 3 EÚLP.

4.1. Obsah práva na obhajobu

Právo na obhajobu je složeno z dílčích práv. K jeho zajištění je tedy nezbytné naplnění tří složek, jimiž jsou:

- a) materiální obhajoba neboli „*právo hájit se sám a prostředky podle vlastního rozhodnutí*“⁶⁸,
  - b) formální obhajoba neboli „*právo mít obhájce a radit se s ním o způsobu obhajoby*“⁶⁹, a
  - c) právo požadovat po orgánech činných v trestním řízení, takový postup, aby byl zjištěn skutkový stav bez důvodných pochybností a v rozsahu nezbytném pro rozhodnutí ve věci.⁷⁰
- Vantuch dále upozorňuje na to, že „*obviněný má též právo, aby byly objasňovány se stejnou pečlivostí také okolnosti svědčící v jeho prospěch a prováděny v tomto směru důkazy, a to i bez návrhů stran. Toto právo obviněného je zároveň povinností orgánů činných v trestním řízení*“⁷¹.

Podle rozhodnutí Ústavního soudu „*k naplnění ústavně zaručeného práva na právní pomoc v oblasti trestního soudnictví je nezbytné poskytnout jedinci vystavenému trestnímu stíhání dostatek času k obhajobě a skutečný, nikoli pouze formální, přístup k právní pomoci*“⁷². Přičemž „*závažná porušení předpisů zajišťujících právo obhajoby jsou důvodem vrácení věci státnímu zástupci k došetření při předběžném projednání obžaloby [§ 186 písm. e), § 188 odst. 1 písm. e)], zrušení rozsudku soudu prvního stupně v odvolacím řízení [§ 258 odst. 1 písm. a), § 259 odst. 1], důvodem k podání dovolání [§ 265b odst. 1 písm. c)] nebo důvodem k podání i rozhodnutí o stížnosti pro porušení zákona (§ 266 odst. 1, § 268 odst. 2, § 269–272)*“⁷³. Naplnění jednotlivých složek práva na obhajobu v konečném důsledku napomáhá k zajištění spravedlivého procesu.

První ze složek práva na obhajobu je obhajoba v materiálním slova smyslu, která je složena z dalších dílčích práv obviněného a vyplývá jak z pramenů vnitrostátního práva, jako například z ustanovení § 33 odst. 1 TRŘ anebo čl. 38 odst. 2 LZPS, tak i z pramenů práva mezinárodního, jako například z čl. 6 odst. 3 písm. c) a d) nebo čl. 14 odst. 3 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Materiální obhajoba zahrnuje právo obviněného hájit se sám, a tedy vyjadřovat se ke všem skutečnostem, jež jsou mu kladeny za vinu, a ke všem důkazům, jež tyto

---

⁶⁸ VANTUCH, P.: Obviněný a jeho právo na obhajobu. In: VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. 3. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2010. 672 s. ISBN 978-80-7400-321-9. s. 7.

⁶⁹ Tamtéž, s. 7.

⁷⁰ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. 6. vyd. Op. cit., s. 187.

⁷¹ VANTUCH, P.: Obviněný a jeho právo na obhajobu. In: VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. Op. cit., s. 7.

⁷² Nález ÚS ze dne 18. 3. 2015, sp. zn. IV. ÚS 2443/14.

⁷³ VANTUCH, P.: Obviněný a jeho právo na obhajobu. In: VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. Op. cit., s. 12-13.

skutečnosti prokazují. Na druhou stranu, obviněný má též právo nebýt nucen k výpovědi⁷⁴, a to jak na základě zmiňované zásady *nemo tenetur*, tak i čl. 40 odst. 4 LZPS a v něm zakotveném právu odepřít výpověď, anebo ustanovení § 33 odst. 1 TŘ, a tedy práva nevypovídat.⁷⁵ Rozhodnutí o tom, zda obviněný využije práva nevypovídat je obvykle otázkou volby taktiky dané obhajoby. Materiální obhajoba dále zahrnuje právo obviněného uvádět důkazy sloužící k jeho obhajobě, tedy i právo vyhledávat a předkládat důkazy a podávat návrhy na jejich případné provedení⁷⁶. Součástí práva je dále též právo obviněného činit návrhy⁷⁷, podávat žádosti a opravné prostředky nebo se osobně účastnit při projednání věci před soudem.⁷⁸

K řádnému uplatnění materiální obhajoby musí být obviněnému zaručeno osobně se účastnit všech fází trestního řízení⁷⁹, být dostatečně a jasně informován o tom, jaké skutečnosti jsou mu kladeny za vinu a jaké důkazy tyto skutečnosti prokazují, nahlížet do spisu a pořizovat z něho kopie a být řádně poučen⁸⁰. Obviněný musí být řádně poučen o veškerých svých právech podle ustanovení § 33 odst. 5 TŘ⁸¹, tedy právě ve chvíli, kdy mu konkrétní právo náleží. To znamená, že obviněného nelze informovat v jednom okamžiku souhrnně o všech jeho právech pro celé trestní řízení. Jednotlivé složky materiální obhajoby náleží právnické osobě, tedy zprostředkovaně jejímu zástupci – fyzické osobě, v takovém rozsahu, v jakém to připouští povaha právnické osoby.

Druhou složkou práva na obhajobu je formální obhajoba, která vyplývá ze shodných pramenů práva, jako obhajoba materiální. Formální obhajoba zahrnuje právo obviněného mít

---

⁷⁴ viz § 92 odst. 1 TŘ.

⁷⁵ GRIVNA, T.: § 35 [Obhájce]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 754.

⁷⁶ viz § 89 odst. 2 TŘ.

⁷⁷ Obviněný má právo podávat návrhy a podání ve věci, kterými mohou být například návrhy související s postupem řízení (konkrétně např. žádost o konání hlavního líčení v nepřítomnosti obžalovaného podle § 202 odst. 5 TŘ nebo žádost o navrácení lhůty podle § 61 TŘ). Obviněný má dále právo podávat návrhy na řádné i mimořádné opravné prostředky proti danému rozhodnutí.

⁷⁸ GRIVNA, T.: § 35 [Obhájce]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 754.

⁷⁹ V rámci přípravného řízení, kdy lze účast obviněného u určitých úkonů pouze připustit, a le právem mu jeho účast není garantována, je tato část práva na obhajobu značně oslabena. To však neplatí pro obhájce obviněného, jemuž je právo na účast při úkonech prováděných v rámci přípravného řízení zákonem garantováno (viz § 165 odst. 2 TŘ). Advokát však získává pozici obhájce až ve chvíli, kdy je zahájeno trestní stíhání jeho klienta (viz § 35 odst. 1, resp. § 33 odst. 1 TŘ).

⁸⁰ I toto právo však může být oslabeno, a to odepřením nahlédnutí do spisu v přípravném řízení na základě § 65 odst. 2 TŘ za předpokladu, že spis bude obsahovat citlivé nebo utajované informace.

⁸¹ § 33 odst. 5 TŘ – cit.: „*Všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny vždy poučit obviněného o jeho právech, a to se zaměřením na probíhající stádium trestního řízení, a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění. Obviněného, který byl zadržen či zatčen, je třeba poučit též o právu na naléhavou lékařskou pomoc, o maximální lhůtě, po kterou může být omezen na svobodě, než bude odevzdán soudu, a o právu nechat vyrozumět konzulární úřad a rodinného příslušníka nebo jinou fyzickou osobu, u nichž uvede údaje potřebné k vyrozumění.*“

obhájce, zvolit si obhájce podle vlastního výběru a následně se s ním radit.⁸² Obhájce je osobou hájící zájmy svého klienta s úmyslem využít veškerých zákoných prostředků a užít jich v jeho prospěch. Pomocí osoby obhájce dochází k vyrovnání nerovnosti stran trestního řízení, která je způsobena zejména tím, že strana obžaloby (státní zástupce) je znalá práva, přičemž obviněný obvykle nikoliv.⁸³ Přítomnost obhájce je v určitých případech dokonce nezbytná pro pokračování v řízení, a to zejména v případech vymezených v ustanovení § 36 a § 36 aTŘ (tzv. institut nutné obhajoby).⁸⁴ Tento institut se však s ohledem na znění ustanovení § 35 odst. 2 ZTOPO pro obviněnou právnickou osobu nepoužije.

Podle ustanovení § 35 odst. 1 TŘ „*obhájcem v trestním řízení může být pouze advokát*“, Podle odstavce druhého téhož ustanovení pak funkci obhájce nemůže vykonávat ten, „*proti kterému je nebo bylo vedeno trestní stíhání, a v důsledku toho v řízení, ve kterém by měl vykonávat obhajobu, má postavení obviněného, svědka nebo zúčastněné osoby*“. Na obhájce jsou dále kladeny požadavky podle ustanovení § 41 odst. 1 TŘ, kde jsou vymezeny konkrétní práva a povinnosti obhájce, jako například povinnost „*poskytovat obviněnému potřebnou právní pomoc, účelně využívat k hájení jeho zájmů prostředků a způsobů obhajoby uvedených v zákoně, zejména pečovat o to, aby byly v řízení náležitě a včas objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny nebo jeho vinu zmírňují, a tím přispívat ke správnému objasnění a rozhodnutí věci*“. Obhájce musí dále splňovat požadavky a dodržovat povinnosti podle zákona o advokacii, kterými jsou zejména požadavky podle ustanovení § 4 ZA a následující a povinnosti podle ustanovení § 16 ZA⁸⁵ a následující. Zákon o advokacii, krom podmínek, které musí obhájce splňovat, stanoví též právo

---

⁸² Blíže viz ŠÁMAL, P.: § 33 [Práva obviněného] a § 37 [Zvolený obhájce]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád I. 7. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013. 1920 s. ISBN 978-80-7400-465-0. s. 404 a násl. (zejména s. 406) a s. 465 a násl.

⁸³ JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vyd. Op. cit., s. 234.

⁸⁴ Pro úplnost je nutné upozornit na skutečnost, že za určitých okolností se lze nutně obhajoby vzdát. Obviněný se může vzdát obhájce existuje-li důvod nutné obhajoby podle ustanovení § 36 odst. 3 TŘ „*koná-li se řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let*“, podle ustanovení § 36 odst. 4 písm. a) TŘ koná-li se „*hlavní líčení ve zjednodušeném řízení proti zadrženému*“ a podle ustanovení § 36a odst. 2 písm. b) TŘ „*koná-li se řízení na základě mimořádného opravného prostředku o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let.*“ Přičemž u ustanovení § 36 odst. 4 písm. a) a ustanovení § 36a odst. 2 písm. b) TŘ musí být ještě splněna podmínka, že nejde o trestný čin, za který lze uložit výjimečný trest. Výčet důvodů nutné obhajoby, u nichž je možné vzdát se práva na obhájce je tak poměrně úzký. Blíže viz ŠÁMAL, P.: § 36b [Vzdání se nutné obhajoby]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád I. 7. vyd. Op. cit., s. 458 a násl.

⁸⁵ § 16 ZA – cit.: „*Advokát je povinen chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny. Pokyny klienta však není vázán, jsou-li v rozporu s právním nebo stavovským předpisem; o tom je advokát povinen klienta přiměřeně poučit. Při výkonu advokacie je advokát povinen jednat čestně a svědomitě; je povinen využívat důsledně všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné*“.

na svobodnou volbu advokáta, a to konkrétně v ustanovení § 2a ZA. Obviněný si může zvolit i více obhájců. V takovém případě vzniká tzv. pluralita obhájců, při níž musí obviněný či osoba, která obhájce zvolila oznámit soudu, kterého z obhájců zmocnil/a „*k přijímání písemností a k vyrozumívání o úkonech trestního řízení*“⁸⁶. Volbu obhájce obviněné fyzické osobě je oprávněn provést poměrně široký okruh osob uvedených v ustanovení § 37 odst. 1 TRŘ, který stanoví, že „*Neužije-li obviněný práva zvolit si obhájce a nezvolí-li mu ho ani jeho opatrovník, může mu ho zvolit jeho příbuzný v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, partner, druh, jakož i zúčastněná osoba. Je-li obviněný omezen ve svéprávnosti, mohou tak učinit tyto osoby i proti jeho vůli*“. Okruh osob oprávněných zvolit obhájce obviněné právnické osobě se od právní úpravy vztahující se na obviněné fyzické osoby značně liší, resp. je značně zúžen, a to ve smyslu ustanovení § 34 ZTOPO. Právnická osoba totiž z povahy věci nemá příbuzné, osvojitele ani osvojenec, manžela ani partnera. Okruh osob oprávněných činit za právnickou osobu úkony v trestním řízení, a tedy i zvolit právnické osobě obhájce je tak výrazně užší. Volbu obhájce obviněné právnické osoby může provést ten, kdo je oprávněn činit za právnickou osobu úkony v řízení. Za určitých okolností lze připustit volbu obhájce obviněné právnické osoby též fyzické osobě v pozici svědka, popř. obviněného v téže věci.⁸⁷ Meze takového postupu stanovil Ústavní soud ve svém rozhodnutí ze dne 21. 1. 2021, sp. zn. IV. ÚS 3139/19, když uvedl, že zejména s ohledem na presumpci nevinoty podle čl. 40 odst. 2 Listiny nelze z pouhého statusu obviněného dovozovat důvodné obavy z kolize zájmů, a tedy a priori vyloučit obviněného z úkonu volby obhájce či zmocněnce obviněné právnické osobě. Zásah do práva právnické osoby na obhajobu musí být proporcionální s ohledem na okolnosti dané věci. Zamezit svědkovi či obviněnému v téže věci zvolit obviněné právnické osobě obhájce, popř. zmocněnce je možné pouze tam, „*kde je zřejmé, že již takový úkon činí obviněný se záměrem poškodit právnickou osobu v jejím právu na obhajobu či své právo na obhajobu zvýhodnit na její úkor*“⁸⁸.

Požádá-li o to obviněný, může mu být advokát určen Českou advokátní komorou, a to na základě žádosti ve smyslu ustanovení § 18 odst. 2 ZA⁸⁹ za předpokladu, že nesplňuje podmínky pro ustanovení advokáta soudem.⁹⁰ Ustanovení § 55a ZA ve vztahu k určení advokáta

---

⁸⁶ § 37 odst. 3 TRŘ.

⁸⁷ viz rozhodnutí ÚS ze dne 21. 1. 2021, sp. zn. IV. ÚS 3139/19.

⁸⁸ Rozhodnutí ÚS ze dne 21. 1. 2021, sp. zn. IV. ÚS 3139/19.

⁸⁹ § 18 ZA – cit.: „*ten, kdo nesplňuje podmínky pro ustanovení advokáta soudem podle zvláštních právních předpisů a ani si nemůže zajistit poskytnutí právních služeb jinak (dále jen „žadatel“), má právo, aby mu Komora na základě jeho včasné žádosti určila advokáta k poskytnutí a) právní porady podle § 18a nebo b) právní služby podle § 18c.*“

⁹⁰ Obviněný jako žadatel musí osvědčit, že o poskytnutí právních služeb žádal, a to v konkrétní věci a u více advokátů, přičemž vždy došlo k odmítnutí ze strany advokáta. V téže věci může být advokát obviněnému určen komorou

právníkům osobám stanoví, že „Žadatelem podle § 18a nemůže být právnická osoba.“ S ohledem na to, že v ustanovení § 18c ZA již zákon právnické osoby nevyklučuje, je možné, aby právnická osoba podala žádost o určení advokáta podle ustanovení § 18c ZA. Určit advokáta advokátní komorou je tedy možné i na žádost právnické osoby.

Dalším právem obviněného v rámci formální obhajoby je právo radit se se svým obhájcem, a to i v průběhu konkrétních úkonů.⁹¹ Výjimkou je výslech obviněného v okamžiku, kdy mu již byla položena otázka. Poté již není možné, aby obhájce do výslechu zasahoval a radil, jak na položenou otázku odpovědět.⁹² Mandák poukazuje na fakt, že zákonná právní úprava zakazuje „radit se o tom, jak odpovědět“, ale nezakazuje radit se o tom, zda odpovědět na konkrétně položenou otázku či odmítnout vypovídat.⁹³ Přiklání se tedy k závěru, že udělit obviněnému radu, zda na otázku odpovědět či nikoliv zákon umožňuje. Komentářová literatura se touto otázkou nezabývá. Z podstaty věci a povahy trestního řízení však nelze umožnit obviněnému, aby se po položení otázky při jednání před soudem radil se svým advokátem o tom, zda odpovědět či nikoliv. Pokud si obviněný není jist, zda na danou otázku odpovědět, může využít svého práva dále nevypovídat a odpovědi se „vyhnout“. U právnických osob platí shodná pravidla pro fyzickou osobu, která za obviněnou právnickou osobu činí úkony před soudem v trestním řízení.

Obhajoba obviněných fyzických i právnických osob zaniká skončením trestního stíhání obviněného, není-li ujednáno jinak, a to podle ustanovení § 41 odst. 5 TŘ. I po zániku obhajoby je advokát oprávněn podávat žádosti o navrácení lhůt, a to k podání odvolání proti rozsudku a k odstranění vad obsahových náležitostí odvolání.⁹⁴ Advokát je dále oprávněn podat dovolání

---

pouze jednou. Přičemž na advokáta určeného Komorou se vztahuje ustanovení § 19 ZA, na základě kterého má advokát povinnost odmítnout poskytnutí právních služeb z důvodů v ustanovení uvedených, tj. například „v téže věci nebo ve věci související již poskytl právní služby jinému, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy toho, kdo o poskytnutí právních služeb žádá“ nebo „by informace, kterou má o jiném klientovi nebo o bývalém klientovi, mohla toho, kdo o poskytnutí právních služeb žádá, neoprávněně zvýhodnit“. Poskytování služeb může určený advokát odmítnout také v případě, kdy jde o „bezdůvodné uplatňování nebo bránění práva.“ Sdělení o odmítnutí právních služeb spolu s vymezením důvodů pro jejich neposkytnutí musí advokát učinit písemně. Rozhodnutí Komory o určení advokáta pak nelze považovat za náhradu smlouvy o poskytování služeb. Rozhodnutím pouze vzniká advokátovi povinnost uzavřít kontrakt za součinnosti osoby, jíž byl advokát určen. Blíže viz ČÁP, P.: § 18 [Určení Komorou]. In: SVEJKOVSKÝ, J., VYCHOPEŇ, M., KRYM, L., PEJCHAL, A., ČÁP, P., ČERMÁK, K., PAPEŽ, V., POLČÁK, S., SEDLATÝ, B.: Zákon o advokacii. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 116-117.

⁹¹ viz § 33 TŘ.

⁹² viz § 33 odst. 1 TŘ.

⁹³ MANDÁK, V.: Meze trestní obhajoby – nástin základních otázek. Bulletin advokacie, č. 10/2003.

⁹⁴ K žádosti o navrácení lhůty u podání odvolání proti rozsudku - viz § 61 TŘ a k žádosti o navrácení lhůty pro odstranění vad obsahových náležitostí odvolání ve smyslu § 251 odst. 1 TŘ.

a zúčastnit se dovolacího řízení, podat žádost o milost a žádost o odklad výkonu trestu.⁹⁵ Jako garance práva na obhajobu ve formálním slova smyslu působí právo obviněného na bezplatnou obhajobu či obhajobu za sníženou odměnu v případě, kdy obviněný nemá dostatek finančních prostředků, a to podle ustanovení § 33 TR. Tento nárok má i obviněná právnická osoba, a to na základě ustanovení § 1 odst. 2 ZTOPO.⁹⁶

Obhájce jako osoba znalá práva, je povinen hájit zájmy klienta a upozorňovat ho na jeho práva a důsledky jeho jednání v rámci trestního řízení. I přes povinnost obhájce jednat na základě pokynu klienta tedy lze obhajobu považovat za jakousi záruku a garanci dodržení zákonnosti procesu.⁹⁷

4.2. Rozdíl v obhajobě právnické osoby a fyzické osoby

Lze shrnout, že veškeré výše uvedené složky práva na obhajobu, jakožto základního práva garantovaného ústavním pořádkem⁹⁸, náleží též právnické osobě, a to za předpokladu, že to její povaha nevyklučuje a speciální zákon nestanoví jinak.⁹⁹ S ohledem na zvláštní povahu právnické osoby se tedy rozsah jí náležejícího práva na obhajobu oproti rozsahu náležejícímu fyzické osobě mírně liší, a to jak ve složce materiální obhajoby, tak i ve složce formální obhajoby. Materiální obhajoba je omezena z povahy právnické osoby samotné, a to z důvodu nemožnosti, aby právnická osoba obhajovala před soudem sama sebe. Formální obhajoba je omezena především v důsledku úzkého okruhu osob oprávněných zvolit právnické osobě obhájce.

---

⁹⁵ HERCZEG, J.: Obviněná právnická osoba a její právo na obhajobu v trestním řízení. In: JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013. 392 s. ISBN 978-80-87576-58-8. s. 252.

⁹⁶ Nemajetnost obviněného lze obvykle spatřovat již ze spisu, a tedy je možné, aby o obhajobě bezplatné či za sníženou odměnu bylo rozhodnuto i bez návrhu obviněného. Pokud je však podán návrh ze strany obviněného, musí být jeho nemajetnost doložena. Tato záruka umožňuje, aby byla obhajoba poskytnuta i osobám, které nemají dostatek finančních prostředků pro její zajištění. Odměna advokáta je pak hrazena z prostředků státu. Blíže viz ČEP, D.: Nutná obhajoba právnické osoby de lege ferenda. Státní zastupitelství, Wolters Kluwer, s.r.o., 2018, č. 2. (Identifikační číslo ASPI:LIT245392CZ).

⁹⁷ GRIVNA, T.: § 35 [Obhájce]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 754.

⁹⁸ Obsahem Ústavního pořádku ČR je podle čl. 112 odst. 1 Ústavy – cit.: „*Ústava, Listina základních práv a svobod, ústavní zákony přijaté podle této Ústavy a ústavní zákony Národního shromáždění Československé republiky, Federálního shromáždění Československé socialistické republiky a České národní rady upravující státní hranice České republiky a ústavní zákony České národní rady přijaté po 6. červnu 1992.*“, ale dále pak též podle nálezu ÚS ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 36/01 – cit.: „*rozsah pojmu ústavního pořádku nelze vyložit toliko s ohledem na ustanovení čl. 112 odst. 1 Ústavy, nýbrž i vzhledem k ustanovení čl. 1 odst. 2 Ústavy, a do jeho rámce zahrnout i ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách*“.

⁹⁹ GRIVNA, T.: § 35 [Obhájce]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 754. Subjekty procesních práv v trestních věcech se blíže zabývá např. REPÍK, B.: Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, 2002. 263 s. ISBN 80-86199-57-6. s. 94.

Materiální obhajoba neboli „právo hájit se sám“ náleží právnické osobě v rozsahu, v jakém to umožňuje její povaha.¹⁰⁰ Instituty a práva vyrovnávající nerovnosti stran před soudem v trestním řízení jsou obviněné právnické osobě garantovány procesními předpisy obdobně jako obviněné fyzické osobě. Právnická osoba je de facto neustále v postavení, kdy bez pomoci fyzické osoby není schopna hájit své zájmy, a tedy naplňovat své právo na materiální obhajobu. Výkon práva je tedy uplatňován prostřednictvím fyzické osoby, která za právnickou osobu činí úkony v řízení. Nezbytným předpokladem k zajištění práva obviněné právnické osoby na obhajobu je tedy volba vhodné fyzické osoby, která bude řádně hájit její zájmy. Výhodou je tak volba osoby, jíž bude kladný výsledek řízení též ku prospěchu¹⁰¹. Osobou oprávněnou činit úkony za právnickou osobu v řízení je zmocněnec, opatrovník anebo osoby, které jsou oprávněny jednat za právnickou osobu v řízení před soudem podle občanského soudního řádu. Takovou osobou je například člen statutárního orgánu společnosti. Nutno upozornit, že v praxi je postavení fyzické osoby, která má zájem na kladném výsledku řízení, často neslučitelné s postavením osoby oprávněné činit za právnickou osobu úkony v řízení. Neslučitelnost rolí je dána zejména v případě, kdy se fyzická osoba nachází v pozici obviněného, poškozeného či svědka v téže věci.

Pokud za právnickou osobu činí úkony v řízení člen statutárního orgánu, pak mu bezpochyby náleží povinnost jednat s péčí řádného hospodáře ve smyslu ustanovení § 487 OZ. Obdobně je tomu i v případě, kdy za právnickou osobu činí úkony v řízení její opatrovník. I přesto v průběhu trestního řízení mnohdy dochází ke zjištění, že zastupující fyzická osoba jedná v rozporu se zájmy právnické osoby. V takovém případě by mělo dojít k zásahu soudu, který vyzve právnickou osobu k volbě nového zmocněnce ve stanovené lhůtě, popřípadě po marném uplynutí této lhůty ustanoví právnické osobě opatrovníka. Veškeré úkony učiněné nevhodným zmocněncem budou považovány za neúčinné.¹⁰²

Situace, kdy právnická osoba nemá fyzickou osobu, která by byla oprávněna za ni činit úkony v řízení, lze řešit například vymezením speciálních důvodů nutné obhajoby u právnických osob, a to v ZTOPO. Absence fyzické osoby oprávněné činit úkony v řízení by pak byla jedním z důvodů nutné obhajoby.

---

¹⁰⁰ HERCZEG, J.: Právo na obhajobu a zásada nemo tenetur v řízení proti právnickým osobám. In: JELÍNEK, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. 1. vyd. Praha: Leges, 2017. 288 s. ISBN 978-80-7502-205-9. s. 155-156.

¹⁰¹ Takovým prospěchem může být například situace, kdy v důsledku uhájení zájmů právnické osoby nedojde k zahájení trestního stíhání vůči této fyzické osobě.

¹⁰² ČEP, D.: Úskalí obhajoby právnické osoby v trestním řízení. In: GRÍVNA, T. a kol.: Právo na obhajobu: Teorie a praxe 21. století. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 302 s. ISBN 978-80-7380-593-7. s. 170.

Formální obhajoba neboli právo na zastupování právnické osoby obhájcem je upraveno v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob pouze v ustanovení § 35 ZTOPO, a to velmi stručně, jak podotýká i Jelínek.¹⁰³ Právní úprava stanoví, že „Ustanovení § 34 nemá vliv na právo obviněné právnické osoby na obhajobu“ a v odstavci druhém pak, že „Pro obviněnou právnickou osobu se nepoužijí ustanovení trestního řádu o nutné obhajobě“. Právnická osoba si z povahy věci není schopna sama zvolit svého obhájce, volbu tedy musí učinit za ni jednající fyzická osoba. Touto osobou však nemůže být každá fyzická osoba oprávněná za právnickou osobu jednat, ale pouze osoba oprávněná činit úkony v rámci daného trestního řízení.¹⁰⁴ Výjimkou z uvedeného je pouze situace, kdy volbu obhájce může učinit fyzická osoba v pozici svědka (podle judikaturní praxe za určitých okolností i obviněného)¹⁰⁵ v téže věci, a to ve chvíli, kdy právnická osoba nemá jinou fyzickou osobu, která by tuto volbu učinila. Okruh osob oprávněných k volbě obhájce právnické osoby je tedy výrazně užší, nežli je tomu u fyzických osob. Nutné je upozornit na skutečnost, že úkony před soudem může činit pouze jedna konkrétní fyzická osoba, nikoliv osob vícero.

V praxi bude obhajoba právnické osoby obvykle začínat identifikací a obhajobou pachatele – fyzické osoby, jejíž jednání je právnické osobě přičítáno. Cílem obhajoby bude zpochybnit existenci zavinění pachatele – fyzické osoby.¹⁰⁶ Odlišná však bude obhajoba ve chvíli, kdy nedojde k identifikaci pachatele – fyzické osoby a bude zahájeno trestní stíhání pouze proti pachateli – právnické osobě. Cílem obhajoby v takovém případě bude vyvrácení, popř. zpochybnění přičitatelnosti jednání neidentifikovaného pachatele – fyzické osoby obviněné právnické osobě, a tedy i souvisejících skutkových okolností. K tomuto cíli by obhajoba jinak směřovala až v případě, kdy by zavinění obviněné fyzické osoby bylo vyvráceno, anebo by naopak nebylo možné jej vyvrátit ani zpochybnit. Obviněná právnická osoba se může bránit tím, že učinila veškerá opatření, jež po ni lze spravedlivě požadovat, že z jednání neměla žádný prospěch, že se s jednáním pachatele – fyzické osoby neztotožňuje a že neměla možnost jednání pachatele –

---

¹⁰³ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 330.

¹⁰⁴ Tedy zmocněnec, opatrovník, anebo osoby, které jsou oprávněny jednat za právnickou osobu v řízení před soudem podle občanského soudního řádu jako je například člen statutárního orgánu obchodní korporace.

¹⁰⁵ Nález ÚS ze dne 21. 1. 2021, sp. zn. IV. ÚS 3139/19, který připustil volbu zmocněnce právnické osoby fyzickou osobou v pozici svědka i obviněného v téže věci.

¹⁰⁶ VIDRNA, J., DOLANSKÝ, P.: Trestní odpovědnost obchodních společností a územně samosprávných celků. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014. 213 s. ISBN 978-80-7400-160-4. s. 141-142.

fyzické osoby zabránit.¹⁰⁷ Obhajoba se tedy bude soustředit na **prokázání** následujících bodů:

- 1) Trestný čin je uveden v ustanovení § 7 ZTOPO – pokud je trestný čin, jehož spáchání je právnické osobě kladeno za vinu, uveden v negativním výčtu ustanovení § 7 ZTOPO, pak nelze právnickou osobu pro daný trestný čin stíhat.
- 2) Trestný čin nespáchala osoba uvedená v ustanovení § 8 odst. 1 ZTOPO – jen jednání osoby uvedené v ustanovení § 8 odst. 1 ZTOPO totiž lze právnické osobě přičíst. Neidentifikace fyzické osoby pachatele ale nebrání zahájení trestního stíhání proti právnické osobě, a to v souladu se zásadou souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob ve smyslu ustanovení § 9 odst. 3 ZTOPO.
- 3) Čin nebyl spáchán v zájmu či v rámci činnosti právnické osoby ve smyslu ustanovení § 8 odst. 1 ZTOPO.
- 4) Jednání fyzické osoby není přičitatelné právnické osobě na základě ustanovení § 8 odst. 2 ZTOPO a zároveň není splněna podmínka objektivního následku a jednání právnické osoby navenek.¹⁰⁸
- 5) Na jednání právnické osoby je třeba aplikovat ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO a možnost právnické osoby vyvinut se z trestní odpovědnosti za předpokladu, že naplnila požadavek „*veškerého úsilí, které lze po ni spravedlivě požadovat*“. Toto ustanovení souvisí s tzv. *compliance programy*, tedy programy prevence trestné činnosti, jejichž prostřednictvím se právnická osoba zproští trestní odpovědnosti, pouze však za předpokladu, že byly ze strany právnické osoby striktně dodržovány.

Zcela zásadní vliv na obhajobu právnické osoby bude mít i volba fyzické osoby, která bude za právnickou osobu činit úkony v řízení.¹⁰⁹ Pokud bude zvolena osoba, jíž náležely velké pravomoci v rámci řízení právnické osoby, pak bude obhajoba vedena jiným směrem, nežli tomu bude v případě volby osoby (např. zaměstnance nezačleněného do řízení společnosti), která zná

---

¹⁰⁷ viz § 8 odst. 5 ZTOPO.

¹⁰⁸ § 8 odst. 2 ZTOPO – cit.: „*Právnické osobě lze přičítat spáchání trestného činu uvedeného v § 7, jestliže byl spáchán*

a) jednáním orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c), nebo

b) zaměstnancem uvedeným v odstavci 1 písm. d) na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c) anebo proto, že orgány právnické osoby nebo osoby uvedené v odstavci 1 písm. a) až c) neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu“.

¹⁰⁹ VIDRNA, J., DOLANSKÝ, P.: Trestní odpovědnost obchodních společností a územně samosprávných celků. Op. cit., s. 143.

fungování právnické osoby pouze okrajově. Záleží tedy na okolnostech případu a na volbě taktiky obhajoby. Pravděpodobné ale je, že postavení fyzických osob, které měly velké pravomoci v rámci řízení právnické osoby, a tedy mají podrobné znalosti o jejím fungování, bude procesně neslučitelné se zastupováním právnické osoby v řízení, a to například pokud bude taková osoba předvolána v téže věci jako svědek.

4.3. Meze práva na obhajobu ve společném řízení fyzické a právnické osoby

Obecná úprava společného řízení obviněných je obsažena v ustanovení § 20 a § 21 TŘ, podle kterého je společné řízení konáno v několika případech. Prvním případem je situace, kdy dvě či více věcí spojuje subjektivní souvislost, tedy souvislost v osobě. V praxi je tedy společné řízení konáno, když je jednomu pachateli kladeno za vinu více trestných činů (obvykle u vícečinného souběhu). Druhým případem je spojení dvou či více věcí souvislostí objektivní, tedy souvislostí ve věci. V tomto případě, je v praxi společné řízení konáno, když několik pachatelů spáchá trestný čin mající souvislost ve věci (obvykle trestná součinnost pachatelů). Poslední situací pro konání společného řízení je kombinace obou uvedených souvislostí, tedy souvislostí subjektivní a objektivní.¹¹⁰ Ustanovení § 20 odst. 1 TŘ dále stanoví, že společné řízení se koná „o všech útocích pokračujícího nebo hromadného trestného činu a o všech částech trvajících trestného činu“. Toto pravidlo však nelze uplatnit bezvýhradně. Výjimkou, a tedy důvodem k vedení oddělených řízení, je důležitý důvod.¹¹¹ Tímto důvodem může být složité dokazování jedné z věcí, které by zdržovalo rozhodnutí ve věci druhé, extradiční řízení nebo vyhýbání se fyzické osoby pachatele trestnímu řízení.¹¹² Obdobný názor zastává také komentářová literatura.¹¹³

Důvody pro konání společného řízení jsou zejména ekonomické povahy, tedy hospodárnost a rychlost soudního řízení. Pokud by společné řízení nesplňovalo některý z těchto důvodů a bylo by zjevně vhodnější vést řízení odděleně, pak lze věc ze společného řízení vyloučit, a to na základě ustanovení § 23 odst. 1 TŘ.¹¹⁴

---

¹¹⁰ MALÝ, J.: Společné trestní řízení proti obviněné fyzické a právnické osobě a právo na spravedlivý proces. 2019. Op. cit., s. 637. Obdobně též: ŠÁMAL, P., ŠÁMALOVÁ, M.: § 20 [Společné řízení]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád I. 7. vyd. Op. cit., s. 313.

¹¹¹ Tamtéž, s. 313.

¹¹² MALÝ, J.: Společné trestní řízení proti obviněné právnické a obviněné fyzické osobě a nutná obhajoba právnické osoby. Trestněprávní revue. 2020, č. 2, s. 98-104.

¹¹³ ŠÁMAL, P., ŠÁMALOVÁ, M.: § 23 [Vyloučení a spojení věcí]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád I. 7. vyd. Op. cit., s. 324-325.

¹¹⁴ MALÝ, J.: Společné trestní řízení proti obviněné právnické a obviněné fyzické osobě a nutná obhajoba právnické osoby. Op. cit., s. 98-104.

Speciální úprava pro společné řízení konané s obviněnou právnickou osobou je vymezena v ustanovení § 31 ZTOPO. Z ustanovení vyplývá, že objektivní souvislost pro konání společného řízení může být naplněna i v případě, že související trestné činy se vztahují k fyzické a právnické osobě.¹¹⁵ Zákon dále v odstavci druhém ustanovení § 31 ZTOPO stanoví, že ve společném řízení fyzické a právnické osoby se jejich trestní odpovědnost posuzuje samostatně, tedy platí zásada individuální trestní odpovědnosti. Obviněná právnická, ale i fyzická osoba tak může být odsouzena i v případě, že nedojde k odsouzení fyzické, popř. právnické osoby, anebo jim může být udělen absolutně odlišný trest.¹¹⁶

V odstavci třetím ustanovení § 31 ZTOPO je zakotveno pravidlo, že úkony trestního řízení jsou zpravidla nejprve prováděny vůči obviněné fyzické osobě, a tedy až poté vůči obviněné právnické osobě. Toto pravidlo podléhá kritice ze strany odborné veřejnosti, která spatřuje upřednostnění fyzické osoby vůči právnické osobě za neopodstatněné, a naopak upozorňuje na to, že v některých případech je pro řízení vhodnější provést procesní úkon nejprve vůči právnické osobě.¹¹⁷ Právní úprava ponechává určitý prostor pro uvážení orgánů činných v trestním řízení tím, že v ustanovení § 31 odst. 3 ZTOPO stanoví, že úkony se provádějí „zpravidla nejprve ve vztahu k fyzické osobě“, tedy neukládá povinnost orgánům činným v trestním řízení tak učinit. Opakem je ustanovení § 37 ZTOPO, které ukládá povinnost vyslechnout nejprve obviněnou fyzickou osobu a až poté osobu zástupce spoluobviněné právnické osoby. Zastánci současné právní úpravy poukazují na možný vliv na výslech fyzické osoby, pokud by výslech byl proveden naopak, a tedy by byla jako první vyslechnuta osoba zástupce právnické osoby. Konkrétně například Gřivna upozorňuje na možné zmaření účelu výslechu či zmaření konkrétního procesního úkonu obviněnou fyzickou osobou.¹¹⁸ Malý považuje Gřivnův názor za opodstatněný, ale přesto upozorňuje na to, že ne v každém případě musí situace, kdy bude mít fyzická osoba zájem na zmaření procesního úkonu, nastat. S ohledem na to, že i právnická osoba je zastoupena fyzickou osobou, která za ni činí úkony v soudním řízení, je nutné mít na paměti, že i při současné právní

---

¹¹⁵ § 31 odst. 1 ZTOPO – cit.: „*Proti obviněné právnické osobě a obviněné fyzické osobě se koná společné řízení, jestliže jejich trestné činy spolu souvisejí, pokud tomu nebrání důležité důvody. Společné řízení koná krajský soud, je-li příslušný konat řízení alespoň o jednom z trestných činů. Jsou-li pachateli nejtěžšího trestného činu nebo nejtěžších trestných činů obviněná právnická osoba i fyzická osoba, koná společné řízení soud, který je příslušný konat řízení proti obviněné fyzické osobě.*“

¹¹⁶ § 31 odst. 2 ZTOPO – cit.: „*Ve společném řízení vedeném proti právnické a fyzické osobě se trestní odpovědnost právnické a fyzické osoby posuzuje samostatně.*“

¹¹⁷ MALÝ, J.: Společné trestní řízení proti obviněné právnické a obviněné fyzické osobě a nutná obhajoba právnické osoby. Op. cit., s. 98-104.

¹¹⁸ GRÍVNA, T.: § 31 [Společné řízení]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 574-581.

úpravě může dojít k ovlivnění jednání této osoby. Ve vztahu k ustanovení § 31 odst. 3 ZTOPO Malý podotýká, že problém právní úpravy vidí v tom, že je „*použití daného ustanovení odkázáno na skutečnost, zda se bude OČTŘ hodit či nikoli*“¹¹⁹. Právní úprava by podle jeho názoru měla stanovit, že „*úkony jsou prováděny nejprve ve vztahu k obviněné fyzické osobě (když už ji tedy upřednostňujeme), například pokud tomu nebrání důležité důvody, nebo by měl TOPO taxativně vyjmenovat důvody, kdy se úkony například nesmějí provádět napřed vůči obviněné právnické osobě a ve všech ostatních případech mohou apod.*“¹²⁰

Jasně vymezení konkrétních důvodů pro upřednostnění té či oné osoby v ustanovení § 31 odst. 3 ZTOPO by stanovilo hranice pro předvídatelný postup orgánů činných v trestním řízení a došlo by k posílení právní jistoty a eliminaci libovůle policejního orgánu, potažmo státního zástupce. Problematické je však právě ono „jasné vymezení důvodů“. Je totiž obtížné určit důvody tak, aby zahrnovaly veškeré situace, které by mohly nastat. Nebude-li vymezení důvodů právní úpravy přesné a neobsáhne-li různé situace, v určitých věcech bude vzbuzovat větší právní nejistotu nežli aktuální právní úprava. Lze tedy shrnout, že právní úprava ponechávající určité pole pro uvážení je vhodnějším řešením, nežli vymezení pouze konkrétních důvodů. Pole pro uvážení OČTŘ ale nesmí být příliš široké.

U ustanovení § 37 ZTOPO je otázkou, zda je zakotvená přednost výsledku fyzické osoby před právnickou osobou žádoucí, a to zejména s ohledem na riziko možnosti vlivu na výpověď obviněné fyzické osoby a na právní jistotu. I v tomto případě lze zaujmout shodné stanovisko jako u ustanovení § 31 odst. 3 ZTOPO, a to, že záleží na okolnostech konkrétního případu a že ani z povahy a účelu právního předpisu není v jeho možnostech obsáhnout každý jednotlivý případ. Vzhledem k uvedeným skutečnostem lze dovodit, že určité pole působnosti pro uvážení OČTŘ by bylo vhodné zachovat i v tomto případě. A to i na úkor právní jistoty. Změna ustanovení § 37 ZTOPO by tak byla žádoucí více nežli změna ustanovení § 31 odst. 3 ZTOPO.

Do ustanovení § 37 ZTOPO by bylo žádoucí zakotvit možnost přednosti výsledku zástupce právnické osoby, a to například „*pokud tomu nebrání důležité důvody*“. OČTŘ by v důsledku takové právní úpravy byly nuceny vymezit důvod přednosti výsledku té či oné osoby. V ustanovení § 31 odst. 3 ZTOPO by naopak byla žádoucí určitá konkretizace důvodů, pro něž se úkony

---

¹¹⁹ MALÝ, J.: Společné trestní řízení proti obviněné právnické a obviněné fyzické osobě a nutná obhajoba právnické osoby. Op. cit., s. 98-104.

¹²⁰ Tamtéž, s. 98-104.

trestního řízení provádějí „nejprve ve vztahu k fyzické osobě“. A to například doplněním věty „pokud existuje riziko ovlivnění dalšího průběhu trestního řízení“.

Další problém související s právní úpravou společného řízení by mohl nastat v situaci, kdy dojde ke spáchání trestného činu právnickou i fyzickou osobou, trestné činy spojuje objektivní souvislost, ale trestní stíhání je zahájeno pouze vůči pachateli – fyzické osobě a až s odstupem času vůči pachateli – právnické osobě. Důvodem k nekonání společného řízení může být například nedostatek důkazů.¹²¹ Ve chvíli, kdy dojde k získání dostatečných důkazů k zahájení trestního stíhání i vůči pachateli – právnické osobě, je konáno buďto společné, anebo nové samostatné trestní řízení. Časový odstup mezi řízeními může být různě dlouhý, například v kauze Davida Ratha činil několik let, jak uvádí Malý.¹²² Pokud se nekoná společné řízení a řízení je tedy zahájeno samostatně proti pachateli – právnické osobě, přičemž dojde k přesunu části důkazů z řízení vedeného proti pachateli – fyzické osobě, dochází k narušení práva pachatele – právnické osoby na obhajobu. Právnická osoba totiž v době, kdy byly důkazy prováděny, nebyla osobou obviněnou, a tedy ji nebylo umožněno účastnit se provádění důkazů, ani se k nim vyjádřit. Přesunem důkazů dochází k narušení podstaty práva na materiální obhajobu. Malý upozorňuje také na nemožnost právnické osoby doplňovat důkazy, navrhopat důkazy k provedení či nahlížet do spisu.¹²³ Tak se stalo například ve zmiňované kauze Davida Ratha.¹²⁴ V případě, že by došlo k použití „přesunutých“ důkazů v neprospěch obviněné právnické osoby, tato právnická osoba by byla znevýhodněna oproti straně obžaloby. OČTŘ by totiž byly ve značné informační výhodě. Taková nerovnost je však v rámci trestního řízení nepřijatelná.¹²⁵ Jak uvádí i komentářová literatura, uplatnit důkazy, které byly provedeny před zahájením trestního stíhání vůči právnické osobě, není možné.¹²⁶ K této věci se obdobně vyjadřuje též Fryšťák, který uvádí, že důkazy, které byly provedeny před tím, než bylo obviněnému sděleno jeho obvinění (podle ustanovení § 160 TŘ),

---

¹²¹ MALÝ, J.: Společné trestní řízení proti obviněné fyzické a právnické osobě a právo na spravedlivý proces. 2019. Op. cit., s. 637.

¹²² Tamtéž, s. 637.

¹²³ Tamtéž, s. 637.

¹²⁴ K přesunu části důkazů dojde například pomocí ustanovení § 23 odst. 1 TŘ, který stanoví, že „k urychlení řízení nebo z jiných důležitých důvodů lze řízení o některém z trestných činů nebo proti některému z obviněných vyloučit ze společného řízení“.

¹²⁵ MALÝ, J.: Společné trestní řízení proti obviněné fyzické a právnické osobě a právo na spravedlivý proces. 2019. Op. cit., s. 637.

¹²⁶ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, s.r.o., 2018. 272 s. ISBN 978-80-7552-965-7. s. 160.

není možné vůči tomuto obviněnému použít.¹²⁷ Výjimkou jsou pouze neodkladné a neopakovatelné úkony.¹²⁸

Na důkazní problémy poukazuje také Vidrna. Ten upozorňuje zejména na výslech svědka v situaci, kdy daný svědek vypovídá ve vztahu k obviněné fyzické osobě, a tato výpověď je pak v rámci téhož řízení použita proti obviněné právnické osobě, ve vztahu ke které svědek neměl v úmyslu vypovídat.¹²⁹ V takové situaci je nutné upozornit na skutečnost, že právo na odepření výpovědi podle ustanovení § 100 odst. 2 TŘ, které stanoví, že „*Svědka je oprávněn odepřít vypovídat, jestliže by výpověď způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželu, partneru nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní*“, nelze z povahy věci uplatnit vůči právnické osobě. Tímto tématem se zabývají například Machuta a Smejkal¹³⁰, kteří odkazují na rozhodnutí Vrchního soudu v Praze pod sp. zn. 5 To 96/2015. Vrchní soud v Praze v rozhodnutí uvedl, že „*Pokud svědek po poučení podle § 100 odst. 1, odst. 2 tr. řádu odepře svědeckou výpověď podat a vysvětlí, v čem spatřuje konkrétní důvod pro odepření své výpovědi, jako se v posuzovaném případě stalo ..., o oprávněnosti tohoto odepření rozhodne orgán činný v trestním řízení, který svědka vyslýchá, a to jako o otázce předběžné*“. Přičemž svědek v této věci uplatnil několik skutečností opravňujících svědka k odepření jeho výpovědi, a to zejména s ohledem na zákaz sebeobvinění. Vzhledem k tomu, že vyslýchaná osoba (svědek) může být tatáž osoba, která dříve činila úkony za právnickou osobu v rámci trestního řízení, lze souhlasit s názorem Herczega, že v takové situaci by svědkovi mělo náležet právo výpověď odmítnout.¹³¹ Avšak podle rozhodnutí Vrchního soudu v Praze není možné, aby právnická osoba byla osobou blízkou fyzické osobě, a to z důvodu absence citových vazeb právnických osob.¹³² Jedinou cestou, jak se vyhnout výpovědi svědka vůči právnické osobě,

---

¹²⁷ FRYŠTÁK, M., ČENTÉŠ, J., SZCZECZOWICZ, J.: Corporate criminal liability: (in the Czech Republic, Slovakia and Poland). Brno: Masaryk University, 2016. 256 s. ISBN 978-80-210-8382-0. s. 75.

¹²⁸ § 160 odst. 4 TŘ – cit.: „*Neodkladným úkonem je takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání. Neopakovatelným úkonem je takový úkon, který nebude možno před soudem provést.*“; blíže viz JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. 6. vyd. Op. cit., s. 554.

¹²⁹ VIDRNA, J.: Některé procesní aspekty zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy. Op. cit., s. 240.

¹³⁰ MATOCHA, J., SMEJKAL, L.: K právu svědka v testním řízení odmítnout výpověď proti obviněné právnické osobě [online]. Publikováno 2016 [cit. 15. 2. 2021].

¹³¹ HERCZEG, J.: Právo na obhajobu a zásada nemo tenetur v řízení proti právnickým osobám. In: JELÍNEK, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Op. cit., s. 159.

¹³² Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 2. 2016, sp. zn. 5To 96/2015.

je tedy uplatnění principu *nemo tenetur*, tedy namítání zákazu sebeobviňování, ke kterému by na základě výpovědi došlo.¹³³

Právní úpravu zabývající se společným řízením obviněných – fyzické a právnické osoby je na základě výše uvedeného rozboru a aplikační praxe nutno zhodnotit jako nedostatečnou, narušující princip právní jistoty a často znevýhodňující právnickou osobu před fyzickou osobou. Zejména ustanovení § 31 odst. 3 ZTOPO je žádoucí novelizovat tak, aby důsledkem novely bylo zúžení prostoru pro volné uvážení orgánů činných v trestním řízení, a to například vymezením konkrétních hranic pro jejich postup. Postup OČTŘ by měl být předvídatelný a eliminovat libovůli orgánů veřejné moci tak, aby nedocházelo k nečekaným rozhodnutím, a tedy narušení principu právní jistoty. Naopak v ustanovení § 37 ZTOPO by v důsledku novelizace právní úpravy mělo dojít k takové změně, aby bylo možné za určitých okolností v rámci společného řízení připustit přednost výslechu obviněné právnické osoby před obviněnou fyzickou osobou. Nepochybné je ale to, že pokud není možné konat společné řízení vůči fyzické a právnické osobě, pak při dodatečném zahájení trestního stíhání vůči druhé z těchto osob, musí být osobě „dodatečně obviněné“ umožněno uplatnit veškerá procesní práva, kterými jako obviněná disponuje. Jak právnická, tak i fyzická osoba totiž musí mít shodnou procesní pozici, má-li být zachováno právo na spravedlivý proces.

---

¹³³ ŽDÁRSKÝ, Z.: K některým aplikačním souvislostem zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z pohledu teorie i praxe. *Trestněprávní revue*, 2020, č. 1, s. 1-14. ISSN 1213-5313; obdobně též: HERCZEG, J.: Právo na obhajobu a zásada *nemo tenetur* v řízení proti právnickým osobám. In: JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Op. cit., s. 159; ale v judikatuře civilní však tento vztah dovozen byl, záleží však na konkrétních okolnostech dané věci – blíže viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 8. 2002, sp. zn. 21 Cdo 2192/2001 – cit.: „*Právnická osoba je ve smyslu § 42a odst. 2 ObčZ osobou blízkou dlužníku, který je fyzickou osobou, je-li dlužník jejím statutárním orgánem (členem statutárního orgánu), společníkem, členem nebo zaměstnancem, popřípadě má-li k ní jiný obdobný vztah, a současně, kdyby důvodně pocítoval újmu, kterou utrpěla právnická osoba, jako újmu vlastní.*“

5. Jednání právnické osoby před soudem v rámci trestního řízení

Na základě materiální obhajoby má obviněný právo hájit sám sebe v řízení před soudem, a tedy se řízení účastnit, vyjadřovat se a podávat návrhy a jiná podání. Právnická osoba, která z povahy věci není schopna jednat sama za sebe před soudem, musí zvolit fyzickou osobu, jež bude za právnickou osobu fakticky jednat. Okruh osob, z nichž lze právnické osobě vybrat jejího zástupce, který bude činit úkony v řízení, je vymezen v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob, a to v ustanovení § 34 ZTOPO.¹³⁴ Ustanovení § 34 ZTOPO stanoví:

- (1) „Za právnickou osobu činí v řízení úkony ten, kdo je k tomu **oprávněn** v řízení před soudem **podle občanského soudního řádu**. Tato osoba musí prokázat své oprávnění k činění úkonů za právnickou osobu.
- (2) Právnická osoba si může zvolit **zmocněnce**. Zmocnění k zastoupení se prokazuje písemnou plnou mocí. Plnou moc lze udělit i ústně do protokolu. V řízení může mít obviněná právnická osoba současně **pouze jednoho** zmocněnce.
- (3) V řízení může za právnickou osobu činit úkony současně **jen jedna osoba**.
- (4) Činit úkony v řízení **nemůže** osoba, která je obviněným, poškozeným nebo svědkem v téže věci. Pokud je v průběhu řízení zjištěna tato skutečnost, předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce vyzve právnickou osobu, aby určila k provádění úkonů v dalším řízení jinou osobu; k určení takové osoby jí stanoví lhůtu zpravidla v délce 7 dnů.
- (5) Není-li osoba uvedená v odstavci 4 určena ve stanovené lhůtě, nebo právnická osoba nemá osobu způsobilou činit úkony v řízení, popřípadě právnické osobě nebo jejímu zmocněnci prokazatelně nelze doručovat písemnosti, předseda senátu a v přípravném řízení soudce **ustanoví** právnické osobě **opatrovníka**. Osobu lze ustanovit opatrovníkem jen s jejím **souhlasem**. Opatrovníkem nelze ustanovit osobu, o níž lze mít důvodně za to, že má takový zájem na výsledku řízení, který odůvodňuje obavu, že nebude řádně hájit zájmy právnické osoby. Usnesení o ustanovení opatrovníka se oznamuje tomu, kdo je ustanovován opatrovníkem, a nevylučuje-li to povaha věci, též právnické osobě.

---

¹³⁴ VANTUCH, P.: Obhajoba právnické osoby. In: VANTUCH, P.: Trestní řízení z pohledu obhajoby. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. 1257 s. ISBN 978-80-7400-750-7. s. 1026.

- (6) *Osoba uvedená v odstavci 1, zmocněnec a opatrovník mají v řízení stejná práva a povinnosti jako ten, proti němuž se vede trestní řízení.*
- (7) *Nedostaví-li se osoba uvedená v odstavci 1, popřípadě zmocněnec obviněné právnické osoby nebo opatrovník, k hlavnímu líčení bez řádné omluvy, může soud hlavní líčení provést v jejich **nepřítomnosti**, byla-li obžaloba obviněné právnické osobě řádně doručena, byla-li včas a řádně k hlavnímu líčení předvolána, bylo-li dodrženo ustanovení o zahájení trestního stíhání a obviněná právnická osoba byla upozorněna na možnost prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění vyšetřování.*
- (8) *Má-li právnická osoba zmocněnce nebo byl-li jí určen opatrovník, písemnosti určené právnické osobě se doručují pouze tomuto zmocněnci nebo opatrovníkovi, pokud trestní řád nestanoví jinak.“*

Následující podkapitoly se budou blíže zabývat specifikací osob, které jsou způsobilé činit za právnickou osobu úkony v trestním řízení. Dále budou zmíněny osoby, které jsou nezpůsobilé zastupovat právnické osoby v řízení, a to z důvodu jejich procesního postavení. Na závěr budou uvedeny situace, kdy může soud provést hlavní líčení v nepřítomnosti zástupce obviněné právnické osoby.

5.1. Osoby oprávněné jednat za právnickou osobu podle občanského soudního řádu

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob v ustanovení § 34 odst. 1 odkazuje na osoby, jež jsou oprávněny jednat za právnickou osobu v řízení před soudem podle občanského soudního řádu, konkrétně podle ustanovení § 21 odst. 1 OSŘ. Těmito osobami jsou:

- a) *„člen statutárního orgánu; tvoří-li statutární orgán více osob, jedná za právnickou osobu předseda statutárního orgánu, popřípadě jeho člen, který tím byl pověřen; je-li předsedou nebo pověřeným členem právnická osoba, jedná vždy fyzická osoba, která je k tomu touto právnickou osobou zmocněna nebo jinak oprávněna, nebo*
- b) *její zaměstnanec (člen), který tím byl statutárním orgánem pověřen, nebo*
- c) *vedoucí jejího odštěpného závodu, jde-li o věci týkající se tohoto závodu, nebo*
- d) *její prokurista, může-li podle udělené prokury jednat samostatně.“*

Vzhledem k funkčnosti a jasnosti vymezení osob, jež jsou oprávněny jednat za právnickou osobu v rámci civilního řízení, lze považovat právní úpravu odkazující na OSŘ, za vhodný způsob úpravy zvolený zákonodárcem. Souhlas s odkazem zákonodárce na již zaběhlé vymezení osob, které jsou oprávněny činit za právnickou osobu úkony v řízení před soudem podle občanského

soudního řádu, vyjadřuje i Malý. Malý navíc upozorňuje, že příliš široký okruh osob, jimž by bylo umožněno za právnickou osobu činit úkony v řízení, není pro účely trestního řízení žádoucí.¹³⁵ Jednání právnické osoby totiž může udávat směr následného postupu orgánů činných v trestním řízení, a tedy ovlivnit jejich subjektivní vnímání. Jednotlivé úkony a postoje právnické osoby OČTŘ podvědomě reflektují a promítají například při určení výše trestu.

V praxi lze na funkčnost právní úpravy odkazující na OSŘ poukázat například u člena statutárního orgánu jako orgánu zastupujícího vůli právnické osoby navenek, který je oprávněn zastupovat právnickou osobu téměř ve všech záležitostech. Zde totiž není důvod polemizovat o tom, proč by člen takového orgánu neměl být osobou oprávněnou za právnickou osobu činit úkony v rámci trestního řízení. I ostatní osoby, jimž je odkazem na OSŘ dána způsobilost činit úkony v řízení za právnické osoby, jsou vymezeny věcně. Nutné je však upozornit na skutečnost, že v trestním řízení může za právnickou osobu „činit úkony současně“ vždy jen jedna fyzická osoba, jak stanoví ustanovení § 34 odst. 3 ZTOPO i § 21 odst. 5 OSŘ.

OSŘ v ustanovení § 21 odst. 2 dále upravuje okruh osob oprávněných jednat za právnickou osobu na místo osob uvedených v ustanovení § 21 odst. 1 OSŘ, a to pro případ vzniku určité specifické situace. Oprávnění těchto osob jednat za právnickou osobu vyplývá buďto z OSŘ¹³⁶ anebo ze zvláštního zákona. Právní úprava OSŘ odkazuje na tyto „specifické“ zástupce právnické osoby v ustanovení § 21 odst. 3, kde konkrétně stanoví oprávnění nuceného nebo dočasného správce, který bude jednat za právnickou osobu v případě, že na právnickou osobu bude uvalena nucená nebo dočasná správa. Dalším příkladem specifické situace může být vedení insolvenčního řízení, a tedy situace, kdy funkci zástupce právnické osoby vykonává insolvenční správce, nebo likvidace právnické osoby, a tedy situace, kdy zástupcem právnické osoby je likvidátor, jak uvádí například Jelínek.¹³⁷ Odstavec 4 ustanovení § 21 OSŘ dále stanoví, že za právnickou osobu nemůže jednat fyzická osoba, jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy právnické osoby.

V rámci výčtu osob oprávněných činit za právnickou osobu úkony v trestním řízení ve smyslu ustanovení § 34 ZTOPO lze spatřovat nejasnost právní úpravy v situaci, kdy je právnickou osobou například společnost s ručením omezeným, jejíž statutární orgán má více jednatelů a tito jednatelé tvoří kolektivní orgán¹³⁸. A to právě s ohledem na zmíněné pravidlo, že za právnickou osobu může činit úkony v řízení před soudem pouze jedna osoba. Jednatelé

---

¹³⁵ MALÝ, J.: Jednání za právnickou osobu v průběhu trestního řízení. Právní rozhledy, 2020, č. 18, s. 637.

¹³⁶ Konkrétně § 21 odst. 3 OSŘ.

¹³⁷ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 318.

¹³⁸ § 164 OZ.

mohou mít oprávnění zastupovat právnickou osobu ve shodném rozsahu a zároveň za ni jednat samostatně. Analogickým výkladem lze však dojít k závěru, že v takové situaci by bylo možné aplikovat ustanovení § 29 odst. 2 OSŘ¹³⁹. Otázku, který z jednatelů bude právnickou osobu v takové situaci zastupovat v řízení před soudem, lze řešit též aplikací ustanovení § 34 odst. 5 ZTOPO a ustanovit právnické osobě opatrovníka. Ovšem pouze extenzivním výkladem tohoto ustanovení.¹⁴⁰ Volba opatrovníka by připadala v úvahu zejména v případě, kdy nebude soudu na jeho výzvu ve stanovené lhůtě sděleno, která z osob bude za právnickou osobu před soudem jednat.

Pro úplnost je vhodné dodat, že úkony osob vymezených ve výčtu ustanovení § 21 odst. 1 OSŘ jsou považovány za úkony samotné právnické osoby.¹⁴¹ I úkony soudu jsou tedy prováděny vůči právnické osobě. Jako příklad takového úkonu lze uvést doručování písemností, které jsou adresovány přímo právnické osobě, a nikoliv fyzické osobě za právnickou osobu jednající.¹⁴²

5.2. Zmocněnec jako zástupce právnické osoby

Osobou, která je oprávněna činit úkony v řízení před soudem za právnickou osobu, je podle ustanovení § 34 odst. 2 ZTOPO zmocněnec. Komentářová literatura upozorňuje na nepřipustnost záměny zmocněnce obviněné právnické osoby se zmocněncem právnické osoby v postavení zúčastněné osoby či poškozeného podle ustanovení § 50 až § 51a TR.¹⁴³ Takový zmocněnec je totiž vždy smluvním zástupcem právnické či fyzické osoby „na základě smlouvy o zastoupení a udělené plné moci“, který je oprávněn „v trestním řízení zastupovat zúčastněnou osobu nebo poškozeného“¹⁴⁴. Přičemž do „práva zúčastněné osoby ani poškozeného dát se zastupovat zmocněncem nelze nijak zasahovat (např. činit toto právo závislé na tom, zda účast zmocněnce

---

¹³⁹ § 29 odst. 2 OSŘ stanoví: „Opatrovníka ustanoví předseda senátu též právnické osobě, která jako účastník řízení nemůže před soudem vystupovat proto, že tu není osoba oprávněná za ni jednat nebo že je sporné, kdo je osobou oprávněnou za ni jednat (§ 21), je-li tu nebezpečí z prodlení.“ I zde dochází k ustanovení osoby oprávněné za právnickou osobu jednat, lze tedy dovozovat obdobný postup i např. ve zmíněném případě rady jednatelů, jako kolektivního orgánu.

¹⁴⁰ O možnosti použití § 34 odst. 5 ZTOPO (resp. ustanovení opatrovníka) pro situace, kdy je sporné, kdo je osobou oprávněnou jednat za právnickou osobu před soudem a činit za ni jednotlivé úkony, polemizuje též ČEP, který i přes to, že s možností sporu zákon nepočítá, interpretuje ustanovení § 34 odst. 5 ZTOPO extenzivně (viz ČEP, D.: Úskalí obhajoby právnické osoby v trestním řízení. In: GRIVNA, T. a kol.: Právo na obhajobu: Teorie a praxe 21. století. Op. cit., s. 168).

¹⁴¹ JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vyd. Op. cit., s. 204.

¹⁴² Tamtéž, s. 204.

¹⁴³ GRIVNA, T.: § 34 [Úkony právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 738.

¹⁴⁴ ŠÁMAL, P.: § 50 [Zastoupení zmocněncem]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád I. 7. vyd. Op. cit., s. 579.

byla potřebná či nikoli – to však neplatí při rozhodování o zmocněnci nemajetného poškozeného podle § 251a)¹⁴⁵. V případě poškozeného může být jeho zmocněnec také jeho důvěrníkem, a to podle ustanovení § 50 odst. 1 TR. Zmocněncem při hlavním líčení ale nemůže být svědek, znalec či tlumočník v téže věci. V případě, že se jedná o fyzickou osobu, tak ani osoba zbavena či omezena ve způsobilosti k právním úkonům.¹⁴⁶

Zmocněnce podle ustanovení § 34 odst. 2 ZTOPO si volí sama právnická osoba podle svého uvážení, a to udělením plné moci. Zvolen však může být pouze jeden zmocněnec, který bude právnickou osobu zastupovat v řízení před soudem a kterého lze zaměnit za jinou fyzickou osobu odvoláním původní plné moci, která jeho oprávnění zakládá.¹⁴⁷ Osoba zmocněnce není dále podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob specifikována. Zmocněncem může být kterákoliv fyzická osoba, které je právnickou osobou udělena procesní plná moc. Obvykle jím bývá advokát, jak potvrzuje též komentářová literatura.¹⁴⁸

Volba advokáta jako zmocněnce právnické osoby nevylučuje, aby si právnická osoba zvolila vedle osoby zmocněnce též svého obhájce.¹⁴⁹ Role obhájce je neslučitelná s rolí zástupce právnické osoby.¹⁵⁰ Pokud je tedy zmocněnec právnické osoby advokátem, nemůže současně vykonávat funkci obhájce této právnické osoby. Malý upozorňuje na již zmíněný korektiv podle ustanovení § 34 odst. 3 ZTOPO, který říká, že za právnickou osobu může činit úkony jen jedna fyzická osoba.¹⁵¹ Ani tento korektiv ale nebrání ustanovení osoby obhájce současně s osobou zmocněnce. Zmocněnec totiž vykonává funkci zástupce právnické osoby, tedy vyjadřuje vůli a zastává zájmy této právnické osoby, přičemž obhájce jedná na základě pokynu takového zmocněnce. Aniž by to bylo v plné moci specifikováno, zmocněnec je oprávněn zvolit si dalšího zástupce jako substituta v případě „nutné potřeby“, jak uvádí Jelínek.¹⁵²

---

¹⁴⁵ ŠÁMAL, P.: § 50 [Zastoupení zmocněncem]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád I. 7. vyd. Op. cit., s. 579.

¹⁴⁶ viz § 50 odst. 2 TR.

¹⁴⁷ GRIVNA, T.: § 34 [Úkony právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 740.

¹⁴⁸ Blíže viz komentář - ŠÁMAL, P.: § 50 [Zastoupení zmocněncem]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád I. 7. vyd. Op. cit., s. 579-580.

¹⁴⁹ MALÝ, J.: Jednání za právnickou osobu v průběhu trestního řízení. Op. cit., s. 637.

¹⁵⁰ VANTUCH, P.: Obhajoba právnické osoby. In: VANTUCH, P.: Trestní řízení z pohledu obhajoby. 2. vydání. Op. cit., s. 1035; dále blíže viz s. 1037 – cit.: „*Obhájce není zástupcem právnické osoby podle § 37 odst. 1 TOPO. Je to proto, že obhájce právnické osoby má postavení odlišné od obžalovaného, tedy i od obžalované právnické osoby. Přestože obhájce zastupuje obžalovanou právnickou osobu, není zástupcem právnické osoby podle § 37 odst. 1 TOPO, a proto nemůže být vyslechnut v postavení obžalovaného. Ustanovení § 33 TrŘ o právech obviněného se vztahuje i na obviněnou právnickou osobu, a to včetně odstavce 1, dle něhož může obviněný žádat, aby byl vyslýchán za účasti svého obhájce (nikoliv aby byl vyslýchán v zastoupení obviněného).*“

¹⁵¹ MALÝ, J.: Jednání za právnickou osobu v průběhu trestního řízení. Op. cit., s. 637.

¹⁵² JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 320.

Nejasnost právní úpravy související se zmocněncem právnické osoby se objevuje v situaci, kdy dochází k právnímu nástupnictví, a to na základě ustanovení § 32 odst. 2 ZTOPO. Právní úprava připouští přechod trestní odpovědnosti na právního nástupce v případě, kdy by důsledky nemožnosti zrušení, přeměny či zániku právnické osoby byly nepřiměřené povaze spáchaného trestného činu. Právní nástupce, tedy právnická osoba nastupující na místo trestně stíhané právnické osoby, by měl mít právo volby svého zmocněnce a původní plná moc by neměla být platná. Důvod lze spatřovat v rozsáhlosti oprávnění zmocněnce právnické osoby. Komentář k zániku plné moci udělené původnímu zmocněnci a k její následné vázanosti právního nástupce uvádí, že „Podle § 448 odst. 1 ObčZ by byl možný přechod na právního nástupce, naopak § 28 odst. 5 OSŘ přechod neumožňuje“¹⁵³. S ohledem na to, že právní úprava jasné řešení nestanoví, lze dovozovat variantu platnosti plné moci zmocněnce s tím, že právní nástupce má možnost odvolat plnou moc a udělit ji zmocněnci jinému.¹⁵⁴ Ve smyslu ustanovení § 28 odst. 3 OSŘ pak lze dojít k závěru, že zvolení nového zmocněnce zahrnuje i odvolání, tedy zánik, plné moci předchozí, a to za předpokladu, že byla právnická osoba řádně poučena o možnosti mít současně pouze jednoho zmocněnce. Střídání osob, jež zastupují právnickou osobu, tedy není právní úpravou vyloučeno. Podle komentáře však není umožněno, aby došlo ke střídání těchto osob v rámci jednoho úkonu.¹⁵⁵

Další problém právní úpravy může nastat v situaci, kdy dojde k obvinění fyzické osoby, člena statutárního orgánu, jež byl zvolen jako zmocněnec právnické osoby. Soud stanoví právnické osobě lhůty, zpravidla v délce 7 dnů, pro určení jiné fyzické osoby, která bude za právnickou osobu činit úkony v trestním řízení před soudem. Malý poukazuje na stanovení krátké lhůty především z důvodu zamezení možnosti „zahlázení stop“ osobou zmocněnce. Ani to však nelze považovat za dostatečnou záruku a Malý dále upozorňuje, že lhůta je i tak dostatečně dlouhá na to, aby fyzická osoba v postavení zmocněnce učinila potřebné kroky.¹⁵⁶ Lhůta je lhůtou soudcovskou a lze ji tedy zkrátit i prodloužit podle konkrétních okolností dané věci.¹⁵⁷ Malý dále konstatuje, že právní úpravu podle jeho názoru není možné řešit lépe.¹⁵⁸ S ohledem na výše uvedené se s tímto názorem lze ztotožnit.

---

¹⁵³ GRIVNA, T.: § 34 [Úkony právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 740.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 739-740.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 740-741.

¹⁵⁶ MALÝ, J.: Jednání za právnickou osobu v průběhu trestního řízení. Op. cit., s. 637.

¹⁵⁷ GRIVNA, T.: § 34 [Úkony právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 742.

¹⁵⁸ MALÝ, J.: Jednání za právnickou osobu v průběhu trestního řízení. Op. cit., s. 637.

5.3. Opatrovník jako zástupce právnické osoby

Možnost ustanovení opatrovníka jako zástupce právnické osoby v rámci trestního řízení soudem vyplývá z ustanovení § 34 odst. 5 ZTOPO a je jakousi poslední instancí pro případy, kdy není možné, aby byla právnická osoba zastupována osobami podle odst. 1 a 2 téhož ustanovení, tedy osobami oprávněnými činit úkony v řízení podle OSŘ, či zmocněncem.¹⁵⁹ Opatrovník bude právnické osobě soudem ustanoven v případě, kdy nebude existovat fyzická osoba, která by byla způsobilá činit úkony za právnickou osobu v řízení před soudem. Opatrovník bude dále právnické osobě ustanoven též v případě, kdy není možné právnické osobě či jejímu zmocněnci doručit písemnost, anebo kdy je procesní postavení osob, které jsou oprávněny činit za právnickou osobu úkony v řízení před soudem, neslučitelné s osobou zástupce právnické osoby, a to z důvodu postavení obviněného, poškozeného či svědka v téže věci.¹⁶⁰ S ohledem na skutečnost, že se jedná o jakési nedobrovolné zastoupení právnické osoby, neboť ze strany právnické osoby není vyžadováno žádné jednání ani její souhlas s osobou opatrovníka, měl by být institut opatrovníka využíván pouze ve vymezených případech a za předpokladu, že neexistuje jiná možnost.¹⁶¹ Stanovisko unie obhájců upozorňuje na možné zneužití právní úpravy v situaci, kdy policejní orgán předvolá všechny osoby, jež mají zájem na kladném výsledku řízení, jako svědky. Tím dojde k vyloučení těchto fyzických osob z okruhu osob způsobilých činit za právnickou osobu úkony v řízení před soudem. V takovém případě není jiná možnost, než ustanovit právnické osobě opatrovníka soudem.¹⁶²

Zákon vyžaduje souhlas osoby, která se má stát opatrovníkem, a to před jejím ustanovením.¹⁶³ Důvodem je především nemožnost podání stížnosti proti usnesení o ustanovení

---

¹⁵⁹ ČEP, D.: Úskalí obhajoby právnické osoby v trestním řízení. In: GRIVNA, T. a kol.: Právo na obhajobu: Teorie a praxe 21. století. Op. cit., s. 170.

¹⁶⁰ GRIVNA, T.: § 34 [Úkony právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 743.

¹⁶¹ MALÝ, J.: Jednání za právnickou osobu v průběhu trestního řízení. Op. cit., s. 637.

¹⁶² Stanovisko Unie obhájců ČR č. 2/2019 ze dne 16. 3. 2019 k institutu opatrovníka právnické osoby v trestním řízení [online], 2019 [cit. 10. 2. 2021].

¹⁶³ Pro úplnost je vhodné upozornit, že souhlas advokáta s výkonem obhajoby jako ustanovený obhájce není souhlasem pro ustanovení opatrovnictví; konkrétně – cit.: „*Jako nesprávnou lze hodnotit praxi, kdy je bez dalšího ustanovován opatrovníkem advokát zapsaný do pořadníku advokátů, kteří souhlasí s výkonem obhajoby jako ustanovení obhájce (§ 39 odst. 2 TrŘ). Funkce opatrovníka je odlišná (účelem, právy a povinnostmi, odpovědností s tím spojenou i odměňováním) od funkce obhájce. Nelze proto vycházet z toho, že zápisem do pořadníku souhlasí advokát i s tím, že bude vykonávat funkci opatrovníka právnické osoby. Jelikož stížnost proti usnesení není přípustná, bez předchozího souhlasu by ustanovená osoba byla povinna činit úkony jako opatrovník, a to i proti své vůli.*“ (GRIVNA, T.: § 34 [Úkony právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 744).

opatrovníka.¹⁶⁴ Konkrétní specifikaci osoby opatrovníka, shodně jako je tomu v případě osoby zmocněnce, zákon nestanovuje. Pokud se má jednání fyzické osoby posuzovat jako jednání právnické osoby, není možné, aby si zájmy těchto osob odporovaly. I na osobu opatrovníka je tedy kladen požadavek, že zájmy opatrovníka na výsledku řízení nesmějí odůvodňovat obavu, že opatrovník nebude řádně hájit zájem právnické osoby.¹⁶⁵ Pro účely zvýšení pravděpodobnosti dosažení kladného výsledku řízení pro obviněnou právnickou osobu je vhodné zvolit osobu zástupce, která bude sama mít vážný zájem na výsledku daného řízení. Pokud bude totiž oprávněná osoba osobou „nemající poněti“ o fungování právnické osoby a nemající zájem na kladném výsledku řízení, pak zpravidla nebude naplňovat funkci zástupce právnické osoby s potřebnou péčí. V případě ustanovení opatrovníka však právnická osoba nemá nad volbou osoby zástupce kontrolu.

S ohledem na to, že právnické osoby jsou v praxi často zastupovány opatrovníky, kteří nehájí dostatečně zájmy právnické osoby, nejedná se o pouhou polemiku. Na tuto skutečnost poukazuje například Gřivna ve stanovisku unie obhájců.¹⁶⁶ V praxi však mohou nastat situace, kdy neexistuje žádná fyzická osoba, u které by bylo možné předpokládat, že bude funkci zástupce právnické osoby vykonávat s potřebnou péčí a v zájmu obviněné právnické osoby. I podle judikatury Nejvyššího soudu je ustanovení opatrovníka právnické osobě „zásah soudu do vnitřních poměrů právnické osoby, který je krajním řešením (*ultima ratio*), k němuž je na místě přikročit až tehdy, není-li možné důsledky rozporu mezi zájmy člena statutárního orgánu a právnické osoby překlenout jinak“¹⁶⁷.

V těchto mezích lze označit právní úpravu za nedostatečnou, podle Unie obhájců dokonce omezující možnost právnické osoby hájit sebe samu v trestním řízení.¹⁶⁸ Gřivna uvádí jako možné řešení vymezení seznamu advokátů, kteří by byli ustanoveni jako opatrovníci právnické osoby v případě, že by nebyla žádná jiná fyzická osoba, která by byla oprávněna za právnickou osobu jednat. Ustanovení obhájce jako opatrovníka právnické osobě by bylo procesně prováděno tak,

---

¹⁶⁴ GRĪVNA, T.: § 34 [Úkony právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 742-744.

¹⁶⁵ viz § 34 odst. 5 ZTOPO – cit.: „...Opatrovnikem nelze ustanovit osobu, o níž lze mít důvodně za to, že má takový zájem na výsledku řízení, který odůvodňuje obavu, že nebude řádně hájit zájmy právnické osoby. Usnesení o ustanovení opatrovníka se oznamuje tomu, kdo je ustanovován opatrovníkem, a nevylučuje-li to povaha věci, též právnické osobě.“

¹⁶⁶ Stanovisko Unie obhájců ČR č. 2/2019 ze dne 16. 3. 2019 k institutu opatrovníka právnické osoby v trestním řízení. Op. cit.

¹⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4384/2015.

¹⁶⁸ Stanovisko Unie obhájců ČR č. 1/2017 ze dne 23. 3. 2017 k otázce práva na obhajobu obviněných právnických osob a jednání za ně [online], 2017 [cit. 10. 2. 2021].

jako tomu je při ustanovení obhájce podle ustanovení § 39 odst. 3 TŘ.¹⁶⁹ Obdobný názor zastává také Jelínek, který vidí řešení tohoto nedostatku právní úpravy ve změně zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.¹⁷⁰ S ohledem na uvedené skutečnosti tedy lze uvažovat o změně právní úpravy, která by umožnila aplikaci institutu nutné obhajoby i na právnické osoby, a aby případ, kdy právnická osoba nemá vhodného zástupce, byl jedním z důvodů nutné obhajoby. Opačný názor zastává například Malý, který podotýká, že byť právní úprava není ideální, nepovažuje ji za nedostatečnou. Malý navíc z důvodu specifické povahy právnické osoby považuje za nemožné vymezit právní úpravu tak, aby plně vyhovovala všem situacím, které mohou nastat.¹⁷¹

Na základě uvedených skutečností se lze ztotožnit s názorem, že aktuální právní úprava omezuje právo obviněného na obhajobu, a tedy změna právní úpravy se jeví jako žádoucí. Za vhodnou změnu právní úpravy lze považovat zmiňovaný výběr opatrovníka ze seznamu advokátů.

Problém právní úpravy týkající se ustanovení opatrovníka vyvstává také z odlišného přístupu k právnické osobě v postavení zúčastněné osoby či osoby poškozeného oproti právnické osobě v postavení obviněného. A to v situaci, kdy je opatrovník zúčastněné osoby i osoby poškozeného v přípravném řízení ustanoven státním zástupcem podle ustanovení § 42 odst. 4 TŘ, ale opatrovník obviněného je podle ustanovení § 34 odst. 5 ZTOPO ustanoven soudem. Další nerovnost mezi právnickými osobami v takto odlišném postavení zakotvuje nemožnost uplatnění stížnosti proti usnesení o ustanovení opatrovníka obviněného taktéž podle ustanovení § 34 odst. 5 ZTOPO, přičemž ustanovení § 45 odst. 2 TŘ stížnosti proti usnesení o ustanovení opatrovníka zúčastněné osoby či poškozeného připouští. Odlišnost v přístupu se objevuje i v případě, kdy je právnické osobě v postavení poškozeného nebo zúčastněné osoby ustanovován opatrovník, který je advokátem. Právní úprava zde totiž nevyžaduje souhlas takového opatrovníka. Pokud se ale nejedná o advokáta, zákon souhlas opatrovníka vyžaduje.¹⁷² U právnické osoby v postavení obviněného vyžaduje právní úprava souhlas osoby ustanovovaného opatrovníka vždy,

---

¹⁶⁹ Stanovisko Unie obhájců ČR č. 2/2019 ze dne 16. 3. 2019 k institutu opatrovníka právnické osoby v trestním řízení. Op. cit. Dále viz § 39 odst. 3 „Advokáti vedení v pořadníku jsou ustanovováni jako obhájci jednotlivým obviněným postupně tak, jak za sebou následují jejich příjmení v pořadníku. Byl-li by tímto způsobem ustanoven advokát, u kterého jsou dány důvody k vyloučení z obhajoby, nebo nemohl-li by být advokát ustanoven z jiných důvodů, ustanoví se první následný advokát, u kterého tyto důvody nejsou. Vzdal-li se obviněný ustanoveného obhájce prohlášením podle § 36b a následně vzal toto prohlášení zpět, ustanoví se mu též obhájce, je-li to možné.“

¹⁷⁰ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 325.

¹⁷¹ MALÝ, J.: Jednání za právnickou osobu v průběhu trestního řízení. Op. cit., s. 637.

¹⁷² viz § 42 odst. 4 TŘ.

a to s ohledem na nemožnost podání stížnosti ani uplatnění jiné obrany proti usnesení o ustanovení osoby opatrovníka (výjimkou je pouze ústavní stížnost).¹⁷³

Důvodnost rozdílného přístupu k právnickým osobám v postavení obviněného oproti právnickým osobám v postavení zúčastněné osoby či poškozeného není dána.¹⁷⁴ Takový názor zastává i například Gřivna, který poukazuje na ustanovení § 12 odst. 6 TŘ, podle kterého je poškozený a zúčastněná osoba stranou trestního řízení shodně jako obviněný.¹⁷⁵ Není tedy důvod, aby k právní osobě bylo v různých podobách jejího postavení v rámci trestního řízení přistupováno odlišně.

5.4. Osoby, jež nelze ustanovit ani zvolit jako zástupce právní osoby

Obecným faktorem znemožňujícím některým osobám činit úkony v řízení za právní osobu je již zmiňovaný střet zájmů.¹⁷⁶ Dalšími osobami, které nemohou činit úkony za právní osobu před soudem, jsou osoby uvedené v ustanovení § 34 odst. 4 ZTOPO, jmenovitě tedy obviněný, poškozený nebo svědek v téže věci, a to z důvodu jejich procesního postavení ve vztahu k projednávané věci.

K naplnění účelu trestního řízení je nezbytné zajistit, aby osoby jednající za právní osobu jednaly v jejím zájmu a aby nedocházelo ke zneužití postavení těchto „zástupců“. Nejdiskutovanějším problémem právní úpravy se jeví být vyloučení osoby v postavení svědka z jednání za obviněnou právní osobu před soudem. Postavení svědka totiž nevzbuzuje důvodné obavy z ovlivňování trestního řízení nevhodným směrem. S ohledem na nízké riziko zneužití postavení svědka na úkor právní osoby lze považovat právní úpravu za příliš přísnou, v některých případech dokonce příčící se ústavnímu pořádku. Svědek může být naopak osobou, jejíž zájmy jsou totožné se zájmy právní osoby a která je do chodu a řízení právní osoby

---

¹⁷³ GŘIVNA, T.: Rekodifikace obchodního práva – pět let poté. Svazek II. - 1 Opatrovník právní osoby v trestním řízení. Wolters Kluwer, s.r.o., 2019. (Identifikační číslo ASPI:LIT286629CZ).

¹⁷⁴ K důvodnosti ustanovení opatrovníka u právní osoby v postavení osoby zúčastněné se blíže vyjadřuje např. Durdík, který uvádí, že potřeba volby opatrovníka právní osobě v postavení zúčastněné osoby vystává „za účelem ochrany jejich zájmů v trestním řízení ... jsou-li kumulativně dány dva zákonné důvody, a to nebezpečí z prodlení (tj. urgentní potřeba zajištění řádného zastoupení této právní osoby v postavení zúčastněné osoby v dané trestní věci) a současně nezpůsobilost dané právní osoby činit úkony v řízení (např. za situace, kdy tato právní osoba nemá v rozporu se zákonem statutární orgán, a nemůže tak ani určit jinou osobu, která by ji v trestním řízení řádně zastupovala, nebo jsou-li zájmy statutárního orgánu v rozporu se zájmy této právní osoby)“ (viz DURDÍK, T.: práva zúčastněné osoby. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol.: Trestní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. 1412 s. ISBN 978-80-7552- 600-7. s. 348).

¹⁷⁵ GŘIVNA, T.: Rekodifikace obchodního práva – pět let poté. Svazek II. - 1 Opatrovník právní osoby v trestním řízení. Op. cit.

¹⁷⁶ viz § 21 odst. 4 OSŘ.

blízce začleněna, a to na rozdíl od osoby opatrovníka.¹⁷⁷ Právní úprava tak vede k omezení práva na obhajobu proto, že osoba svědčící v dané věci nejen že není oprávněna hájit zájmy právnické osoby, ale dokonce není ani oprávněna ji zvolit obhájce.

Dochází-li k zásahu do práva na obhajobu, tedy k omezení jednoho ze základních práv obviněného, takové omezení by mělo obstát při posouzení ústavnosti střetávajících se zájmů chráněných zákonem v testu proporcionality.¹⁷⁸ V rámci testu proporcionality by měla být posouzena legitimita sledovaného cíle, způsobilost cíle dosáhnout, měly by být určeny ostatní možnosti dosažení stanoveného cíle a mělo by dojít ke zvážení, který ze zájmů kolidujících má vzhledem k okolnostem převahu. Vymezení právní úpravy znemožňující svědkovi, obviněnému a poškozenému v téže věci jednat za právnickou osobu je v důvodové zprávě k ZTOPO odůvodněno eventualitou rozporných zájmů těchto osob.¹⁷⁹ V případě, že je posuzována pouze možnost volby obhájce ze strany svědka, nelze v takovém úkonu spatřovat potenciál střetu zájmů těchto osob. V testu proporcionality tedy takový zásah do práva na obhajobu neobstojí ani u prvního kroku, jímž je sledování legitimního cíle.¹⁸⁰ Jiná situace by mohla nastat v případě, že by svědek činil za právnickou osobu další úkony v řízení před soudem. Test proporcionality by ale v takovém případě musel být proveden ve vztahu ke konkrétním úkonům.

S ohledem na věcně problematickou právní úpravu došlo k prolomení restriktivního výkladu ustanovení § 34 odst. 4 ZTOPO a jeho přísný výklad lze nyní „neaplikovat“ na situace, kdy svědek volí právnické osobě obhájce. Podle Gřivny tento výklad již lze považovat za ústavně konformní.¹⁸¹ Tento závěr vyplývá i z nálezu Ústavního soudu, který dovodil, že má-li právnická osoba jedinou fyzickou osobu, která je oprávněna ve věci činit úkony v řízení před soudem a tato osoba je vyloučena z takového jednání z důvodu procesní nezpůsobilosti, pak by mělo dojít ke zvážení, zda jsou zájmy fyzické osoby v rozporu se zájmy právnické osoby. Pokud nikoliv, mělo by být fyzické osobě (svědkovi, a to i v případě, že se jedná o člena kolektivního statutárního orgánu obviněné právnické osoby, jehož ostatní členové jsou též obviněnými ve věci)¹⁸²

---

¹⁷⁷ GŘIVNA, T.: § 34 [Úkony právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 741.

¹⁷⁸ Nález ÚS ze dne 15. 8. 2018, sp. zn. II. ÚS 131/18 (bod 18), obdobně též nález ÚS ze dne 20. 11. 2018, sp. zn. I. ÚS 2436/18.

¹⁷⁹ Důvodová zpráva k ZTOPO str. 53.

¹⁸⁰ Nález ÚS ze dne 15. 8. 2018, sp. zn. II. ÚS 131/18.

¹⁸¹ GŘIVNA, T.: Rekodifikace obchodního práva – pět let poté. Svazek II. – 1 Opatrovník právnické osoby v trestním řízení. Op. cit.

¹⁸² Nález ÚS ze dne 20. 11. 2018, sp. zn. I. ÚS 2436/18.

umožněno, aby zvolila právnické osobě zmocněnce či obhájce pro dané řízení.¹⁸³ V opačném případě dochází k porušení čl. 40 odst. 3 LZPS, tedy práva na obhajobu.¹⁸⁴ Prezentovaný výklad však lze podle zmíněného rozhodnutí Ústavního soudu¹⁸⁵ učinit pouze ve vztahu k postavení svědka, nikoliv ve vztahu k obviněnému. Obdobný názor zastává i Jelínek, který uvádí, že „osoba, která za právnickou osobu nemůže činit úkony, protože je obviněnou v téže věci, se rovněž nemůže podílet na výběru oprávněné osoby, popřípadě volbě zmocněnce (či obhájce)“¹⁸⁶. Obviněný by tímto způsobem totiž mohl působit na trestní řízení.¹⁸⁷

Dále byl tento výklad prolomen nálezem Ústavního soudu ze dne 21. ledna 2021, sp. zn. IV. ÚS 3139/19, kde se stěžovatelka bránila proti užití závěrů Ústavního soudu uvedených v nálezech ze dne 15. 8. 2018, sp. zn. II. ÚS 131/18 a ze dne 20. 11. 2018, sp. zn. I. ÚS 2436/18 na jednočlennou společnost s odůvodněním, že „*tyto právní závěry nemohou vést k paušální nemožnosti trestně stíhaného jednatele právnické osobě zvolit zmocněnce nebo obhájce. Takovýto zásah může být legitimní jen u větších právnických osob s rozvětvenou vlastnickou strukturou a zejména s vícečlenným statutárním orgánem. Tam, kde má právnická osoba jediného společníka, který je zároveň jediný jednatel, se tento přístup však nemůže uplatnit, neboť vtěchto případech právnická osoba nepředstavuje fakticky nic jiného než majetek jediné osoby. V takových případech je zákaz volby zmocněnce jediným jednatelem neudržitelny*“¹⁸⁸. Soud k dané věci zaujal stanovisko, že:

- a) Situace, kde má právnická osoba jedinou osobu oprávněnou za ni činit úkony v řízení (tedy zejména jednočlenná společnost), ale tato osoba je obviněným ve stejné věci, představuje odlišnou situaci nežli předchozí rozhodnutí Ústavního soudu.
- b) Podle soudu však **nelze uzavřít**, že „*nad výhodami z faktických znalostí takového obviněného pro obhajobu právnické osoby musí vždy převážit riziko, že obviněný bude jednat v rozporu s jejími zájmy. Je v zájmu zachování tohoto práva, aby za právnickou osobu obviněný nečinil všechny úkony v trestním řízení, neboť i když se bude na počátku jevit, že má zcela shodné zájmy jako právnická osoba, nikdy nelze*

---

¹⁸³ Nález ÚS ze dne 11. 2. 2020, sp. zn. IV. ÚS 3740/19.

¹⁸⁴ Nález ÚS ze dne 11. 2. 2020, sp. zn. IV. ÚS 3740/19.

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 324.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 324.

¹⁸⁸ Nález ÚS ze dne 21. 1. 2021, sp. zn. IV. ÚS 3139/19.

*vyločit riziko kolize jeho zájmů se zájmy právnické osoby, a to třeba i v budoucnu. Právě tomu usiluje předejít § 34 odst. 4 věta první zákona o TOPO*¹⁸⁹.

- c) Z hlediska zajištění práva na obhajobu je však potřeba této osobě umožnit zvolit zmocněnce právnické osobě. Volba zmocněnce by totiž měla předcházet ustanovení opatrovníka soudem.
- d) S ohledem na presumpci nevinu podle čl. 40 odst. 2 Listiny „nelze bez dalšího jen pro jeho status obviněného předpokládat, že jsou zde důvodné obavy z kolize zájmů“.
- e) „Považovat takového obviněného a priori za vyloučeného i z tohoto úkonu může tedy být proporcionálním zásahem do práva právnické osoby na obhajobu jen tam, kde je zřejmé, že již takový úkon činí obviněný se záměrem poškodit právnickou osobu v jejím právu na obhajobu či své právo na obhajobu zvýhodnit na její úkor“.

Ústavní soud tedy nejen že potvrdil možnost volby zmocněnce nebo obhájce právnické osoby osobou v postavení svědka v téže věci, ale též připustil, že za určitých okolností může takovou volbu provést i osoba v pozici obviněného.

V případě, že bude osoba, která činí úkony za právnickou osobu v řízení před soudem, nezpůsobilá k takovému jednání, pro účely jejího vyloučení z role zástupce nepostačí pouhá domněnka, že je její postavení s postavením zástupce právnické osoby neslučitelné.¹⁹⁰ Dotčená osoba se v takovém postavení musí fakticky nacházet, tedy mít vztah k „projednávané věci“.¹⁹¹ Úkony, jež byly učiněny osobou v neslučitelném procesním postavení, budou podle Čepa neúčinné a soud k nim nesmí přihlížet.¹⁹² Shodný názor zastává také Žďárský a Malý.¹⁹³ Hmotněprávně lze takové úkony považovat za neplatné z důvodu, že se příčí dobrým mravům či zjevně narušují veřejný pořádek.¹⁹⁴

Pokud dojde ke zjištění neslučitelnosti procesního postavení osoby zástupce právnické osoby v průběhu řízení, bude právnická osoba vyzvána k určení jiné osoby zástupce. Neurčí-li

---

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ GRÍVNA, T.: § 34 [Úkony právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 741.

¹⁹¹ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 632.

¹⁹² ČEP, D.: Úskalí obhajoby právnické osoby v trestním řízení. In: GRÍVNA, T. a kol.: Právo na obhajobu: Teorie a praxe 21. století. Op. cit., s. 170.

¹⁹³ ŽDÁRSKÝ, Z.: K trestní odpovědnosti právnických osob v ČR nejen z pohledu Nejvyššího státního zastupitelství. Státní zastupitelství, 2017, č. 1, s. 14–15; obdobně též MALÝ, J.: Jednání za právnickou osobu v průběhu trestního řízení. Op. cit., s. 637.

¹⁹⁴ HANDLAR, J., DOBROVOLNÁ, E.: § 580 [Rozpor s dobrými mravy a se zákonem. Počáteční nemožnost plnění]. In: BÍLKOVÁ, J., ČERNÝ, a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2021. s. 2296. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 2077 a násl.

si právnická osoba fyzickou osobu způsobilou činit úkony v řízení před soudem ve stanovené lhůtě¹⁹⁵, bude jí ustanoven opatrovník soudem. Určí-li si ale právnická osoba zmocněnce, orgány činné v trestním řízení mohou takovou volbu považovat za neúčinnou za předpokladu, že se jedná o „zjevné zneužití práva (např. volba zmocněnce, který nemá k právnické osobě vůbec žádný vztah, doručuje se mu na adresu v zahraničí, kde je nedostupný atd.)“¹⁹⁶. Poté lze, podle názoru soudu, ustanovit právnické osobě opatrovníka i v situaci, kdy jí již byl zvolen zmocněnec.¹⁹⁷

5.5. Možnost jednání bez přítomnosti zástupce právnické osoby

Dojde-li k naplnění určitých předpokladů vyjmenovaných níže, je možné, aby hlavní líčení bylo provedeno soudem v nepřítomnosti zástupce právnické osoby, tedy osoby oprávněné činit úkony za právnickou osobu v řízení před soudem.¹⁹⁸ Hlavní líčení v nepřítomnosti této osoby je možné provést za splnění předpokladů vymezených v ustanovení § 34 odst. 7 ZTOPO, a to:

- a) *„Osoba, která je oprávněná podle § 34 činit úkony za právnickou osobu, se bez řádné omluvy nedostaví,¹⁹⁹*
- b) *Obžaloba byla obviněné právnické osobě řádně doručena,²⁰⁰*
- c) *Obviněná právnická osoba byla včas a řádně předvolána k hlavnímu líčení,²⁰¹*
- d) *Bylo dodrženo ustanovení o zahájení trestního stíhání,²⁰² a*
- e) *Obviněná právnická osoba byla upozorněna na možnost prostudovat spisy a učinit návrhy²⁰³ na doplnění vyšetřování“²⁰⁴.*

---

¹⁹⁵ Zákon v ustanovení § 34 odst. 4 ZTOPO stanoví lhůtu 7 dnů, ale lhůtu lze prodloužit i zkrátit. Blíže viz GRIVNA, T.: § 34 [Úkony právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 742.

¹⁹⁶ Nález ÚS ze dne 21. 1. 2021, sp. zn. IV. ÚS 3139/19.

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ MALÝ, J.: Jednání za právnickou osobu v průběhu trestního řízení. Op. cit., s. 637.

¹⁹⁹ Příkladem důvodu omluvy může být například fyzická nemožnost osoby zástupce právnické osoby dostavit se k hlavnímu líčení, pouze však za předpokladu, že neexistuje jiná osoba oprávněná. Konkrétně tedy například situace, kdy dojde k hospitalizaci takové fyzické osoby (viz GRIVNA, T.: § 34 [Úkony právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 744-745).

²⁰⁰ Obžaloba se zpravidla doručuje právnické osobě, má-li však právnická osoba zástupce – advokáta, zmocněnce či opatrovníka, pak se doručuje i těmto osobám (viz GRIVNA, T.: § 34 [Úkony právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 744-745).

²⁰¹ Předvolání je nutné adresovat právnické osobě, nikoliv jednající fyzické osobě. Předvolání musí navíc splňovat též obsahové náležitosti a být doručeno předepsaným způsobem alespoň 5 dnů předem, a to podle §198 odst. 1 TŘ (viz GRIVNA, T.: § 34 [Úkony právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 746).

²⁰² Postup při zahájení trestního stíhání blíže viz § 160 TŘ.

²⁰³ Upozornění nejméně 3 dny předem vyplývá z ustanovení § 166 odst. 1 TŘ.

²⁰⁴ GRIVNA, T.: § 34 [Úkony právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 744-745.

Oproti předpokladům, které je nutné naplnit k provedení hlavního líčení bez obžalované fyzické osoby, není u právnické osoby vyžadováno, aby soud měl za to, že lze věc spolehlivě rozhodnout a účelu trestního řízení dosáhnout i bez přítomnosti obžalovaného ve smyslu ustanovení § 202 odst. 2 TŘ. Naplnění veškerých předpokladů k provedení hlavního líčení bez přítomnosti obžalovaného automaticky neznamena, že soud hlavní líčení v takové situaci provede. Jedná se o fakultativní prostředek, a tedy záleží na rozhodnutí soudu.²⁰⁵

---

²⁰⁵ GŘIVNA, T.: § 34 [Úkony právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 744-745; Pro úplnost je vhodné dodat, že podle komentářové literatury ustanovení § 34 odst. 7 ZTOPO nevylučuje použití ustanovení § 202 odst. 1 TŘ, které umožňuje zajištění přítomnosti obžalovaného prostřednictvím videokonferenčního zařízení. Obecná právní úprava neodporuje povaze trestního řízení vedeného proti právnické osobě a je tedy i na takové případy aplikovatelná (viz. GŘIVNA, T.: § 34 [Úkony právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 774).

6. Nutná obhajoba právnické osoby

Institut nutné obhajoby ukládá obviněnému povinnost mít obhájce, a to v určitém, zákonem stanoveném případě²⁰⁶. Právní úprava institutu je pro fyzické osoby vymezena v ustanovení § 36, § 36a a 36b TŘ. U právnických osob je ale institut prostřednictvím ustanovení § 35 odst. 2 ZTOPO absolutně vyloučen, a to i přes početnou kritiku. Většina důvodů nutné obhajoby vymezených v trestním řádu totiž není aplikovatelná na právnické osoby, a to s ohledem na jejich povahu.²⁰⁷ Nicméně existují i důvody, pro které by byla aplikace institutu nutné obhajoby na právnické osoby žádoucí. Důvodová zpráva vyloučení aplikace institutu vysvětluje pouze odkazem na právní úpravu zahraničních států.²⁰⁸ Přičemž Tibitanzlová upozorňuje, že zahraniční právní úpravy, vyjma právní úpravy Slovenské republiky, institut nutné obhajoby u právnických osob nevylučují.²⁰⁹

Důležitost institutu lze demonstrovat na postoji Ústavního soudu v nálezu z roku 2001, který považuje nutnou obhajobu za prostředek k zajištění práva na obhajobu.²¹⁰ Institut nutné obhajoby je považován za nezbytný zejména z důvodu, že je stanoven pro případy, kdy osoba, proti níž je vedeno trestní řízení, není schopna dostatečně hájit své zájmy, ať už z důvodu duševní poruchy, fyzickým vadám nebo vzetí obviněného do vazby.²¹¹ Vantuch poukazuje na fakt, že i skutková složitost dané věci může způsobit, že daná osoba není schopna náležitě hájit své zájmy.²¹²

---

²⁰⁶ Příklady nutné obhajoby viz § 36 TŘ:

- „(1) Obviněný musí mít obhájce už v přípravném řízení,
  - a) je-li ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody, ve výkonu ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody nebo na pozorování v zdravotním ústavu (§ 116 odst. 2),
  - b) je-li jeho svéprávnost omezena, nebo
  - c) jde-li o řízení proti uprchlému.
- (2) Obviněný musí mít obhájce také tehdy, považuje-li to soud a v přípravném řízení státní zástupce za nutné, zejména proto, že vzhledem k tělesným nebo duševním vadám obviněného mají pochybnosti o jeho způsobilosti náležitě se hájit.
- (3) Koná-li se řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let, musí mít obviněný obhájce už v přípravném řízení.
- (4) Obviněný musí mít obhájce též
  - a) v hlavním líčení konaném proti zadrženému, nebo
  - b) v řízení, v němž se rozhoduje o uložení nebo změně zabezpečovací detence nebo o uložení nebo změně ochranného léčení, s výjimkou ochranného léčení protialkoholního“.

²⁰⁷ GRÍVNA, T.: § 35 [Obhájce]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 754.

²⁰⁸ Důvodová zpráva ZTOPO § 35 - Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2004. IV. Volební období. Tisk. 745 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva [online], 2011 [cit. 10. 2. 2021].

²⁰⁹ TIBITANZLOVÁ, A.: Nutná obhajoba právnické osoby – ano, či ne? – 1. část. Op. cit., s. 29-33.

²¹⁰ Nález ÚS ze dne 3. 12. 2001, sp. zn. IV ÚS 561/2001.

²¹¹ VANTUCH, P.: Trestní řízení z pohledu obhajoby. 2. vyd. Op.cit., s. 71.

²¹² Tamtéž, s. 71.

Obdobně tomu může být v případě společného řízení fyzické a právnické osoby, kdy je fyzická osoba zastoupena advokátem a právnická osoba svého obhájce nemá.²¹³ S tímto názorem lze bezesporu souhlasit a konstatovat, že takto nerovné postavení spoluobviněných osob, jejichž zájmy mohou být a v praxi často jsou v rozporu, není v souladu se zásadou „rovnosti zbraní“, a tedy právem na obhajobu a právem na spravedlivý proces.

Tibitanzlová jako zásadní důvod pro vyloučení aplikace institutu nutné obhajoby u právnických osob vidí ekonomické důvody státu. Uplatňování institutu totiž vyžaduje poskytnutí nemalých finančních prostředků ze strany Ministerstva spravedlnosti ČR.²¹⁴ Avšak odlišný názor zastává Čep, který uvádí, že „*Institut nutné obhajoby navíc není automaticky spojen s právem na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu, takže samotné ustanovení obhájce právnické osobě sice představuje dílčí procesní úkon, který však nezbytně neznamená výdaje státu v podobě náhrady nákladů státu*“²¹⁵. Lze tedy shrnout, že byť by zavedení institutu nutné obhajoby i na právnické osoby znamenalo určitou ekonomickou zátěž pro stát, tato zátěž by nejspíš nedosahovala takové výše, aby na jejím základě bylo možné ospravedlnit nezavedení institutu u právnických osob. V důsledku současné právní úpravy, která absolutně vylučuje institut nutné obhajoby u právnických osob, může za určitých okolností²¹⁶ docházet k oslabení či dokonce porušení základních práv obviněné právnické osoby v trestním řízení.

6.1. Sjednání dohody o vině a trestu

Jedním z důvodů nutné obhajoby bylo do 1. října 2020, tedy do účinnosti novely TŘ provedené zákonem č. 333/2020 Sb., i sjednání dohody o vině a trestu. S ohledem na složitost postupu, kdy jsou strany dohody povinny předložit kvalifikovaný návrh trestu spolu s návrhem na náhradu škody, vzniklé nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení, zákon vyžadoval zastoupení obviněného obhájcem. Obviněný bez právního vzdělání obvykle není schopen náležitě hájit své zájmy, resp. uvědomovat si dopady určitých ujednání.²¹⁷ Obsah dohody je stěžejní zejména proto,

---

²¹³ TIBITANZLOVÁ, A.: Nutná obhajoba právnické osoby – ano, či ne? – 1. část. Op. cit., s. 29-33.

²¹⁴ TIBITANZLOVÁ, A.: Nutná obhajoba právnické osoby – ano, či ne? – 2. část. Bulletin advokacie. 2018, č. 7-8, s. 20-23.

²¹⁵ ČEP, D.: Nutná obhajoba právnické osoby de lege ferenda. Op. cit., s. 7.

²¹⁶ Touto okolností může být například situace, kdy je vedeno komplikované trestní řízení a obviněná právnická osoba tak není schopna bez osoby obhájce dostatečně hájit své zájmy.

²¹⁷ TIBITANZLOVÁ, A.: Nutná obhajoba právnické osoby – ano, či ne? – 1. část. Op. cit., s. 29-33.

že její schválení odsuzujícím rozsudkem soudu je meritorním rozhodnutím ve věci²¹⁸. Je tedy nezbytné, aby si obviněný byl vědom veškerých, i potenciálních důsledků svého jednání. Sjednání dohody o vině a trestu je navíc podmíněno pouze zjištěním skutkového stavu věci a přiznáním obviněného, resp. jeho prohlášením, že skutek spáchal. Dokazování soud neprovádí.²¹⁹ Dochází tak k modifikaci konceptu materiální pravdy²²⁰. V důsledku sjednání dohody o vině a trestu nicméně dochází k „upozadění“ i dalších zásad jako například principu *nemo tenetur*, zásady ústnosti, veřejnosti či volného hodnocení důkazů.²²¹ Na značné oslabení procesních práv obviněného při sjednání dohody o vině a trestu upozorňuje například Ščerba. Obviněný by si podle jeho názoru měl být vědom všech následků a omezení, ke kterým v důsledku sjednání dohody dochází.²²² Zastoupení obviněného obhájcem lze v této věci považovat za žádoucí, mnohdy nezbytné. A to zejména jedná-li se o právnickou osobu, která činí úkony v řízení prostřednictvím fyzické osoby. Novela TR²²³ snažící se zefektivnit sjednávání dohody o vině a trestu u obviněných fyzických osob tak v praxi může způsobit opačný efekt.

---

²¹⁸ § 175b odst. 1 a 2 TR – cit.: „(1) Došlo-li k sjednání dohody o vině a trestu, státní zástupce podá soudu v rozsahu sjednané dohody návrh na schválení dohody o vině a trestu. ... (2) K návrhu připojí státní zástupce sjednanou dohodu o vině a trestu a další písemnosti, které mají význam pro soudní řízení a rozhodnutí.“

§ 314r odst. 4 TR – cit.: „Soud dohodu o vině a trestu schválí odsuzujícím rozsudkem, ve kterém uvede výrok o schválení dohody o vině a trestu a výrok o vině a trestu, případně ochranném opatření, v souladu s dohodou o vině a trestu. Výrok o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení soud uvede v souladu s dohodou o vině a trestu, se kterou poškozený souhlasí, nebo s dohodou o vině a trestu, v níž dohodnutý rozsah a způsob náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení odpovídá řádně uplatněnému nároku poškozeného (§ 43 odst. 3); jinak soud postupuje podle § 228, pokud je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, popřípadě podle § 229.“

²¹⁹ viz § 314q odst. 5 TR.

²²⁰ S ohledem na ustanovení § 175a TR, který stanoví, že:

(1) „Jestliže výsledky vyšetřování dostatečně prokazují závěr, že se skutek stal, že tento skutek je trestným činem a že jej spáchal obviněný, může státní zástupce zahájit jednání o dohodě o vině a trestu na návrh obviněného nebo i bez takového návrhu. Neshledá-li státní zástupce návrh obviněného důvodným, vyzoomí o svém stanovisku obviněného, a má-li obviněný obhájce, též jeho.“

(3) „Podmínkou sjednání dohody o vině a trestu je prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán, pokud na základě dosud opatřených důkazů a dalších výsledků přípravného řízení nejsou důvodné pochybnosti o pravdivosti jeho prohlášení. Dohodu o vině a trestu sjednává státní zástupce s obviněným; jde-li o případ nutně obhajoby, sjednává státní zástupce dohodu o vině a trestu s obviněným za přítomnosti obhájce.“

Zásada materiální pravdy však není při sjednávání dohody o vině a trestu absolutně vyloučena. Uzavřít dohodu o vině a trestu lze totiž pouze za předpokladu, že dosud opatřené důkazy a výsledky přípravného řízení nevedou k důvodným pochybnostem o pravdivosti prohlášení obviněného. Prohlášení (doznání) obviněného musí být tedy důsledně přezkoumáno. Obsah dohody o vině a trestu pak nesmí být v rozporu se zjištěnými objektivními skutečnostmi.

²²¹ ČEP, D.: Nutná obhajoba právnické osoby de lege ferenda. Op. cit., s. 7.

²²² ŠČERBA, F. a kol.: Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice. Praha: Leges, 2012. 128 s. ISBN 978-80-87576-30-4. s. 35-36.

²²³ Novela TR provedena zákonem č. 333/2020 Sb.

Za „nejpotřebnější“ a „nejreálnější“ důvod nutné obhajoby aplikovatelný na právnické osoby označila sjednání dohody o vině a trestu i Tibitanzlová.²²⁴ Čep v souvislosti s právní úpravou TŘ účinnou do 30. září 2020 navíc uvedl, že pokud si právnická osoba nezvolí obhájce v případě sjednávání dohody o vině a trestu, pozbude právo na pokračování v jednání o dohodě.²²⁵ Tomu ale judikатурní praxe v případě obviněné právnické osoby nenasvědčovala ani při tehdy platné právní úpravě, když ve věci Okresního soudu ve Žďársku nad Sázavou byla sjednána dohoda o vině a trestu pouze mezi státním zástupcem a opatrovníkem²²⁶ právnické osoby bez zastoupení právnické osoby obhájcem.²²⁷ V dané věci byl dokonce právnické osobě udělen trest jejího zrušení. Takové jednání opatrovníka nelze za žádných okolností považovat za souladné se zájmy právnické osoby, jak konstatuje ostatně i Gřivna.²²⁸ V takové situaci je na soudu, aby zasáhl a ustanovil právnické osobě jiného opatrovníka. Účast obhájce by ale mohla předejít komplikacím, a tedy urychlit a zjednodušit celý proces sjednání dohody o vině a trestu. Věci týkající se právnických osob jsou obvykle samy o sobě komplikované a mnohdy nepřehledné, může tak snadno dojít ke zneužití postavení osoby, která za právnickou osobu činí úkony v řízení.

Institut nutné obhajoby by měl dopadat i na právnické osoby, a to především s ohledem na jejich povahu a nemožnost dostatečně hájit své zájmy. Právnická osoba je vždy závislá na fyzické osobě, která za ni činí úkony v řízení před soudem a nelze tak vyloučit, že tato fyzická osoba sjedná dohodu o vině a trestu v rozporu se zájmem právnické osoby. Sjednání dohody o vině a trestu by tedy nepochybně bylo aplikovatelným a žádoucím důvodem nutné obhajoby u právnických osob. A to i přes změnu právní úpravy institutu nutné obhajoby vztahující se na fyzické osoby.

6.2. Závažnost sankce jako důvod nutné obhajoby

Další důvod nutné obhajoby je vymezen například v ustanovení § 36 odst. 3 TŘ, kde zákon stanoví „*Koná-li se řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let, musí mít obviněný obhájce už v přípravném řízení*“. Trest odnětí svobody sice nemůže být právnické osobě udělen, nicméně sankce, které lze právnické osobě uložit, nelze

---

²²⁴ TIBITANZLOVÁ, A.: Nutná obhajoba právnické osoby – ano, či ne? – 1. část. Op. cit., s. 29-33.

²²⁵ ČEP, D.: Nutná obhajoba právnické osoby de lege ferenda. Op. cit., s. 7.

²²⁶ Opatrovník v dané věci nebyl advokátem.

²²⁷ Rozsudek Okresního soudu ve Žďársku nad Sázavou ze dne 27. 11. 2014, sp. zn. 3 T 88/2014.

²²⁸ GŘIVNA, T.: Rekodifikace obchodního práva – pět let poté. Svazek II. - 1 Opatrovník právnické osoby v trestním řízení. Op. cit.

považovat za zanedbatelné, když nejpřísnějším trestem je její zrušení.²²⁹ Vzhledem k potenciálním likvidačním důsledkům tohoto trestu nelze považovat sankční systém za nevyžadující obhájce ve věci.

Že se nejedná pouze o teoretickou úvahu, potvrzuje například rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 6. 2022, sp. zn. 2 To 127/2020, ve kterém soud uložil společnosti Metrostav a.s. (IČO: 000 14 915) a Metrostav Infrastructure a.s. (IČO: 242 04 005) peněžitý trest 10 mil. Kč spolu s tříletým trestem zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži podle ustanovení § 21 ZTOPO. Společnosti nesmí uzavírat žádné smlouvy na plnění veřejných zakázek, účastnit se zadávacích řízení podle ustanovení § 3 zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek a veřejných soutěží podle jiných právních předpisů. Společnosti získávají ročně v průměru zakázky za cca 11 mld. Kč, a tedy tříletý zákaz pro společnosti znamená snížení tržeb o cca 33 mld. Kč.²³⁰ Roční ztráta společností představuje cca 44,2 % výnosů roku 2020.²³¹ Důsledky stanoveného trestu tedy v tomto případě nelze považovat za zanedbatelné.

Tibitanzlová shledává jako možné řešení buďto vytvoření speciálního důvodu pouze pro právnické osoby v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob, anebo formální propojení s ustanovením upravujícím důvody nutné obhajoby pro fyzické osoby například tak „že důvod nutné obhajoby právnické osoby je dán v případě, kdy se vede trestní řízení proti právnické osobě pro trestný čin, jehož horní hranice převyšuje podle zvláštní části trestního zákoníku pět let“²³². Sankce mohou způsobit závažné a nevratné důsledky jak samotným právnickým osobám, tak i dotčeným třetím osobám, které se na trestné činnosti nepodílely. Jako příklad těchto osob lze uvést zaměstnance společnosti nebo členy jejich rodin.²³³ Proto i hledisko závažnosti sankce lze považovat za aplikovatelný důvod nutné obhajoby pro právnické osoby.

---

²²⁹ GŘIVNA, T.: Rekodifikace obchodního práva – pět let poté. Svazek II. - 1 Opatrovník právnické osoby v trestním řízení. Op. cit.

²³⁰ BARTOSZ, J.: Trest pro Metrostav. Stavební gigant nesmí soutěžit o zakázky. Novinky.cz [online]. Publikováno dne 21. 6. 2022 [cit. 15. 8. 2022].

²³¹ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 6. 2022, sp. zn. 2 To 127/2020; řádná účetní závěrka společnosti Metrostav a.s. (IČO: 000 14 915) ke dni 31. 12. 2020 a účetní závěrka společnosti Metrostav Infrastructure a.s. (IČO: 242 04 005) ke dni 31. 12. 2020.

²³² TIBITANZLOVÁ, A.: Nutná obhajoba právnické osoby – ano, či ne? – 1. část. Op. cit., s. 29-33.

²³³ VIDRNA, J., DOLANSKÝ, P.: Trestní odpovědnost obchodních společností a územně samosprávných celků. Op. cit., s. 139.

6.3. Absence fyzické osoby zástupce jako důvod nutné obhajoby

Dalším případem vyžadujícím přítomnost obhájce právnické osoby by mohla být již zmíněná neexistence fyzické osoby oprávněné činit za právnickou osobu úkony v řízení před soudem, a tedy hájit její zájmy. Podle aktuální právní úpravy je tato situace řešena ustanovením opatrovníka soudem. Opatrovníkem může být téměř kdokoliv, vyjma osob nacházejících se v neslučitelném procesním postavení (svědek, obviněný a poškozený v téže věci) a osob, jejichž zájmy jsou v rozporu se zájmy obviněné právnické osoby. Zákon nezakotvuje žádné účinné záruky pro případ rozporu jednání opatrovníka se zájmy právnické osoby, vyjma zproštění opatrovníka funkce soudem.

Problematické právní úpravě příliš nepomáhá ani skutečnost, že právnická osoba si může zvolit obhájce. Obhájce je totiž volen právě tímto opatrovníkem přiděleným soudem. Obdobný názor zastává například Turayová, která považuje ponechání možnosti volby obhájce na “zástupci” právnické osoby za ohrožení práva na obhajobu.²³⁴ Záležet však bude na konkrétních okolnostech dané věci a jednání fyzické osoby zastupující právnickou osobu (tedy opatrovníkovi). Pokud by opatrovník nezvolil právnické osobě obhájce například při zmiňovaném sjednávání dohody o vině a trestu, v jeho postupu lze shledávat rozpor se zájmy právnické osoby. Soud by tak měl zasáhnout, zprostit²³⁵ opatrovníka funkce a ustanovit opatrovníka jiného.²³⁶ Obdobně se k problematice vyjadřuje též Čep²³⁷. Podle Gřivny by měl být limitem opatrovníkova jednání právě onen prospěch právnické osoby. Opatrovníkovi totiž náleží povinnost jednat s péčí řádného

---

²³⁴ Turayová důvod ohrožení práva na obhajobu právnické osoby spatřuje v nedostatku finančních prostředků některých právnických osob. Ve slovenské právní úpravě je totiž k získání bezplatné obhajoby třeba splnit dvě kumulativní podmínky, a to nedostatek financí a zároveň obhajobu musí vyžadovat zájem spravedlnosti. Turayová se obává situací, ve kterých bude absentovat možnost bezplatné obhajoby právě z onoho důvodu nenaplnění nezbytnosti obhájce v dané věci do takové míry, aby to vyžadoval zájem spravedlnosti, a dojde tak k porušení práva na obhajobu. Blíže viz TURAYOVÁ, Y., TOBIÁŠOVÁ, L., ČENTÉŠ J.: Trestná zodpovednosť právnických osôb: vybrané aspekty trestnej zodpovednosti právnických osôb v SR. Bratislava: Wolters Kluwer, s.r.o., 2016. 211 s. ISBN 978-80-8168-329-9. s. 181.

²³⁵ Ke zproštění by mělo dojít ve smyslu ustanovení § 40a TŘ.

²³⁶ Pokud je opatrovník ustanoven soudem, pak soud také odpovídá za to, že opatrovník bude hájit zájmy právnické osoby. Pokud tak opatrovník nečiní vůbec nebo tak nečiní dostatečně, pak je soud povinen zprostit opatrovníka a funkce a ustanovit opatrovníka jiného. Pokud by tak soud neučinil, došlo by k popření práva na spravedlivý proces (viz GŘIVNA, T.: Rekodifikace obchodního práva – pět let poté. Svazek II. - 1 Opatrovník právnické osoby v trestním řízení. Op. cit. a dále viz náleží ÚS ze dne 22. 11. 2012 sp. zn. II. ÚS 194/11 – cit.: „*Pokud však opatrovníka, coby zástupce účastníka řízení, ustanoví soud, odpovídá za to, že opatrovník bude hájit práva a oprávněné zájmy účastníka řízení. Má přitom povinnost zprostit opatrovníka jeho funkce, pokud zjistí, že opatrovník svoji funkci v řízení buďto nevykonává fakticky vůbec, anebo zcela nedostatečně (jako v posuzovaném případě). Postup, kdy je soudem ustanoven a poté tolerován nedostatečně činný opatrovník, je nepřijatelným formalismem, který ve svém důsledku popírá právo zastoupeného účastníka na spravedlivé řízení*“).

²³⁷ ČEP, D.: Nutná obhajoba právnické osoby de lege ferenda. Op. cit., s. 7.

hospodáře.²³⁸ Podle nálezu Ústavního soudu má opatrovník právnické osoby obdobná práva a povinnosti jako člen jejího statutárního orgánu, a tedy se řídí ustanovením § 487 OZ. Práva a povinnosti mezi právnickou osobou a členem jejího orgánu se řídí přiměřeně ustanovením o příkazu podle ustanovení § 59 ZOK a § 2432 OZ.²³⁹ A tedy „*Příkazník plní příkaz poctivě a pečlivě podle svých schopností; použije přitom každého prostředku, kterého vyžaduje povaha obstarávané záležitosti, jakož i takového, který se shoduje s vůlí příkazce (§ 2432 odst. 1 OZ)*“²⁴⁰. V praxi však nelze ani tuto povinnost považovat za záruku opatrovníkovy jednání.

Situace, kdy právnická osoba nemá vhodnou osobu, která by byla oprávněna za ní činit úkony v řízení před soudem, by mohl řešit institut nutné obhajoby. Praxe totiž nasvědčuje tomu, že ani zmíněné „pojistky“ nejsou dostačující.

6.4. Důvody pro vyloučení institutu nutné obhajoby u právnických osob

K názoru podporujícímu vyloučení institutu nutné obhajoby u právnických osob se přiklání například Šámal, který podotýká, že právnická osoba má možnost volby svého obhájce. Institut nutné obhajoby Šámal nepovažuje za odůvodněný.²⁴¹ S tímto názorem však nelze souhlasit, a to zejména z důvodu, že volba obhájce závisí na fyzické osobě, která za právnickou osobu činí úkony v řízení. Nelze tak spoléhat na to, že tato fyzická osoba volbu obhájce učiní, a to zejména v určitých složitých případech, kdy je přítomnost obhájce nezbytná. Obhájce má navíc v rámci trestního řízení širší práva nežli osoba, proti níž je vedeno trestní řízení. Například podle ustanovení § 165 odst. 2 TR „*Obhájce je již od zahájení trestního stíhání oprávněn být přítomen při vyšetřovacích úkonech, jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění o něm zajistit*“, kdežto účast obviněné fyzické i právnické osoby lze pouze připustit ze strany policejního orgánu.

Argumentem proti zavedení institutu nutné obhajoby na právnické osoby je též vázanost vymezených důvodů pouze na fyzické osoby.²⁴² Tento názor podporoval například Herczeg, který poukazoval na fakt, že důvody nutné obhajoby jsou vymezeny výlučně ve vztahu k fyzické osobě

---

²³⁸ GRIVNA, T.: Rekodifikace obchodního práva – pět let poté. Svazek II. - 1 Opatrovník právnické osoby v trestním řízení. Op. cit.

²³⁹ Usnesení ÚS ze dne 6. 3. 2018, sp. zn. I. ÚS 4149/17 (bod. 12).

²⁴⁰ Tamtéž.

²⁴¹ ŠÁMAL, P.: Zázraky se nedějí a v justici už vůbec ne, Bulletin advokacie č. 3/2000, s. 6.

²⁴² FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. vyd. Op. cit., s. 122.

a jejím právům.²⁴³ Konkrétně tedy, že právnická osoba nemůže být vzata do vazby, omezena na svéprávnosti, uprchnout nebo trpět duševní poruchou. Přestože je tento argument opodstatněný, s nemožností aplikace duševní poruchy jako důvodu nutné obhajoby na právnickou osobu je třeba nesouhlasit. Tento důvod totiž zahrnuje i pochybnost o způsobilosti osoby obviněného náležitě se hájit. K takové situaci může dojít i v trestním řízení s obviněnou právnickou osobou, která nemá fyzickou osobu, která náležitě hájí její zájmy, a naopak jedná na její úkor. S ohledem na uvedené skutečnosti tedy lze uvažovat o částečné aplikaci i tohoto důvodu nutné obhajoby na právnickou osobu.

Dalším argumentem odpůrců institutu nutné obhajoby u právnických osob je nemožnost uložení trestu odnětí svobody, a dále i skutečnost, že vyšší typová závažnost trestného činu není spojena s tresty, tedy druhem trestu a jeho sazbou.²⁴⁴ I například Gřivna uvádí, že „*kritérium typové závažnosti trestného činu jako důvod nutné obhajoby by u právnických osob postrádalo racionalitu*“.²⁴⁵ Výjimkou je ale trest propadnutí majetku, který je možný právnické osobě uložit za zvlášť závažný zločin. V tomto případě tedy typová závažnost trestného činu hraje roli a institut nutné obhajoby by byl u právnických osob aplikovatelný.

Shrneme-li argumenty pro a proti zavedení institutu nutné obhajoby u právnických osob, zjevně převáží zájem na ochraně práv právnické osoby. Ani argument odůvodňující ustanovení § 35 odst. 2 ZTOPO v důvodové zprávě, resp. skutečnost, že je institut obdobně upraven i v zahraničních právních úpravách, nelze považovat za dostatečné odůvodnění pro tak závažný zásah do základních práv obviněného. Aktuální právní úprava tedy neproporcionálně zasahuje do práva obviněného na obhajobu i jeho práva na spravedlivý proces, a je tak v rozporu se zákonem i veřejným pořádkem. Zavedení institutu, a tedy novelizaci ZTOPO, je nutné považovat za nikoliv pouze žádoucí, ale dokonce nezbytnou.

---

²⁴³ JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Op. cit., s. 213.

²⁴⁴ GŘIVNA, T.: § 35 [Obhájce]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 759.

²⁴⁵ GŘIVNA, T.: Rekodifikace obchodního práva – pět let poté. Svazek II. - 1 Opatrovník právnické osoby v trestním řízení. Op. cit.

6.5. Mezinárodní úprava institutu nutné obhajoby

ESLP nepovažuje „povinnost obviněného být v trestním řízení zastoupen advokátem“ samu o sobě za neslučitelnou s Úmluvou.²⁴⁶ Povinnost je však v rozporu s Úmluvou ve chvíli, kdy v jejím důsledku dochází k narušení práva na spravedlivý proces.²⁴⁷ ESLP judikoval, že meze a podmínky materiální obhajoby či naopak nutnost být v řízení zastoupen obhájcem ponechá na uvážení jednotlivých států s tím, že považuje právo na materiální obhajobu za nikoliv absolutní, a tedy za omezitelné.²⁴⁸ Podstatným základem je podle ESLP schopnost obviněného uplatnit obhajobu v souladu s právem na spravedlivý proces. Jak takového požadavku bude naplněno, je však již v dispozici jednotlivých států.²⁴⁹

ESLP dále uvádí, že pokud se obviněný rozhodne nevyužít práva být zastupován obhájcem v řízení před soudem, musí sám dohlížet na to, aby splnil veškeré povinnosti a ohlídal si práva, která mu na základě právní úpravy náleží.²⁵⁰ Obviněný je během jednotlivých fází řízení poučován o svých právech a povinnostech, avšak ne vždy je takové poučení pro osobu neznalou práva dostačující. Ne vždy je tedy obviněný schopen si uvědomit následky svého jednání.

ESLP připouští, že mohou nastat situace, kdy k dodržení čl. 6 odst. 3 písm c) Úmluvy²⁵¹ bude zastoupení obviněného obhájcem vyžadováno. V takovém případě by měl soud obviněnému obhájce ustanovit. Jednotlivé případy musí soud posuzovat podle konkrétních okolností dané věci. Jako potenciální důvody pro nezbytné zastoupení obviněného obhájcem ESLP uvedl:

- a) zbavení osobní svobody obviněného zakládající složitost věci;²⁵²
- b) závažnost trestného činu;²⁵³
- c) závažnost hrozícího trestu pro obviněného;²⁵⁴
- d) neschopnost obviněného hájit své zájmy (s ohledem na osobnost obviněného a povahu řízení ve věci).²⁵⁵

---

²⁴⁶ KMEC, J., KOSARŇ, D., KRATOCHVIÖL, J., BOBEK, M.: Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012. 1696 s. ISBN 978-80-7400-365-3. s. 804.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 804.

²⁴⁸ Rozsudek ESLP Correia de Matos proti Portugalsku ze dne 15. 11. 2011, stížnost č. 48188/99.

²⁴⁹ Tamtéž.

²⁵⁰ Rozsudek ESLP Melin proti Francii ze dne 22. 6. 1993, stížnost č. 12914/87.

²⁵¹ čl. 6 odst. 3 písm c) Úmluvy stanoví: „obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují“.

²⁵² Rozsudek ESLP Yoldaş proti Turecku ze dne 23. 2. 2010, stížnost č. 27503/04.

²⁵³ Rozsudek ESLP Quaranta proti Švýcarsku ze dne 24. 5. 1991, stížnost č. 12744/87.

²⁵⁴ Rozsudek ESLP Benham proti Spojenému království ze dne 10. 6. 1996, stížnost č. 19380/92.

²⁵⁵ KMEC, J., KOSARŇ, D., KRATOCHVIÖL, J., BOBEK, M.: Evropská úmluva o lidských právech. Op. cit., s. 810.

Nezbytné je podle ESLP zastoupení obhájce také v situaci, kdy je obviněný cizincem neovládajícím jazyk a právo státu, ve kterém trestní řízení probíhá.²⁵⁶

Z příkladů uvedených v judikatuře ESLP by na právnické osoby bylo možné aplikovat závažnost trestného činu, závažnost hrozícího trestu pro obviněného i neschopnost obviněného hájit své zájmy. Tyto případy, kdy lze očekávat nezbytnost účasti obhájce obviněného ve věci, reflektují výše vymezené důvody nutné obhajoby.

6.6. Shrnutí

Vzhledem ke skutečnosti, že právnická osoba je subjektem práva na spravedlivý proces, tedy i práva na obhajobu, jehož součástí je mimo jiné právo na náležitý postup OČTŘ, lze v určitých případech považovat vyloučení institutu nutné obhajoby u právnických osob za porušení jejich práv garantovaných ústavním pořádkem České republiky. Nutná obhajoba je institutem zajišťujícím, aby se obviněnému v rámci trestního řízení dostalo dostatečného poučení, a tedy aby si byl obviněný vědom důsledků jednotlivých procesních úkonů, které v průběhu trestního řízení činí. Obviněný, který nemá dostatečné právní znalosti a zkušenosti, není schopen posoudit následky svého jednání před OČTŘ a náležitě tak hájit své zájmy, a to zejména v situacích, kdy se jedná o komplikovanou trestnou činnost právnické osoby. Pouze odkaz na právní úpravu zahraničních států v takovém případě nelze považovat za dostatečné odůvodnění pro vyloučení institutu nutné obhajoby u právnických osob. A to ani ve spojení s argumentem, že důvody nutné obhajoby jsou vymezeny pouze pro povahu fyzické osoby, a nikoliv pro povahu právnické osoby.

Ustanovení o vyloučení institutu nutné obhajoby je tak u právnických osob v ZTOPO zjevně zavedeno z důvodu ekonomických zájmů státu. Takový důvod vyloučení však s ohledem na skutečnost, že právo obviněného na obhajobu je jedním z jeho základních a nejdůležitějších práv v trestním řízení, nelze považovat za důvod dostačující pro vyloučení institutu. Právní úprava se tak příčí právu obviněného na obhajobu, a tedy též právu na spravedlivý proces. Pouhé ekonomické zájmy státu, resp. ušetření finančních prostředků státu za poskytování obhajoby obviněnému, nemohou ospravedlnit omezení základních práv obviněného v trestním řízení.

S ohledem na shora uvedené skutečnosti, tedy zejména skutečnost, že vyloučení institutu nutné obhajoby u právnických osob je zásahem do práv obviněné právnické osoby v trestním řízení, se lze přiklonit k závěru, že novelizace stávající právní úpravy, zejména ustanovení § 35

---

²⁵⁶ Rozsudek ESLP Twalib proti Řecku ze dne 9. 6. 1998, stížnost č. 24294/94.

odst. 2 ZTOPO, je nevyhnutelná. Právní úprava může být změněna například vymezením speciálních důvodů nutné obhajoby přímo pro právnické osoby v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob. Zavedení instutu se jeví žádoucí zejména v případě:

- a) sjednání dohody o vině a trestu,²⁵⁷
- b) kdy je právnická osoba obviněna za zvlášť závažný zločin,²⁵⁸ a
- c) kdy právnická osoba nemá fyzickou osobu způsobilou za ni činit úkony v trestním řízení.²⁵⁹

---

²⁵⁷ Tento důvod považuje za nejdůležitější Tibitanzlová (viz TIBITANZLOVÁ, A.: Nutná obhajoba právnické osoby – ano, či ne? – 1. část. Op. cit., s. 29-33).

²⁵⁸ Tento důvod považuje za nejdůležitější Záhora a Šimovček (viz ZÁHORA, J., ŠIMOVIČEK, I.: Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, s.r.o., 2016. 342 s. ISBN 978-80-8168-413-5. s. 313).

²⁵⁹ Tento důvod považuje za nejdůležitější Čep spolu s důvodem sjednání dohody o vině a trestu (viz ČEP, D.: Nutná obhajoba právnické osoby de lege ferenda. Op. cit., s. 7.).

7. Problematika obhajoby právnické osoby v trestním řízení

Naformulovat právní úpravu tak, aby odpovídala veškerým pravděpodobným situacím, je téměř nemožné. V případě, kdy se jedná o cizí institut, který dokonce odporuje některým zásadám, na nichž je právní úprava postavena, je správné vymezení právní úpravy o to obtížnější. Až praxe přináší jednotlivé otázky a odkrývá mezery, které je nutno řešit analogií, tedy aplikací jiného právního předpisu či práva jako takového. Další možností nápravy nejasné či neúplné právní úpravy je její samotná novelizace. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob již prošel mnohými novelizacemi, avšak žádná z nich podstatným způsobem nedopadá na procesní část zákona. Jedním z cílů této rigorózní práce bylo určit a blíže vymežit vybrané problémy procesní části zákona, které souvisejí s právem právnické osoby na obhajobu. Hlavními vybranými problémy jsou absolutní vyloučení nutné obhajoby u právnických osob a problémy týkající se konání společného řízení spoluobviněné fyzické a právnické osoby. Tyto problémy české právní úpravy budou porovnány s vybranými zahraničními právními úpravami. Následovat bude stručný přehled konkrétních vybraných problémů vyplývajících z předchozích kapitol a návrh potenciálních řešení těchto problémů spolu s úvahou nad možnostmi aplikace některé ze zahraničních úprav.

7.1. Srovnání právní úpravy institutu nutné obhajoby s právní úpravou sousedních států

Slovenská právní úprava obdobně jako český zákon o trestní odpovědnosti právnických osob vylučuje institut nutné obhajoby, a to v ustanovení § 28 odst. 2 TZPO²⁶⁰. K vyloučení institutu nutné obhajoby u právnických osob se vyjadřuje například Turayová, která u práva na obhajobu upozorňuje na znění Úmluvy, podle které nárok na bezplatnou obhajobu vzniká v případě, kdy je splněno jak finanční kritérium, tak i kritérium, že bezplatnou obhajobu vyžaduje zájem spravedlnosti. Při posuzování kritéria zájmu spravedlnosti Turayová vychází z judikatury ESLP, kde soud dovozuje „zájem spravedlnosti“ ze složitosti věci, důležitosti věci pro obviněného (například podle závažnosti hrozícího trestu), osobnosti obviněného a ze skutečnosti, zda daná věc vyžaduje zvláštní právní posouzení.²⁶¹ Mohlo by tedy dojít k situaci, kdy právnická osoba nebude

---

²⁶⁰ Zákon č. 91/2016 Z.z., o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov – zákon o trestní odpovědnosti právnických osob Slovenské republiky.

²⁶¹ TURAYOVÁ, Y., TOBIÁŠOVÁ, L., ČENTÉŠ J.: Trestná zodpovednosť právnických osôb: vybrané aspekty trestnej zodpovednosti právnických osôb v SR. Op. cit., s. 181-182.

dostatečně solventní a současně nebude naplněno kritérium zájmu spravedlnosti, a tedy jí bude odepřeno právo na bezplatnou obhajobu. Možné řešení problému Turayová spatřuje právě v onom institutu nutné obhajoby. K právní úpravě vylučující institut nutné obhajoby u právnických osob se vyjadřuje též například Šimovček, který uvádí, že je třeba zvážit možnost uplatnění institutu nutné obhajoby ve vztahu k právnické osobě. Jako příklad uvádí situaci, kdy je právnická osoba obviněna za zvláště závažný zločin, a to s ohledem na to, že ne každá právnická osoba je kvalifikovaná se ve věci obhajovat, resp. ne každá právnická osoba je dostatečně solventní na obhajobu advokátem.²⁶² V české právní úpravě je dovozován závěr, že lze bezplatnou obhajobu či obhajobu za sníženou odměnu nárokovat i v situacích, kdy se nejedná o důvod nutné obhajoby.²⁶³ Tento argument týkající se slovenské právní úpravy tak v rámci české právní úpravy není relevantním.

Nad rámec právní úpravy týkající se institutu nutné obhajoby je v rámci slovenské právní úpravy vhodné zmínit institut ustanovení opatrovníka obsažený v ustanovení § 27 TZPO. V odst. 6 tohoto ustanovení je totiž výslovně zakotveno, obdobně jako je tomu v české právní úpravě, že za právnickou osobu nemůže jednat mimo jiné obviněný, poškozený a svědek v téže věci. Dále je ale vymezena výslovná výjimka pro tyto osoby v situaci, kdy jde o jediného člena orgánu právnické osoby, anebo o jedinou fyzickou osobu, která zosobňuje právnickou osobu, tedy jednali se o jednočlennou společnost.²⁶⁴ Zprvu se výslovná úprava této výjimky může zdát vhodná, avšak ustanovení odporuje možnosti ustanovení osoby opatrovníka soudem podle ustanovení § 27 odst. 7 TZPO²⁶⁵. Navíc může dojít k situaci, kdy zájmy této osoby budou odlišné od zájmů

---

²⁶² ZÁHORA, J., ŠIMOVČEK, I.: Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Komentár. Op. cit., s. 313.

²⁶³ viz ŠÁMAL, P.: § 33 [Práva obviněného]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád I. 7. vyd. Op. cit., s. 412 – cit.: „Nemajetný obviněný má vždy podle § 33 odst. 2 nárok na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu, a to i když u něho nejde o nutnou obhajobu. To vyplývá i z čl. 40 odst. 3 LPS, který mimo jiné stanoví, že obviněný má právo, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce, přičemž zákon stanoví, v kterých případech má obviněný právo na bezplatnou pomoc obhájce.“

²⁶⁴ § 27 odst. 6 TZPO – cit.: „Za právnickú osobu nemôže konať ten, kto bol do trestného konania pribratý ako znalec, tlmočník alebo prekladateľ. Za právnickú osobu nemôže konať ani ten, kto je obvineným, poškodeným alebo svedkom v tej istej veci; to neplatí, ak ide o jediného člena orgánu právnickej osoby alebo o jedinú fyzickú osobu, ktorá tvorí právnickú osobu. Ak je v priebehu trestného konania zistená táto skutočnosť, predseda senátu a v prípravnom konaní prokurátor vyzve právnickú osobu, aby určila inú osobu na vykonávanie úkonov za právnickú osobu; na určenie takejto osoby jej určí lehotu, ktorá nesmie byť kratšia ako sedem pracovných dní.“

²⁶⁵ § 27 odst. 7 TZPO – cit.: „Ak právnická osoba nemá štatutárny orgán, nezvolí si zástupcu podľa odseku 2, ak nie je určená iná osoba v lehote podľa odseku 6, alebo ak právnickej osobe alebo jej zástupcovi preukázateľne nemožno doručiť písomnosti, predseda senátu a v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie uznesením ustanoví právnickej osobe opatrovníka spravidla z radov advokátov. Inú osobu ako advokáta možno ustanoviť za opatrovníka len s jej súhlasom. Uznesenie o ustanovení opatrovníka sa doručuje tomu, kto je ustanovený za opatrovníka a ak to povaha veci nevyklučuje, aj právnickej osobe. Proti uzneseniu o ustanovení opatrovníka je prípustná sťažnosť.“

právnícké osoby. Řešením takového střetu zájmů by mohl být zásah soudu. I přesto lze ale tuto právní úpravu považovat za problematickou a za určitých okolností též narušující právo obviněné právnícké osoby na obhajobu. Za inspirativní lze naopak považovat výslovné uvedení, že opatrovník je ustanoven obvykle z řad advokátů.²⁶⁶ Ustanovení tedy ponechává prostor i pro volbu osoby od advokáta odlišné, což může být žádoucí například v situaci, kdy existuje jiná vhodnější osoba právnícké osobě „blízká“. Inspirací může být též přípustnost stížnosti proti usnesení o ustanovení opatrovníka.²⁶⁷

Polská právní úprava vymezuje trestní řízení vedené proti právnícké osobě v zákoně o odpovědnosti hromadných subjektů za jednání zakázané pod hrozbou trestu (u.o.p.z.)²⁶⁸, který je speciálním zákonem ve vztahu k polskému trestnímu řádu²⁶⁹. U.o.p.z. upravuje institut nutné obhajoby v čl. 33 u.o.p.z., který stanoví, že pokud nedojde k určení osoby oprávněné jednat za právníckou osobu, anebo pokud tato osoba řádně nekoná, tedy řádně nehájí zájmy právnícké osoby, je jí ustanoven obhájce z moci úřední soudem.²⁷⁰ Vyloučení ustanovení polského trestního řádu týkajících se institutu nutné obhajoby u.o.p.z. nestanoví. S ohledem na subsidiaritu trestního řádu by tedy bylo možné přiměřeně aplikovat též ustanovení trestního řádu týkající se institutu nutné obhajoby i na právnícké osoby. Zejména důvod nutné obhajoby, kterým je situace, kdy soud uzná obhajobu za nezbytnou (viz čl. 79 odst. 2 polského TR), by byl aplikovatelný i na právnícké osoby bez dalšího. Speciální úprava v čl. 33 u.o.p.z. však tyto případy zahrnuje. Polský trestní řád se tedy v tomto rozsahu neuplatní.

U polské právní úpravy týkající se trestní odpovědnosti právníckých osob je třeba upozornit na to, že je oproti české právní úpravě v mnohém odlišná. Hlavní odlišnost zakládá čl. 4 u.o.p.z., podle kterého může být právnícká osoba trestně odpovědná pouze za předpokladu, že:

- a) došlo ke spáchání trestného činu uvedeného v čl. 16 u.o.p.z.;
- b) tento čin byl spáchán osobou uvedenou v čl. 3 u.o.p.z.; a

---

²⁶⁶ viz ustanovení § 27 odst. 7 TZPO.

²⁶⁷ Tamtéž.

²⁶⁸ Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (u.o.p.z.). Dostupný z: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20160001541>.

²⁶⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego.

²⁷⁰ čl. 33 odst. 6 u.o.p.z. – cit.: „*W razie niewyznaczenia w terminie innej osoby, o której mowa w ust. 5, albo gdy nie działają organy uprawnione do reprezentowania podmiotu zbiorowego, sąd wyznacza temu podmiotowi obrońcę z urzędu, spośród osób wymienionych w ust. 2.*“ (Překlad: V případě nejmenování jiné osoby uvedené v odst. 5, nebo nekonají-li orgány oprávněné k zastupování kolektivního subjektu, ustanoví soud tohoto subjektu z moci úřední zmocněnce z osob uvedených v odst. 2.).

c) tato skutečnost „byla potvrzena v pravomocném rozhodnutí soudu odsuzujícím takovou osobu nebo v rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání či v řízení ve věcech trestných činů daňových či v rozhodnutí o dohodě o vině a trestu či v rozhodnutí o zastavení trestního stíhání pro existenci okolností vylučujících možnost potrestání pachatele“²⁷¹.

Návrh na zahájení trestního stíhání může podat zejména státní zástupce nebo poškozený.²⁷² Poškozený ale v takovém případě musí být zastoupen advokátem nebo tzv. „komerčním právníkem“. Trestní stíhání podle u.o.p.z. nelze zahájit z moci úřední. Právnícká osoba musí být před soudem zastoupena statutárním orgánem, přičemž osobou jednajícím za právníckou osobu nemůže být osoba, jejíž jednání je přičítáno právnícké osobě (ve smyslu čl. 3 u.o.p.z.). Pokud nedojde k určení osoby oprávněné jednat za právníckou osobu před soudem, anebo tato osoba jedná v rozporu se zájmy právnícké osoby, je jí ustanoven obhájce podle shora zmíněného čl. 33 u.o.p.z.

Rakouská právní úprava, shodně jako ta polská, výslovné vyloučení institutu nutné obhajoby vůči právníckým osobám nestanoví. Trestní stíhání proti právnícké osobě je zahajováno za předpokladu, že existuje důvodné podezření, že by daná právnícká osoba mohla být odpovědná za trestný čin, pro nějž je vedeno řízení proti pachateli fyzické osobě z moci úřední²⁷³. Speciální právní úprava trestní odpovědnosti právníckých osob je upravena v zákoně VbVG. Právnícká osoba je před soudem zastoupena jejím statutárním orgánem. Pokud jsou ale členové statutárního orgánu podezřelí ze spáchání daného trestného činu, potom je právnícké osobě ustanoven obhájce soudem, a to ve smyslu ustanovení § 16 VbVG²⁷⁴. Funkce ustanoveného obhájce zaniká okamžikem, kdy si právnícká osoba zvolí svého obhájce, anebo objeví-li se osoba oprávněná za právníckou osobu jednat. Rakouský právní řád upravuje nutnou obhajobu ve vztahu k fyzickým

---

²⁷¹ KRZYSZTYNIAK, K.: Trestní odpovědnost právníckých osob v Polské republice. In: JELÍNEK, J. a kol.: Trestní odpovědnost právníckých osob – pět let poté. 1. vyd. Op. cit., s. 263-264; dále též KRZYSZTYNIAK, K.: Trestní odpovědnost právníckých osob v Polské republice [online]. Publikováno 2017 [cit. 13. 2. 2021].

²⁷² V určitých případech může podat návrh na zahájení trestního stíhání i předseda Úřadu na ochranu hospo dářské soutěže a spotřebitelů, a to za předpokladu, že se jedná o trestný čin upravený v zákoně o potírání nekalé soutěže (zákon ze dne 16. 3. 1993, Dz.U. z 2003 r. poz. 1503, o potírání nekalé soutěže).

²⁷³ Rakouský trestní řád ale obsahuje i trestné činy, „*kteřé je možné stíhat pouze na základě žádosti oběti trestného činu (na návrh poškozeného). V daném případě pak tato oběť trestného činu (či poškozený) podává tzv. soukromoprávní obžalobu, v hlavním líčení má až na určité výjimky postavení státního zástupce a neprovádí se vyšetřování.*“, a to podle ustanovení § 71 rakouského trestního řádu (BGB1 Nr. 631/1975 – tzv. StPO) – viz UHLÍŘOVÁ, M.: Trestní odpovědnost právníckých osob v Rakouské republice – komparace s českou právní úpravou. In: JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právníckých osob v České republice – bilance a perspektivy. Op. cit., s. 343.

²⁷⁴ Bundesgesetz über die Verantwortlichkeit von Verbänden für Straftaten – Verbandsverantwortlichkeitsgesetz (VbVG) - Federální zákon o odpovědnosti organizací za trestné činy. Dostupný z: <https://www.jusline.at/gesetz/vbvg>.

osobám v ustanovení § 61 StPO²⁷⁵, a to úzeji nežli český trestní řád v ustanovení § 36 a § 36a TR. Jako důvod nutné obhajoby v rakouské právní úpravě absentuje například řízení proti uprchlému nebo je-li obviněný omezen ve svéprávnosti. Nutná obhajoba se v rakouské právní úpravě vztahuje například na případy, kdy je obviněný ve vyšetřovací vazbě, kdy v řízení rozhoduje soud o umístění obviněného do zařízení pro duševně nemocné, anebo se hlavní líčení koná u zemského soudu jako soudu porotního.²⁷⁶ Čep uvažuje v rámci rakouské právní úpravy vztahující se k fyzickým osobám o aplikaci důvodu nutné obhajoby na právnické osoby v případě, kdy lze za trestný čin uložit trest odnětí svobody, jehož horní hranice přesahuje tři roky, což přepočítává podle ustanovení § 4 odst. 3 VbVG na pokuty, které lze uložit právnické osobě.²⁷⁷ S odkazem na subsidiaritu rakouského trestního řádu (viz ustanovení § 14 odst. 1 VbVG), lze s touto úvahou souhlasit a považovat tento důvod nutné obhajoby za aplikovatelný pro právnické osoby.

Německá právní úprava vymezuje institut nutné obhajoby pro fyzické osoby zejména v ustanovení § 140 StPo²⁷⁸, v jednotlivých ustanoveních StPo a dále též JGG²⁷⁹. Důvodem nutné obhajoby je podle ustanovení § 140 StPo konkrétně například situace, kdy:

- a) se hlavní líčení v prvním stupni koná u vyššího okresního soudu nebo u krajského soudu,
- b) je obviněný obžalován ze závažného trestného činu,
- c) řízení může vyústit v rozhodnutí o zákazu výkonu povolání, anebo
- d) předchozí obhájce je rozhodnutím vyloučen z účasti na řízení.

V případech nespádajících pod ustanovení § 140 odst. 1 StPo, pak též pokud se pomoc obhájce jeví jako nutná vzhledem k závažnosti trestného činu, obtížné skutkové nebo právní situaci, nebo je-li zřejmé, že se obviněný nemůže hájit sám. Jedná se zejména o situace, kdy je prováděno zdlouhavé a složité dokazování či je řízení jinak komplikované. Důvody nutné obhajoby vztahující se k mladistvým jsou vymezeny v ustanovení § 68 JGG.²⁸⁰ S ohledem na odpovědnost

---

²⁷⁵ V souvislosti s ustanoveními § 31 a § 32 StPO - pravidla příslušnosti soudu.

²⁷⁶ Blíže viz JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vyd. Op. cit., s. 354.

²⁷⁷ ČEP, D.: Nutná obhajoba právnické osoby de lege ferenda. Op. cit.

²⁷⁸ Strafprozeßordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 7. April 1987 (BGBl. I S. 1074, 1319), die zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 21. Dezember 2021 (BGBl. I S. 5252) geändert worden ist (překlad: Trestní řád ve znění zveřejněném dne 7. dubna 1987 (BGBl. I str. 1074, 1319), který byl naposledy novelizován článkem 1 zákona ze dne 21. prosince 2021 (BGBl. I str. 5252).

²⁷⁹ Jugendgerichtsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 11. 12. 1974 (BGBl. I S. 3427), zuletzt geändert durch Gesetz vom 25. 06. 2021 (BGBl. I S. 2099) m.W.v. 01.07.2021 (překlad: Zákon o soudu pro mladistvé ve znění zveřejněném 11. prosince 1974 (Federal Law Gazette I str. 3427) naposledy pozměněno zákonem z 25. června 2021 (Federal Law Gazette I str. 2099) m.W.v. 07/01/2021).

²⁸⁰ Blíže viz JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vyd. Op. cit., s. 379; Jugendgerichtsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 11. 12. 1974 (BGBl. I S. 3427), zuletzt geändert durch Gesetz vom 25. 06. 2021 (BGBl. I S. 2099) m.W.v. 01.07.2021 (překlad: Zákon o soudu pro mladistvé ve znění zveřejněném 11.

právnických osob podle správního práva nelze německou právní úpravu považovat za relevantní ve vztahu k řešení problémů české právní úpravy týkající se trestní odpovědnosti právnických osob. Právní úprava tedy nebude blíže rozebírána. V české literatuře o německé právní úpravě pojednává například Tibitanzlová, která spatřuje možnou inspiraci v jednom z důvodů nutné obhajoby. Tím je situace, kdy trestní řízení může vést k zákazu výkonu povolání. Ve vztahu k právnické osobě tento důvod upravuje tak, že důvodem nutné obhajoby by mohly být situace, kdy by trestní řízení vedlo k zákazu výkonu předmětu činnosti právnické osoby.²⁸¹ Tibitanzlová považuje tento trest za „významný zásah do poměrů obviněného“, zejména jedná-li se o právnickou osobu.²⁸² Nutnou obhajobu by bylo možné vymezit pro případ, kdy právnické osobě hrozí závažný trest a za určitých okolností tedy považovat trest „zákazu výkonu předmětu činnosti právnické osoby“ za důvod nutné obhajoby. Pouhý potenciál uložení trestu „zákazu výkonu předmětu činnosti právnické osoby“ ale nelze, zejména s ohledem na ekonomické důvody, považovat za samostatný důvod nutné obhajoby.

7.2. Srovnání právní úpravy společného řízení s právní úpravou vybraných sousedních států

Slovenská právní úprava se společným řízením zabývá v ustanovení § 24 TZPO, který stanoví, že „sa môže vykonať spoločné konanie, ak to zrejme nebude brániť ukončeniu věci v primeranej lehote“. Zákon uvádí pouze možnost konání společného řízení, blíže však podmínky společného řízení nevymezuje. Ustanovení § 24 TZPO v odst. 3 stanoví, že pokud mají být úkony trestního řízení vykonány ve vztahu k právnické i fyzické osobě, zpravidla se vykonají nejprve ve vztahu k fyzické osobě. Právní úpravu lze tedy s ohledem na odst. 1 ustanovení § 24 TZPO považovat za benevolentnější, nežli je tomu v právním řádu České republiky.

Polská právní úprava dokonce institut společného řízení vůbec neupravuje, a to z důvodu, že umožňuje vést trestní řízení proti právnické osobě až ve chvíli, kdy dojde k ukončení trestního řízení vůči fyzické osobě, tedy kdy je vyneseno pravomocné rozhodnutí soudu. Soud je navíc vázán rozhodnutím vydaným v řízení proti fyzické osobě.²⁸³ Zákon upravující trestní odpovědnost

---

prosince 1974 (Federal Law Gazette I str. 3427) naposledy pozměněno zákonem z 25. června 2021 (Federal Law Gazette I str. 2099) m.W.v. 07/01/2021).

²⁸¹ Blíže viz TIBITANZLOVÁ, A.: Nutná obhajoba právnické osoby – ano, či ne? – 1. část. Op. cit., s. 29-33.

²⁸² TIBITANZLOVÁ, A.: Nutná obhajoba právnické osoby – ano, či ne? – 1. část. Op. cit., s. 29-33.

²⁸³ KRZYSZYTYNIAK, K.: Trestní odpovědnost právnických osob v Polské republice. [online] 2017. Publikováno [13. 2. 2021].

právnických osob (tedy u.o.p.z.) obsahuje pouze hmotněprávní úpravu. Procesně je vůči právnické osobě postupováno podle polského trestního řádu.²⁸⁴

Německá právní úprava je ve vztahu k problematice trestní odpovědnosti právnických osob úpravou absolutně odlišnou, a to ze zmíněného důvodu, že právnické osoby jsou postihovány v rámci správního práva. I přes tuto odlišnost je ale možné konat společné trestní řízení proti fyzické osobě a právnické osobě. Taková úprava však z povahy věci není aplikovatelná na právní řád České republiky.

7.3. Jak je tomu v Anglii a Walesu?

Z pouze částečné kodifikace právní úpravy Anglie a Walesu vyplývá obvykle nejednotné řešení konkrétních problémů. Na jednotlivé nejasnosti, které v právní praxi vyvstanou, se uplatňují jak common law doktríny, tak i zákony umožňující uložení trestních sankcí právnickým osobám. Trestní odpovědnost právnických osob je v Anglii a Walesu upravena v různých zákonech (v tzv. kvazitrestních zákonech a v tzv. čistě trestních zákonech). Test trestní odpovědnosti (tzv. *criminal liability test*) stanoví, že zákon, podle kterého je právnická osoba trestně odpovědná za daný trestný čin, upravuje také podmínky této trestní odpovědnosti.

Anglie a Wales, jako zástupci angloamerického právního systému postaveného na common law, mají právní řád založený na odlišných principech nežli státy kontinentálního právního systému. Jisté podobnosti se ale z důvodu převzetí principu trestní odpovědnosti právnických osob z angloamerické právní kultury objevují i v právních úpravách zemí kontinentálního systému. Trestní odpovědnost právnických osob existovala v angloamerické právní kultuře od počátku, tedy se právo Anglie ani Walesu nepotýká se zmiňovanými problémy právní úpravy České republiky a ostatních států kontinentálního právního systému. Důvodem absence těchto problémů je i úprava práva prostřednictvím judikatury (tzv. „*case law*“).

V trestním právu Anglie a Walesu neexistuje institut nutné obhajoby ani institut osoby obhájce ustanoveného soudem (tedy „obhájce *ex offio*“). Na místo institutu obhajoby *ex offio* existuje v Anglii a Walesu institut právní pomoci (tzv. *legal aid*), tedy jakési právo na právního zástupce a právní pomoc.²⁸⁵ Tento institut byl vytvořen v roce 1949 (institut je regulován zákonem

---

²⁸⁴ Konkrétně podle zákona ze dne 6. 6. 1997, Trestní řád - Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., Kodeks postępowania karnego.

²⁸⁵ TERRILL, R., J.: *World Criminal Justice Systems – A Comparative Survey*. 9th ed. by Routledge 711 Third Avenue, New York, NY 10017, 2016. 812 s. ISBN 978-1-138-94086-4. s. 100.

o právní pomoci – The Legal Aid Act (1974))²⁸⁶ s cílem poskytovat právní poradenství pro nemajetné, a to tak, aby každý byl finančně schopen žalovat spravedlivý a rozumný nárok nebo bránit své právo.²⁸⁷ Institut tedy zaručuje právní pomoc a zastoupení v rámci soudního procesu. Zda bude služba právní pomoci bezplatná nebo zda se bude obžalovaný na nákladech podílet, závisí na vážnosti věci, věku obžalovaného i jeho finanční situaci (například u Magistrates' Courts jako nižších soudů, je právní pomoc bezplatná, jedná-li se o vážný případ).²⁸⁸ Podle některých autorů je institut právní pomoci základem civilizované demokracie v Anglii a Walesu.²⁸⁹ Obžalovaný má možnost požádat o poskytnutí právní pomoci, zda tak učiní je obvykle ponecháno na jeho volbě. Přítomnost obhájce v hlavním líčení je vyžadována například v případě obvinění ze znásilnění nebo v situaci, kdy jsou v řízení předvoláni mladiství svědci.²⁹⁰ Pro úplnost je však vhodné zmínit, že většina případů náležejících před Crown Court a téměř veškeré případy náležející před Magistrates' Courts končí uznáním viny obžalovaného (tzv. „*guilty plea*“).²⁹¹

7.4. Rekapitulace problémů obhajoby právnické osoby v trestním řízení spolu s návrhem řešení zohledňujícím zahraniční právní úpravu

Po vymezení některých problémů právních úprav vybraných zemí kontinentálního i angloamerického právního systému je vhodné konstatovat, že zvolené právní úpravy se mnohdy potýkají s většími problémy nežli česká právní úprava. V zahraničních právních úpravách tedy bylo nalezeno pouze dílčí řešení vybraných problémů české právní úpravy, a to zejména z důvodu

---

²⁸⁶ Blíže viz. TERRILL, R., J.: *World Criminal Justice Systems – A Comparative Survey*. 9th ed. Op. cit., s. 100 – cit.: „*The issue of legal aid frequently is addressed during the preliminary hearing. England has not developed a public defender system, but has established a legal aid scheme that is regulated by the Legal Aid Act (1974). Under the act, a magistrates' court may grant aid to a defendant appearing before it or to a person who has been convicted and wants to appeal to a Crown court. A Crown court may grant aid to an accused person appearing before it or to a person who has been convicted and plans to appeal to the Court of Appeal. The Court of Appeal or the Supreme Court of the United Kingdom may grant aid to a person appealing a case to the Supreme Court. If legal aid is granted, the accused is free to select any private solicitor willing to handle legal aid work. In cases in which the services of a barrister are needed, the solicitor seeks appropriate counsel for the client*“.

²⁸⁷ BOWCOTT, O.: *Legal aid: how has it changes in 70 years?* The Guardian [online]. Publikováno dne 26. 12. 2018 [cit. 27. 12. 2021].

²⁸⁸ TERRILL, R., J.: *World Criminal Justice Systems – A Comparative Survey*. 9th ed. Op. cit.

²⁸⁹ *The Secret Barrister: Without legal aid, the rule of law collapses.* The Guardian [online]. Publikováno dne 27. 12. 2018 [cit. 27. 12. 2021].

²⁹⁰ *Obvinění (trestní řízení) Anglie a Wales.* European e-justice [online]. Publikováno dne 1. 12. 2016 [cit. 27. 12. 2021].

²⁹¹ Blíže viz *Criminal Court Statistics Q1 2019 England and Wales.* Ministry of justice [online]. Publikováno 2020 [cit. 30. 3. 2022]; *Criminal Court Statistics quarterly, England and Wales, October to December 2021.* Ministry of justice [online]. Publikováno dne 31. 3. 2022 [cit. 15. 4. 2022].

odlišných přístupů k trestní odpovědnosti právnických osob. Právní úprava zahraničních zemí se zdá být inspirativní spíše v jednotlivých problémech nežli v samotné právní úpravě.

Některé dílčí problémy ZTOPO mohou být postaveny najisto pomocí judikatury. Ta ale u vybraných problémů není příliš četná. U jiných problémů je novelizace ZTOPO nevyhnutelná. Novela právní úpravy je nezbytná zejména u ustanovení ZTOPO týkajících se institutu nutné obhajoby, ustanovení opatrovníka právnické osobě či konání společného trestního řízení. A to i s přihlédnutím k tomu, že žádná z dosavadních novel se netýkala procesní části zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

Jedním z problémů procesní části právní úpravy zákona o trestní odpovědnosti právnických osob jsou nedůvodné odlišnosti v přístupu k obviněné právnické osobě a právnické osobě v postavení poškozeného či osoby zúčastněné. Pokud je právnická osoba v postavení poškozeného nebo zúčastněné osoby, pak může být opatrovníkem ustanoven advokát bez jeho souhlasu. Pokud však opatrovníkem advokát není, zákon vyžaduje souhlas osoby opatrovníka, a to před jeho ustanovením.²⁹² Pokud se ale jedná o právnickou osobu v postavení obviněného, je vyžadován předchozí souhlas osoby opatrovníka vždy, a to s ohledem na nemožnost podání stížnosti ani uplatnění jiné obrany (výjimkou je pouze ústavní stížnost viz níže) proti usnesení o ustanovení opatrovníka.²⁹³ Další odlišností je skutečnost, že v přípravném řízení ustanoví právnické osobě v postavení zúčastněné osoby či poškozeného opatrovníka státní zástupce (viz § 42 odst. 4 TŘ), kdežto v postavení obviněného soudce (viz § 34 odst. 5 ZTOPO). Za racionální tuto právní úpravu nepovažuje například Gřivna, který poukazuje na skutečnost, že podle ustanovení § 12 odst. 6 TŘ jsou poškozený, zúčastněná osoba i obviněný stranou trestního řízení.²⁹⁴ V zahraničních právních úpravách tyto rozdíly nebyly nalezeny. Vhodné by tedy bylo sjednocení právní úpravy formou novely.

Další odlišností je již zmíněná nemožnost uplatnit proti usnesení o ustanovení opatrovníka opravný prostředek. Nález Ústavního soudu ze dne 21. ledna 2020 explicitně připustil ústavní stížnost proti usnesení o ustanovení opatrovníka právnické osobě z důvodu, že podle ustanovení § 34 odst. 5 ZTOPO není přípustné podat proti usnesení o ustanovení opatrovníka stížnost.²⁹⁵ Odlišná je ale situace při ustanovení opatrovníka poškozenému nebo zúčastněné osobě, kde

---

²⁹² viz § 42 odst. 4 TŘ.

²⁹³ GŘIVNA, T.: Rekodifikace obchodního práva – pět let poté. Svazek II. - 1 Opatrovník právnické osoby v trestním řízení. Op. cit.

²⁹⁴ Tamtéž.

²⁹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2020, sp. zn. IV. ÚS 3139/19.

je stížnost přípustná, a to podle ustanovení § 45 odst. 2 TR.²⁹⁶ Gřivna podotýká, že postavení právnické osoby v postavení poškozeného či zúčastněné osoby je bezdůvodně zvýhodněno oproti právnické osobě v postavení obviněného.²⁹⁷ Sjednocení i této problematiky tedy lze považovat za žádoucí. Inspirací může být slovenská právní úprava, která v ustanovení § 27 odst. 7 TZPO stížnost proti usnesení o ustanovení opatrovníka připouští.

Dalším problémem je možnost ovlivnění trestního řízení ze strany fyzické osoby, která za právnickou osobu činí úkony v řízení před soudem. S ohledem na uvedené skutečnosti lze konstatovat, že řešením je pouze včasný zásah soudu (tedy zproštění zástupce funkce) s výzvou k volbě nového zástupce právnické osoby či v krajním případě ustanovení opatrovníka.

Ustanovení opatrovníka sice narušuje právo na obhajobu právnické osoby, avšak v praxi se objevují případy, kdy jiná varianta volby osoby zástupce právnické osoby není možná. Vhodná by byla změna právní úpravy, a to například tak, aby byl opatrovníkem zvolen advokát ze speciálního seznamu, jak navrhuje Gřivna.²⁹⁸ S ohledem na rozbor zahraniční právní úpravy je třeba zmínit, že například v rakouské a polské právní úpravě existuje možnost ustanovení obhájce soudem právě v situacích, kdy právnická osoba nemá jinou osobu oprávněnou za ni v řízení jednat a hájit tak její zájmy. Přesto ale může docházet k situacím, kdy bude takto ustanovený zástupce právnické osoby jednat mimo okruh jejího zájmu či dokonce na její úkor. Povinnosti advokáta ale toto riziko minimalizují. Například slovenská právní úprava v ustanovení § 27 odst. 6 TZPO výslovně stanoví, že opatrovníkem je zpravidla ustanoven advokát. Možnost ustanovení osoby od advokáta odlišné tedy tato právní úprava připouští. V takovém případě je ale vyžadován souhlas ustanovované osoby (tedy opatrovníka).

Dalším významným problémem procesní části ZTOPO je neexistence institutu nutné obhajoby u právnických osob. Povaha právnické osoby sice nepřipouští některé z důvodů nutné obhajoby vymezených v trestním řádu, avšak existují důvody, pro které by bylo zavedení institutu žádoucí. Jedním z těchto důvodů by mohla být i neexistence osoby zástupce právnické osoby, tedy situace, kdy je nutné přistoupit k ustanovení opatrovníka. I zde by bylo možné vycházet ze vzoru polské či rakouské právní úpravy. A do právní úpravy výslovně zakotvit, že právnické osobě soud ustanoví obhájce, pokud jsou členové jejího statutárního orgánu obviněni v téže věci, pokud

---

²⁹⁶ GŘIVNA, T.: Rekodifikace obchodního práva – pět let poté. Svazek II. - 1 Opatrovník právnické osoby v trestním řízení. Op. cit.

²⁹⁷ Tamtéž.

²⁹⁸ Stanovisko Unie obhájců ČR č. 2/2019 ze dne 16. 3. 2019 k institutu opatrovníka právnické osoby v trestním řízení. Op. cit.

nedojde k určení oprávněné osoby zástupce právnické osoby, anebo pokud tato osoba řádně nehájí zájmy právnické osoby. Funkce ustanoveného obhájce by pak po vzoru zahraničních právních úprav zanikla okamžikem volby jiného obhájce ze strany právnické osoby, anebo objevila-li by se osoba oprávněná za právnickou osobu jednat. Vhodným důvodem nutné obhajoby je též sjednávání dohody o vině a trestu, anebo situace, kdy právnické osobě hrozí vysoký, popř. závažný trest nebo když může dojít k jejímu zrušení. V ZTOPO by tedy bylo vhodné upravit jednotlivé důvody, kdy se na právnické osoby institut nutné obhajoby vztahuje.

Posledním z vybraných problémů právní úpravy týkající se obhajoby právnických osob je přílišná benevolence ponechána OČTŘ při konání společného řízení obviněné právnické a fyzické osoby. Zde lze jako možné řešení navrhnout větší konkretizaci ustanovení § 31 odst. 3 ZTOPO, a tedy zavedení alespoň příkladného výčtu důvodů, pro něž je úkon v trestním řízení prováděn nejprve ve vztahu k obviněné fyzické osobě. I zde je ale problematické vymezit právní úpravu tak, aby zahrнула většinu v praxi možných a vyskytujících se situací a nezpůsobila větší zmatek a právní nejistotu, nežli je tomu u aktuální právní úpravy. Inspirace v zahraničních právních úpravách v tomto směru nebyla nalezena. Jako důvod přednosti výsledku obviněné fyzické osoby lze navrhnout situace, kdy „existuje riziko ovlivnění dalšího průběhu trestního řízení“. Do ustanovení § 37 ZTOPO, který upřednostňuje výsledek obviněné fyzické osoby před výsledkem zástupce obviněné právnické osoby, by naopak bylo žádoucí zakotvit možnost přednosti výsledku zástupce právnické osoby, a to například „*pokud tomu nebrání důležité důvody*“. Důvodnost přednosti výsledku obviněné fyzické osoby totiž není dána v každé věci a právnická osoba je tak mnohdy bezdůvodně upozadována.

8. Problematika v praxi

S ohledem na uvedené skutečnosti lze shrnout, že právní řád České republiky byl založen pouze na trestní odpovědnosti fyzické osoby, a tedy nebyl přizpůsoben na trestní odpovědnost právnické osoby. Ta byla do právního řádu vložena jako nový, neznámý institut. Obdobně, jako tomu bylo v ostatních zemích kontinentálního právního systému. Oproti tomu angloamerický právní systém, ve kterém byla trestní odpovědnost právnických osob zakotvena od počátku, je ve své podstatě s tímto institutem kompatibilní. Problémy právní úpravy se v něm tak vyskytují minimálně. Následující podkapitoly se budou zabývat vybranými problémy české právní úpravy, které se vyskytují v praxi a které zároveň vyplývají z výše uvedených závěrů a stanovisk Unie obhájců ČR.

8.1. Ustanovený opatrovník jednající na úkor právnické osoby

Účelem právní úpravy umožňující ustanovení opatrovníka právnické osobě soudem je „ochrana zájmů a práv opatrovance“, a to pro případy, kdy právnická osoba nemá žádnou fyzickou osobu, která by byla oprávněna za ni jednat.²⁹⁹ Nutné je tedy důkladně zvážit, zda opravdu neexistuje žádná jiná osoba, která by byla schopna a oprávněna hájit zájmy právnické osoby. Vzhledem k tomu, že opatrovníkem může být zvolena i osoba, která není znalá vnitřních poměrů právnické osoby, k právnické osobě nemá žádný vztah ani nemá znalosti o činnosti jejího provozu, jedná se o zjevný zásah do práva právnické osoby na její obhajobu. Neexistence fyzické osoby oprávněné zastupovat právnickou osobu, je způsobena zejména zněním ustanovení § 34 odst. 4 ZTOPO, které z role zástupce právnické osoby vylučuje osoby v pozici obviněného, svědka či poškozeného v téže věci. Jejich procesní postavení je neslučitelné s postavením osoby, která za právnickou osobu činí úkony v řízení před soudem, a to zejména z důvodu možného střetu zájmů těchto osob. Tato fyzická osoba by totiž mohla jednat na úkor právnické osoby s cílem ochránit sebe samotnou. Vina by tedy mohla být uvalena pouze na pachatele – právnickou osobu. Pokud ale v konkrétní věci neexistuje žádná důvodná pochybnost, že by fyzická osoba, zejména v pozici svědka, měla zájem na jednání v rozporu se zájmy právnické osoby, pak by tato fyzická osoba měla mít alespoň možnost volby obhájce právnické osoby. A to i s ohledem na povinnost obhájce postupovat v souladu se zájmy klienta, která by měla být jakousi pojistkou pro případ

---

²⁹⁹ Stanovisko Unie obhájců ČR č. 2/2019 ze dne 16. 3. 2019 k institutu opatrovníka právnické osoby v trestním řízení. Op. cit.

nedostatečného hájení zájmů právnické osoby. Ani tato pojistka ale nemusí být dostatečná. A to zejména s ohledem na to, že obhájce jedná na pokyn svého klienta, v praxi tedy na pokyn zástupce právnické osoby. Vzhledem k povaze právnické osoby lze ale takové řešení považovat za jediné možné.

Názor, že zájem na zajištění práva na obhajobu právnické osoby převažuje nad pochybností o zájmech osoby svědka, v některých případech i obviněného v téže věci, zastává i Ústavní soud. Soud se ve svém rozhodnutí přiklání k takovému výkladu ustanovení § 34 odst. 4 ZTOPO, který umožňuje svědkovi a za určitých okolností i obviněnému v téže věci, aby právnické osobě zvolil obhájce, popř. jejího zmocněnce.³⁰⁰ Ústavní soud navíc dodává, že pokud by tak neučinil, docházelo by k případům, kdy by policejní orgán povolal veškeré osoby jako svědky, a tedy by znemožnil právnické osobě absolutně jednat v řízení před soudem. Tento postup již byl v praxi orgánů činných v trestním řízení zaznamenán, jak dokládá například stanovisko Unie obhájců ČR.³⁰¹ Extenzivní výklad ustanovení § 34 odst. 4 ZTOPO podporuje též Fenyk, který je jedním z dlouhodobých kritiků restriktivního výkladu ustanovení.³⁰²

Lze shrnout, že situace by měla být vždy posuzována individuálně s ohledem na konkrétní okolnosti dané věci, a to na základě důkladného zvážení existence rizika jednání fyzické osoby na úkor právnické osoby, a tedy pravděpodobnosti narušení jejího práva na obhajobu.

8.2. Možnost odposlechu komunikace mezi obviněnou právnickou osobou a jejím obhájcem

Unie obhájců vydala stanovisko vyjadřující se k otázce „*důvěrnosti a možnosti odposlechu komunikace mezi obviněnou právnickou osobou a osobou jejím obhájcem*“³⁰³. Stanovisko bylo vydáno ke konkrétnímu případu, kde byla obviněna právnická osoba a spolu s ní i její jednatel. Mezi jednatelem a obhájcem právnické osoby byla zachycena komunikace na základě příkazu

---

³⁰⁰ Nález ÚS ze dne 15. 8. 2018, sp. zn. II. ÚS 131/18 a dále pak nález ÚS ze dne 21. 1. 2020, sp. zn. IV. ÚS 3139/19.

³⁰¹ Stanovisko Unie obhájců ČR č. 2/2019 ze dne 16. 3. 2019 k institutu opatrovníka právnické osoby v trestním řízení. Op. cit.

³⁰² FENYK, J: Obecně oprávněná osoba, zmocněnec a opatrovník v trestním řízení proti právnické osobě a její právo na obhajobu. In: JELÍNEK, J. a kol.: Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení. Op. cit., s. 342-343.

³⁰³ Stanovisko Unie obhájců ČR č. 1/2018 ze dne 22. 6. 2018 k otázce důvěrnosti a možnosti odposlechu komunikace mezi obviněnou právnickou osobou a jejím obhájcem [online], 2018 [cit. 10. 2. 2021].

soudu uděleného podle ustanovení § 88 TR³⁰⁴. Argumentem státního zástupce, jímž odůvodňoval přípustnost zachycené komunikace jako důkazu, byla odlišnost osoby obhájce právnické osoby s osobou obhájce jednatele. Fakticky tedy nedošlo k odposlechu komunikace mezi obhájcem a klientem ve věci. Argumentem Unie obhájců ČR je především odkaz na čl. 13 LZPS, čl. 40 odst. 3 LZPS, čl. 8 a čl. 6 odst. 3 Úmluvy a dále ustanovení § 88 odst. 1 TR, které stanoví „...*Provádění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu mezi obhájcem a obviněným je nepřipustné. Zjistí-li policejní orgán při odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, že obviněný komunikuje se svým obhájcem, je povinen záznam odposlechu bezodkladně zničit a informace, které se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít. Protokol o zničení záznamu založí do spisu*“.

Unie obhájců dále poukazuje na to, že právnická osoba jako uměle vytvořený organizovaný útvar nemůže sama za sebe komunikovat se svým obhájcem. Komunikace s obhájcem tak náleží fyzickým osobám za právnickou osobu jednajícím. Tato skutečnost je dovozována i ze zahraniční literatury.³⁰⁵ Problematická je ale otázka, jak široký okruh osob je oprávněn důvěrně komunikovat s obhájcem právnické osoby. Unie obhájců zastává stanovisko, že do okruhu osob se řadí:

- a) „*osoby, které jsou oprávněny za právnickou osobu jednat (zastupují ji), ať již činí úkony v trestním řízení samotném (§ 34 TOPO) nebo i mimo něj (tzv. control group test).*
- b) *osoby, které jsou v rámci právnické osoby schopny podat obhájci relevantní informace o skutku, o kterém se řízení vede, a o osobách, které se ho dopustily (tzv. subject matter test)*“.

Unie obhájců vydala výzvu k vydání sjednocujícího stanoviska směřovanou k nejvyššímu státnímu zástupci, a to s cílem sjednotit výklad zákona. Unie obhájců považuje jednatele právnické osoby za osobu oprávněnou jednat s obhájcem právnické osoby, a tedy jejich komunikaci je nutné považovat za důvěrnou ve smyslu ustanovení § 88 odst. 1 TR. S ohledem na to, že jednatel je výkonným orgánem obchodní korporace (tedy právnické osoby), kterému náleží její obchodní vedení a který „reprezentuje vůli“ právnické osoby ve veškerých záležitostech, lze se ztotožnit

---

³⁰⁴ § 88 odst. 1 TR – cit.: „...*může být vydán příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, pokud lze důvodně předpokládat, že jím budou získány významné skutečnosti pro trestní řízení a nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztíženo. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu provádí pro potřeby všech orgánů činných v trestním řízení Policie České republiky. Provádění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu **mezi obhájcem a obviněným je nepřipustné. Zjistí-li policejní orgán při odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, že obviněný komunikuje se svým obhájcem, je povinen záznam odposlechu bezodkladně zničit a informace, které se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít. Protokol o zničení záznamu založí do spisu.***“

³⁰⁵ VAN KEMPEN, P., H.: Fair Trial and Privacy Rights for Legal Persons in Criminal Proceedings. In: PIETH, M., IVORY, R.: Corporate criminal liability, emergence, convergence, and risk. 1st ed. by Springer Dordrecht Heidelberg London New York, 2011. 395 s. ISBN 978-94-007-0673-6. s. 373-379.

s názorem Unie obhájců a považovat komunikaci mezi jednatelem s obhájcem právnické osoby za důvěrnou.

Právní úprava týkající se odposlechů je problematickým tématem nejen v souvislosti s odposlechem komunikace obhájce obviněné právnické osoby a spoluobviněné fyzické osoby, ale i v mnohých dalších ohledech. Aktuálním problémem je především absence právní úpravy prostorového odposlechu v trestním řádu.³⁰⁶ Otázkami ohledně odposlechů se zabývá například Jelínek, který poukazuje na skutečnost, že prostorový odposlech zasahuje do základních práv jedince ve větší míře, nežli je tomu u klasického odposlechu podle ustanovení § 88 TŘ. Toto ustanovení tedy nelze považovat za dostačující a aplikovatelné na prostorové odposlechy.³⁰⁷ I komentářová literatura potvrzuje neaplikovatelnost ustanovení § 88 TŘ na prostorové odposlechy a odkazuje u nich na použití zejména ustanovení § 158d odst. 3 TŘ (sledování osob a věcí).³⁰⁸

---

³⁰⁶ Touto problematikou se zabývá Jelínek např. ve svém příspěvku ve sborníku z vědecké konference konané dne 4. dubna 2019: JELÍNEK, J.: Prostorový odposlech a jeho právní (ne)úprava v České republice. In: ZÁHORA, J.: Informačno-technické prostředky v trestnom konaní-možnosti a perspektivy. Praha: Leges, 2019. 267 s. ISBN 978-80-7502-363-6.

³⁰⁷ JELÍNEK, J.: K otázkám prostorového odposlechu v trestním řízení a jeho chybějící právní úpravě v českém trestním řádu. In: JELÍNEK, J. a kol.: Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení. Op. cit., s. 35-44 (blíže též: JELÍNEK, J.: K chybějící právní úpravě tzv. prostorového odposlechu v trestním řádu. Bulletin advokacie, 2018, č. 7-8/2018, s.13-19. ISSN 1210-6348, JELÍNEK, J.: Předpisy pro odposlechy je nutné změnit. Právo, 2018, 28(69), 7-7. ISSN 1211-2119 nebo ŠČERBOVÁ, V.: Zamyšlení nad skutečně aktuálními problémy právní úpravy tzv. prostorových odposlechů, Státní zastupitelství, č. 4/2019. ISSN 1214-3758 [online]. Publikováno 2019 [cit. 18. 2. 2021]).

³⁰⁸ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M.: § 88 [Důvody nařízení a postup]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád I. 7. vyd. Op. cit., s. 1196.

Závěr

Právo na obhajobu je jedním ze základních a nejdůležitějších práv osoby obviněné v trestním řízení, které navíc souvisí s mnoha dalšími procesními právy obviněného. Jeho naplnění přispívá k „realizaci“ dalších principů a práv, jako například principu materiální pravdy a práva na spravedlivý proces. Právní úprava týkající se práva právnické osoby na obhajobu vychází z právní úpravy vztahující se k fyzické osobě. S ohledem na zvláštní povahu právnických osob se ale v mnohém liší.

Hlavním cílem této rigorózní práce bylo posoudit meze obhajoby právnické osoby v trestním řízení spolu s úvahou o přípustnosti institutu nutné obhajoby. Z rozboru právní úpravy a související literatury týkající se obhajoby právnických osoby bylo zjištěno, že obhajoba právnických osob probíhá obdobným způsobem jako obhajoba osob fyzických. V průběhu celé obhajoby však musí být brán zřetel na zvláštní povahu právnické osoby. Limitem aplikace obecné právní úpravy vztahující se na fyzické osoby je totiž právě ona povaha právnické osoby. Obecná ustanovení právní úpravy jsou tak na právnickou osobu aplikovatelná za předpokladu, že to nevyklučuje její povaha a speciální zákon (tedy ZTOPO) nestanoví jinak. ZTOPO speciálně upravuje například institut nutné obhajoby, který ustanovením § 35 odst. 2 ZTOPO absolutně vylučuje, a to pouze s odkazem důvodové zprávy na právní úpravu jednotlivých států Evropy.

I přes odlišnou povahu právnické osoby bylo nalezeno několik důvodů, pro které by byl institut nutné obhajoby u právnických osob nejen aplikovatelný, ale i žádoucí. Těmito důvody jsou zejména situace, kdy neexistuje osoba oprávněná za právnickou osobu činit úkony v řízení před soudem, popř. pokud zástupce nehájí zájmy této právnické osoby dostatečně, a kdy je sjednávána dohoda o vině a trestu.

Neexistence fyzické osoby oprávněné činit úkony v řízení vede podle aktuální právní úpravy pouze k ustanovení opatrovníka soudem. S ohledem na skutečnost, že opatrovníkem může být zvolena fyzická osoba právnické osoby neznalá, které nemusí záležet na výsledku trestního řízení, právní úprava dostatečně „nehájí“ zájmy právnické osoby, resp. její právo na obhajobu. Osoba obhájce by v tomto případě fungovala jako pojistka případné nevole osoby opatrovníka.

Při sjednávání dohody o vině a trestu se již z podstaty věci jedná o institut modifikující některá práva obviněného a zásady trestního řízení. Těmi jsou například zásada materiální pravdy, zásada volného hodnocení důkazů, ale i zásada ústnosti a veřejnosti. Důsledky sjednané dohody o vině a trestu mohou být pro právnickou osobu likvidační. Zájmy právnické osoby by tak měl zastávat odborník, který bude s náležitou péčí hájit zájem právnické osoby. Takovou osobou může být dle autora pouze advokát, tedy obhájce právnické osoby.

Zásah do práva tak významného jako je právo na obhajobu by měl být přinejmenším, i s ohledem na aplikovatelnost některých důvodů nutné obhajoby u právnických osob, dostatečně odůvodněn. Právní úpravu „bezdůvodně“ absolutně vylučující institut nutné obhajoby lze označit za neproporcionální zásah do práva právnické osoby na obhajobu. Řešením by podle provedeného rozboru mohla být pouze dílčí novelizace procesní části zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, která by zavedla institut nutné obhajoby u právnické osoby alespoň pro zmíněné situace a dále pak například pro případy, kdy právnické osobě hrozí závažný trest, resp. trest, který může mít likvidační důsledky.

Dalším cílem této rigorózní práce bylo vymezit problémy obhajoby právnických osob v trestním řízení, porovnat obhajobu právnických osob s obhajobou fyzických osob a také zmínit principy a zásady společného trestního řízení vedeného proti právnické a fyzické osobě. Právní úprava týkající se obhajoby právnických osob v českém právním řádu není ideální, a to jak s ohledem na rozsah právní úpravy, tak i s ohledem na její materii. Jak již bylo uvedeno výše, obhajoba právnických osob vychází z obhajoby osob fyzických, a tedy se v mnohém podobá a zároveň v mnohém liší. Vedle problému vyloučení institutu nutné obhajoby u právnických osob byly nalezeny další problémy právní úpravy, kterými jsou zejména problém týkající se ustanovení opatrovníka soudem, právní úprava nedůvodně upřednostňující obviněnou fyzickou osobu oproti obviněné právnické osobě, nebo příliš široká formulace ustanovení, které vede k nečekaným rozhodnutím a narušení principu právní jistoty. Problémem jsou též nedůvodné rozdíly přístupu právní úpravy k právnické osobě v postavení obviněného a právnické osobě v postavení zúčastněné osoby či poškozeného.

Ustanovení opatrovníka je krajním řešením zastoupení právnické osoby v řízení před soudem. Před jeho ustanovením tedy musí být využity veškeré ostatní možnosti jejího zastoupení. K tomuto závěru dospívá i judikatura, která za určitých okolností připustila extenzivní výklad ustanovení § 34 odst. 4 ZTOPO, kterým dochází k vyloučení osob v postavení svědka, poškozeného a obviněného v téže věci z možnosti učinit jakýkoliv úkon za obviněnou právnickou osobu, a to včetně volby jejího obhájce či zmocněnce. Pokud v dané věci nehrozí střet zájmu těchto osob a daný úkon není způsobilý poškodit právnickou osobu v jejím právu na obhajobu, pak je zejména s ohledem na ochranu práva právnické osoby na obhajobu, dle nálezu Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2021, sp. zn. IV. ÚS 3139/19, extenzivní výklad jediným možným. Za řešení problému týkajícího se ustanovení opatrovníka lze považovat zavedení seznamu advokátů, z něhož by byli jednotliví opatrovníci právnických osob vybíráni soudem. Vzhledem

k povinnostem a odpovědnosti advokáta lze totiž očekávat větší jistotu ohledně hájení zájmů právnické osoby jako klienta.

Vymezit právní úpravu tak, aby nebyla příliš abstraktní, tedy aby nenarušovala právní jistotu a nedávala příliš velký prostor pro libovůli OČTŘ a zároveň nebyla příliš konkrétní, aby zahrnula veškeré možné případy, které se v praxi vyskytují, je velmi obtížným úkolem zákonodárce. Takový problém právní úpravy procesní části ZTOPO byl nalezen například v ustanovení § 31 odst. 3 ZTOPO a § 37 ZTOPO. Ustanovení § 31 odst. 3 ZTOPO stanoví OČTŘ zpravidla činit úkon nejprve ve vztahu k obviněné fyzické osobě, a tedy až poté ve vztahu k právnické osobě. Je však ponecháno na uvážení OČTŘ ve vztahu ke komu bude úkon nejprve proveden. Právní úprava tak ponechává příliš mnoho prostoru pro uvážení OČTŘ a postup OČTŘ je mnohdy nepředvídatelný. Může tak docházet k nečekaným rozhodnutím a tedy k narušení principu právní jistoty. Jako řešení byla autorem navržena konkretizace ustanovení § 31 odst. 3 ZTOPO spočívající v zavedení alespoň příkladného výčtu důvodů, pro něž je úkon v trestním řízení prováděn nejprve ve vztahu k obviněné fyzické osobě. Jako důvod přednosti výsledku obviněné fyzické osoby lze navrhnout situace, kdy „existuje riziko ovlivnění dalšího průběhu trestního řízení“. Ustanovení § 37 ZTOPO naopak ukládá povinnost výsledku nejprve obviněného – fyzické osoby a až poté zástupce obviněné právnické osoby. Mnohdy nedůvodně tak dochází k upřednostnění obviněné fyzické osoby na úkor obviněné právnické osoby. Do tohoto ustanovení by tak naopak bylo vhodné zakotvit možnost přednosti výsledku zástupce právnické osoby, a to například „pokud tomu nebrání důležité důvody“.

Závěrem byl proveden částečný rozbor právní úpravy týkající se obhajoby právnických osob ve vybraných zahraničních zemích, jenž byl jedním z dílčích cílů této rigorózní práce. Poznatky získané rozбором byly následně zohledněny při nalézání možných způsobů řešení zjištěných problémů.

Po provedeném rozboru jednotlivých právních úprav lze shrnout, že ve vztahu k vybraným problémům procesní části zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, jsou jednotlivé právní úpravy v mnohém nepřehledné až chaotické. Byť tedy z české právní úpravy vyvstávají určité problémy, lze ji považovat za propracovanou a systematickou.

Při přípravě novelizace ZTOPO může být inspirací pro řešení vybraných problémů například slovenská právní úprava, která v ustanovení § 27 odst. 7 TZPO připouští stížnost proti usnesení o ustanovení opatrovníka na rozdíl od ustanovení § 34 odst. 5 ZTOPO. V důsledku novelizace by tak byla sjednocena právní úprava, resp. stížnost by bylo možné podat proti usnesení o ustanovení opatrovníka nejen poškozenému nebo zúčastněné osobě, ale též obviněnému.

Vhodné by bylo inspirovat se též rakouskou či polskou právní úpravou v tom, aby právní úprava umožnila ustanovit obviněné právnické osobě obhájce soudem v situacích, kdy právnická osoba nemá jinou osobu oprávněnou za ni v řízení jednat, a hájit tak její zájmy. Další a související inspirací může být i v tomto případě slovenská právní úprava, konkrétně ustanovení § 27 odst. 6 TZPO, dle kterého je opatrovníkem zpravidla ustanoven advokát.

Polská či rakouská právní úprava může být inspirací i při potenciálním řešení problému právní úpravy vylučující institut nutné obhajoby u právnických osob. Po vzoru polské či rakouské právní úpravy by bylo vhodné do právní úpravy výslovně zakotvit, že právnické osobě soud ustanoví obhájce, pokud jsou členové jejího statutárního orgánu obviněni v téže věci, pokud nedojde k určení oprávněné osoby zástupce právnické osoby, anebo pokud tato osoba řádně nehájí zájmy právnické osoby. Funkce ustanoveného obhájce dle zmíněných zahraničních právních úprav zaniká okamžikem volby jiného obhájce ze strany právnické osoby, anebo objeví-li se osoba oprávněná za právnickou osobu jednat. V ZTOPO by však bylo vhodné upravit i další důvody nutné obhajoby jako sjednávání dohody o vině a trestu, anebo situace, kdy právnické osobě hrozí závažný trest.

Z právních úprav zahraničních států kontinentálního i angloamerického systému lze ve vztahu k vybraným problémům české právní úpravy učinit závěr, že ani jedna z právních úprav vybraných zemí není ideální a bezproblémovou. Právními úpravami se však lze inspirovat a českou právní úpravu novelizovat tak, aby zahrnovala některé jejich prvky. Inspirací mohou být i jednotlivé problémy právních úprav, jimž by se novely zákona měly snažit předcházet. Ve většině případů však nelze aplikovat ustanovení zahraničních právních úprav na český právní řád, a to zejména s ohledem na odlišnosti právních úprav daných zemí. U právní úpravy Anglie a Walesu jako zástupců angloamerické právní kultury bylo zjištěno, že se v ní vybrané problémy české právní úpravy nevyskytují, a to zejména z důvodu odlišnosti právní úpravy a začlenění trestní odpovědnost právnických osob do právní úpravy již od počátku. Nedošlo tedy ani k porovnání právní úpravy Anglie a Walesu s právní úpravou České republiky.

U české právní úpravy týkající se právnických osob lze očekávat její dlouhodobější vývoj, a to především s ohledem na nevelké množství odsouzených právnických osob. Jinak tomu ale není ani v ostatních státech kontinentálního právního systému. Jednotlivé problémy právní úpravy totiž vyvstávají zejména v praxi. Problémy, které již v praxi vyvstaly, by měly být řešeny formou novelizace, a to zejména s ohledem na právní jistotu.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

- ČERVÍNEK, Z.: Metoda proporcionality v praxi Ústavního soudu. Praha: Leges, 2021. 258 s. ISBN 978-80-7502-526-5
- DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol.: Trestní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. 1412 s. ISBN 978-80-7552-600-7
- FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, s.r.o., 2018. 272 s. ISBN 978-80-7552-965-7
- JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013. 392 s. ISBN 978-80-87576-58-8
- JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Praha: Leges, 2019. 384 s. ISBN 978-80-7502-351-3
- JELÍNEK, J. a kol.: Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení. Praha: Leges, 2020. 554 s. ISBN 978-80-7502-444-2
- JELÍNEK, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. 1. vyd. Praha: Leges, 2017. 288 s. ISBN 978-80-7502-205-9
- JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. 6. vyd. Praha: Leges, 2021. 942 s. ISBN 978-80-7502-550-0
- JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vyd. Praha: Leges, 2013. 256 s. ISBN 978-80-87576-07-6
- JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vyd. Praha: Leges, 2011. 416 s. ISBN 978-80-87212-88-2

- KMEC, J., KOSARŇ, D., KRATOCHVIÖL, J., BOBEK, M.: Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012. 1696 s. ISBN 978-80-7400-365-3
- MOLEK, J.: Právo na spravedlivý proces. Praha: Wolter Kluwer ČR, 2012. 573 s. ISBN 978-80-7357-748-3
- REPÍK, B.: Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, 2002. 263 s. ISBN 80-86199-57-6
- ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018. 984 s. ISBN 978-80-7400-592-3
- ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013. 1920 s. ISBN 978-80-7400-465-0
- ŠČERBA, F. a kol.: Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice. Praha: Leges, 2012. 128 s. ISBN 978-80-87576-30-4
- TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., GALOVCOVÁ, I.: Pocta Jiřimu Jelínkovi. Praha: Leges, 2020. 498 s. ISBN 978-80-7502-464-0
- VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. 3. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2010. 672 s. ISBN 978-80-7400-321-9
- VANTUCH, P.: Trestní řízení z pohledu obhajoby. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2019. 1257 s. ISBN 978-80-7400-750-7
- VIDRNA, J., DOLANSKÝ, P.: Trestní odpovědnost obchodních společností a územně samosprávných celků. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2014. 213 s. ISBN 978-80-7400-160-4
- ZÁHORA, J.: Informačno-technické prostriedky v trestnom konaní - možnosti a perspektivy. Praha: Leges, 2019. 267 s. ISBN 978-80-7502-363-6

Seznam použité zahraniční literatury a ostatní publikace

- BOWCOTT, O.: Legal aid: how has it changes in 70 years? The Guard – ian [online]. Publikováno dne 26. 12. 2018 [cit. 27. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/law/2018/dec/26/legal-aid-how-has-it-changed-in-70-years>
- Criminal Court Statistics Q1 2019 England and Wales. Ministry of justice [online]. Publikováno 2020 [cit. 30. 3. 2022]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/813433/ccsq-infographic.pdf
- Criminal Court Statistics quarterly, England and Wales, October to December 2021. Ministry of justice [online]. Publikováno dne 31. 3. 2022 [cit. 15. 4. 2022]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1064978/ccsq_bulletin_oct_dec_2021.pdf
- FRYŠTÁK, M., ČENTÉŠ, J., SZCZECZOWICZ, J.: Corporate criminal liability: (in the Czech Republic, Slovakia and Poland). Brno: Masaryk University, 2016. 256 s. ISBN 978-80-210-8382-0
- Obvinění (trestní řízení) Anglie a Wales. European e-justice [online]. Publikováno dne 1. 12. 2016 [cit. 27. 12. 2021]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/169/CS/defendants_criminal_proceedings?ENGLAND_AND_WALES&action=maximizeMS&clang=cs&idSubpage=3
- PIETH, M., IVORY, R.: Corporate criminal liability, emergence, convergence, and risk. 1st ed. by Springer Dordrecht Heidelberg London New York, 2011. 395 s. ISBN 978-94-007-0673-6
- TERRILL, R., J.: World Criminal Justice Systems – A Comparative Survey. 9th ed. by Routledge 711 Third Avenue, New York, NY 10017, 2016. 812 s. ISBN 978-1-138-94086-4

- The Secret Barrister: Without legal aid, the rule of law collapses. The Guardian [online]. Publikováno dne 27. 12. 2018 [cit. 27. 12. 2021].
Dostupné z: <https://www.theguardian.com/law/2018/dec/27/secret-barrister-legal-aid-the-rule-law-cuts>
- TURAYOVÁ, Y., TOBIÁŠOVÁ, L., ČENTĚŠ J.: Trestná zodpovednosť právnických osôb: vybrané aspekty trestnej zodpovednosti právnických osôb v SR. Bratislava: Wolters Kluwer, s.r.o., 2016, 211 s. ISBN 978-80-8168-329-9
- VAN KEMPEN, P., H.: Fair Trial and Privacy Rights for Legal Persons in Criminal Proceedings. In: PIETH, M., IVORY, R.: Corporate criminal liability, emergence, convergence, and risk. 1st ed. by Springer Dordrecht Heidelberg London New York, 2011. 395 s. ISBN 978-94-007-0673-6
- ZÁHORA, J., ŠIMOVČEK, I.: Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, s.r.o., 2016. 342 s. ISBN 978-80-8168-413-5

Příspěvky v kolektivních sbornících

- ČEP, D.: Úskalí obhajoby právnické osoby v trestním řízení. In: GRÍVNA, T. a kol.: Právo na obhajobu: Teorie a praxe 21. století. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 302 s. ISBN 978-80-7380-593-7
- DĚDIČ, J.: § 8 [Trestní odpovědnost právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018. 984 s. ISBN 978-80-7400-592-3. (s. 181–182)
- DURDÍK, T.: práva zúčastněné osoby. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol.: Trestní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. 1412 s. ISBN 978-80-7552-600-7
- FENYK, J.: Obecně oprávněná osoba, zmocněnec a opatrovník v trestním řízení proti právnické osobě a její právo na obhajobu. In: JELÍNEK, J. a kol.: Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení. Praha: Leges, 2020. 554 s. ISBN 978-80-7502-444-2

- FENYK, J.: Právo právnické osoby na spravedlivý proces alias... „*není-li z povahy věci vyloučeno*“. In: TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., GALOVCOVÁ, I.: Pocta Jiřímu Jelínkovi. Praha: Leges, 2020. 498 s. ISBN 978-80-7502-464-0
- GŘIVNA, T.: § 31 [Společné řízení]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018. 984 s. ISBN 978-80-7400-592-3. (s. 574-581)
- GŘIVNA, T.: § 34 [Úkony právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018. 984 s. ISBN 978-80-7400-592-3. (s. 729-754)
- GŘIVNA, T.: § 35 [Obhájce]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018. 984 s. ISBN 978-80-7400-592-3
- HANDLAR, J., DOBROVOLNÁ, E.: § 580 [Rozpor s dobrými mravy a se zákonem. Počáteční nemožnost plnění]. In: BÍLKOVÁ, J., ČERNÝ, a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2021. s. 2296. ISBN 978-80-7400-852-8
- HERCZEG, J.: Obviněná právnická osoba a její právo na obhajobu v trestním řízení. In: JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013. 392 s. ISBN 978-80-87576-58-8
- HERCZEG, J.: Právo na obhajobu a zásada nemo tenetur v řízení proti právnickým osobám. In: JELÍNEK, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. 1. vyd. Praha: Leges, 2017. 288 s. ISBN 978-80-7502-205-9
- JELÍNEK, J.: K otázkám prostorového odposlechu v trestním řízení a jeho chybějící právní úpravě v českém trestním řádu. In: JELÍNEK, J. a kol.: Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení. Praha: Leges, 2020. 554 s. ISBN 978-80-7502-444-2

- JELÍNEK, J.: Prostorový odposlech a jeho právní (ne)úprava v České republice. In: Informačno-technické prostředky v trestním konání - možnosti a perspektivy. Praha: Leges, 2019. 267 s. (s. 28-35). ISBN 978-80-7502-363-6
- KRZYSZTYNIAK, K.: Trestní odpovědnost právnických osob v Polské republice. In: JELÍNEK, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. 1. vyd. Praha: Leges, 2017. 288 s. ISBN 978-80-7502-205-9
- ŘÍHA, J.: Odůvodňování soudních rozhodnutí jako součást práva na spravedlivý proces. In: JELÍNEK, J. a kol.: Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení. Praha: Leges, 2020. 554 s. ISBN 978-80-7502-444-2
- ŠÁMAL, P.: § 33 [Práva obviněného]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád I. 7. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013. 1920 s. ISBN 978-80-7400-465-0
- ŠÁMAL, P.: § 37 [Zvolený obhájce]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád I. 7. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013. 1920 s. ISBN 978-80-7400-465-0
- ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M.: § 88 [Důvody nařízení a postup]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád I. 7. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013. 1920 s. ISBN 978-80-7400-465-0
- ŠÁMAL, P., ŠÁMALOVÁ, M.: § 20 [Společné řízení]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád I. 7. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013. 1920 s. ISBN 978-80-7400-465-0
- ŠÁMAL, P., ŠÁMALOVÁ, M.: § 23 [Vyloučení a spojení věci]. In: ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád I. 7. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013. 1920 s. ISBN 978-80-7400-465-0
- UHLÍŘOVÁ, M.: Trestní odpovědnost právnických osob v Rakouské republice – komparace s českou právní úpravou. In: JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013. 392 s. ISBN 978-80-87576-58-8

- VANTUCH, P.: Obhajoba právnické osoby. In: VANTUCH, P.: Trestní řízení z pohledu obhajoby. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. 1257 s. ISBN 978-80-7400-750-7
- VANTUCH, P.: Obviněný a jeho právo na obhajobu. In: VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. 3. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2010. 672 s. ISBN 978-80-7400-321-9
- VIDRNA, J.: Některé procesní aspekty zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013. 392 s. ISBN 978-80-87576-58-8

Odborné články

- ČEP, D.: Nad možnostmi uplatnění principu nemo tenetur v podmínkách trestní odpovědnosti právnických osob. Právní rozhledy, 2017, č. 2
- ČEP, D.: Nad zaviněním jako základem trestného činu právnické osoby (tj. k přičitatelnosti a otázkám souvisejícím). Právní rozhledy, 2016, č. 15-16, s. 534. ISSN 1210-6410
- ČEP, D.: Nutná obhajoba právnické osoby de lege ferenda. Státní zastupitelství, Wolters Kluwer, s.r.o., 2018, č. 2 (Identifikační číslo ASPI: LIT245392CZ)
- ČEP, D.: Základy trestní odpovědnosti právnických osob ve světle judikatury Nejvyššího soudu (1. část). Trestněprávní revue, 2018, č. 9. ISSN 1213-5313
- GŘIVNA, T.: Rekodifikace obchodního práva – pět let poté. Svazek II. - 1 Opatrovník právnické osoby v trestním řízení. Wolters Kluwer, s.r.o., 2019 (Identifikační číslo ASPI:LIT286629CZ)
- JELÍNEK, J.: K chybějící právní úpravě tzv. prostorového odposlechu v trestním řádu. Bulletin advokacie, 2018, č. 7-8/2018, s.13-19. ISSN 1210-6348
- JELÍNEK, J.: K nové trestněprávní ochraně zvířat aneb trefit kozla. Bulletin advokacie, 2020, 2020(5), 46-50. ISSN 1210-6348

- JELÍNEK, J.: Předpisy pro odposlechy je nutné změnit. *Právo*, 2018, 28(69), 7-7. ISSN 1211-2119
- JELÍNEK, J.: Nad šestou novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Kriminalistika*, 2017, č. 1, s. 83-92. ISSN 1210-9150
- KRZYSZTYNIAK, K.: Trestní odpovědnost právnických osob v Polské republice [online]. Publikováno 2017 [cit. 13. 2. 2021].
Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/trestni-odpovednost-pravnickych-osob-v-polske-republice-105823.html>
- MALÝ, J.: Jednání za právnickou osobu v průběhu trestního řízení. *Právní rozhledy*, 2020, č. 18
- MALÝ, J.: Společné trestní řízení proti obviněné fyzické a právnické osobě a právo na spravedlivý proces. *Právní rozhledy*, 2019, č. 18
- MALÝ, J.: Společné trestní řízení proti obviněné právnické a obviněné fyzické osobě a nutná obhajoba právnické osoby. *Trestněprávní revue*, 2020, č. 2
- MANDÁK, V.: Meze trestní obhajoby – nástin základních otázek. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 10/2003
- MATOCHA, J., SMEJKAL, L.: K právu svědka v trestním řízení odmítnout výpověď proti obviněné právnické osobě [online]. Publikováno 2016 [cit. 15. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-pravu-svedka-v-trestnim-rizeni-odmitnout-vypoved-proti-obvinene-pravnicke-osobe-101570.html>
- ŠÁMAL, P.: Zázraky se nedějí a v justici už vůbec ne. *Bulletin advokacie*, 2000, č. 3/2000
- ŠČERBOVÁ, V.: Zamyšlení nad skutečně aktuálními problémy právní úpravy tzv. prostorových odposlechů. *Státní zastupitelství*, č. 4/2019 [online]. Publikováno 2019 [cit. 18. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz>. ISSN 1214-3758

- TIBITANZLOVÁ, A.: Nutná obhajoba právnické osoby – ano, či ne? – 1. část. Bulletin advokacie. 2018, č. 6
- ŽĎÁRSKÝ, Z.: K některým aplikačním souvislostem zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z pohledu teorie i praxe. Trestněprávní revue, 2020, č. 1. ISSN 1213-5313
- ŽĎÁRSKÝ, Z.: K trestní odpovědnosti právnických osob v ČR nejen z pohledu Nejvyššího státního zastupitelství. Státní zastupitelství, 2017, č. 1

Seznam použitých právních předpisů

- Listina základních práv a svobod. In: Sbírka zákonů České republiky. 1992, roč. 1993, částka 1, usnesení předsednictva České národní rady č. 2, s. 17-23. ISSN 1211-1244
- Listina základních práv Evropské unie, 12012P/TXT
- Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2004. IV. Volební období. Tisk. 745 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva [online]. Publikováno 2011 [cit. 10. 2. 2021]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>
- Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. Volební období. Tisk. 362 – Vládní návrh zákona občanský zákoník. Důvodová zpráva
- Ústava České republiky. In: Sbírka zákonů České republiky. 1992, roč. 1993, částka 1, ústavní zákon č. 1, s. 2-16. ISSN 1211-1244
- Všeobecná deklarace lidských práv, DE01/48, New York, 10. 12. 1948
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: Sbírka zákonů České republiky. 2010, částka 11, s. 354-464. ISSN 1211-1244

- Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii. In: Sbírka zákonů České republiky. 1997, částka 29, s. 1002-1016. ISSN 1211-1244
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Sbírka zákonů České republiky. 2012, částka 33, s. 1026-1365. ISSN 1211-1244
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. In: Sbírka zákonů České republiky. 1964, částka 56, s. 384-430. ISSN 1211-1244
- Zákon č. 120/1976 Sb., Vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In: Sbírka zákonů České republiky. 1976, roč. 1976, částka 23, ústavní zákon, s. 566-596. ISSN 1211-1244
- Zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek. In: Sbírka zákonů České republiky. 2016, částka 51, s. 2346-2452. ISSN 1211-1244
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In: Sbírka zákonů České republiky. 1962, částka 66, s. 513-575. ISSN 1211-1244
- Zákon č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících. In: Sbírka zákonů České republiky. 1992, roč. 1992, částka 41, ústavní zákon, s. 1058-1088. ISSN 1211-1244
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: Sbírka zákonů České republiky. 2012, částka 146, s. 5442-5453. ISSN 1211-1244

Seznam použitých zahraničních právních předpisů

- Bundesgesetz über die Verantwortlichkeit von Verbänden für Straftaten (VbVG) [online]. Publikováno 2018 [cit. 27. 1. 2022]. Dostupný z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20004425>
- Jugendgerichtsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 11. 12. 1974 (BGBl. I S. 3427) [online], [cit. 27. 1. 2022]. Dostupný z: <https://dejure.org/gesetze/JGG>
- Strafprozessordnung (StPO) [online], [cit. 27. 1. 2022]. Dostupný z: <https://www.jusline.at/gesetz/stpo>
- Strafprozeßordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 7. April 1987 (BGBl. I S. 1074, 1319) (StPo) [online], [cit. 28. 2. 2022]. Dostupný z: <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/index.html#BJNR006290950BJNE004137125>
- Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (zákon o odpovědnosti hromadných subjektů za jednání zakázané pod pohrůzkou trestu) [online], [cit. 12. 1. 2022]. Dostupný z: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20021971661>
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., Kodeks postępowania karnego [online], [cit. 12. 1. 2022]. Dostupný z: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19970890555>
- Zákon č. 91/2016 Z.z., o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov [online], [cit. 27. 12. 2021]. Dostupný z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2016-91>

Seznam použité judikatury

Nálezy ústavního soudu [online]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>

- Nález Ústavního soudu ze dne 3. 12. 2001, sp. zn. IV ÚS 561/2001 publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 190/2001 Usn. (N 190/24 SbNU 411)
- Nález Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2018, sp. zn. I. ÚS 4149/17
- Nález Ústavního soudu ze dne 11. 2. 2020, sp. zn. IV ÚS 3740/19
- Nález Ústavního soudu ze dne 15. 8. 2018, sp. zn. II. ÚS 131/18 publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 137/2018 Usn. (N 137/90 SbNU 247)
- Nález Ústavního soudu ze dne 18. 3. 2015, sp. zn. IV. ÚS 2443/14
- Nález Ústavního soudu ze dne 19. 1. 1994 sp. zn. Pl. ÚS 15/93 publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 34/1994 Sb. a publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 3/1994 Usn.
- Nález Ústavního soudu ze dne 20. 11. 2018, sp. zn. I ÚS 2436/18 publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 188/2018 Usn. (N 188/91 SbNU 323)
- Nález Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2020, sp. zn. IV. ÚS 3139/19
- Nález Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2012, sp. zn. II. ÚS 194/11 publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 193/2012 Usn. (N 193/67 SbNU 319)
- Nález Ústavního soudu ze dne 22. 2. 2006, sp. zn. I. ÚS 671/05 publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 41/2006 Usn. (N 41/40 SbNU 341)
- Nález Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. Pl.ÚS 36/01 publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 403/2002 Sb a publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 80/2002 Usn.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. Pl. ÚS-st 30/10 publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 30/2010 Usn. (ST 30/59 SbNU 595)
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 6. 2022, sp. zn. 2 To 127/2020
- Rozsudek Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou ze dne 27. 11. 2014, sp. zn. 3 T 88/2014
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4384/2015
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 2. 2016, sp. zn. 5 To 96/2015

Seznam použité zahraniční judikatury

Rozsudky ESLP [online]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#>

- Rozsudek ESLP Benham proti Spojenému království ze dne 10. 6. 1996, stížnost č. 19380/92
- Rozsudek ESLP Aannemersbedrijf Gebroeders Van Leeuwen B.V. proti Nizozemsku ze dne 25. 1. 2000, stížnost č. 32602/96
- Rozsudek ESLP Correia de Matos proti Portugalsku ze dne 15. 11. 2011, stížnost č. 48188/99
- Rozsudek ESLP Družstevní záložna Pria a ostatní proti České republice ze dne 31.7.2008, stížnost č. 72034/01 [online], 2002 [cit. 8. 2. 2021]. Dostupné z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/85E66110EC26754EC1257BF30042E320?openDocument&Highlight=0,
- Rozsudek ESLP Fortum Oil and Gas Oy proti Finlandia ze dne 12. 11. 2002, stížnost č. 32559/96 [online], 2002 [cit. 8. 2. 2021]. Dostupné z: <http://echr.ketse.com/doc/32559.96-en-20021112/view/>
- Rozsudek ESLP Heaney and McGuinness proti Irsku ze dne 21. 3. 2001, stížnost č. 37720/97
- Rozsudek ESLP J.B. proti Švýcarsku ze dne 5. 5. 2001, stížnost č. 31827/96, bod 64 [online], 2001 [cit. 25. 2. 2021]. Dostupné z: [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/BFE78D65961C7345C125845D0034F398/\\$file/J.%20B.%20proti%20Švýcarsku_ rozsudek.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/BFE78D65961C7345C125845D0034F398/$file/J.%20B.%20proti%20Švýcarsku_ rozsudek.pdf?open&)
- Rozsudek ESLP John Murray proti Spojenému království ze dne 8. 2. 1996, stížnost č. 18731/91
- Rozsudek ESLP Luka proti Rumunsku ze dne 21. 6. 2009, stížnost č. 20772/92
- Rozsudek ESLP Melin proti Francii ze dne 22. 6. 1993, stížnost č. 12914/87
- Rozsudek ESLP O'Halloran a Francis proti spojenému království ze dne 29. 7. 2007, stížnost č. 15809/02
- Rozsudek ESLP Quaranta proti Švýcarsku ze dne 24. 5. 1991, stížnost č. 12744/87
- Rozsudek ESLP Rache a Ozon proti Rumunsku ze dne 32. 3. 2009, stížnost č.21468/03
- Rozsudek ESLP Saunders proti Spojenému království ze dne 17. 12. 1996, stížnost č. 19187/91

- Rozsudek ESLP Serves proti Francii ze dne 20. 10. 1997, stížnost č. 20225/92
- Rozsudek ESLP Twalib proti Řecku ze dne 9. 6. 1998, stížnost č. 24294/94 [online].
Publikováno 1998 [cit. 8. 2. 2021]. Dostupné z:
[http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/A7D7D36D71756F06C12581760055A1AB/\\$file/Twalib%20proti%20Řecku_rozsudek.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/A7D7D36D71756F06C12581760055A1AB/$file/Twalib%20proti%20Řecku_rozsudek.pdf?open&)
- Rozsudek ESLP Weh proti Rakousku ze dne 8. 4. 2004, stížnost č. 38544/97
- Rozsudek ESLP Yoldaş proti Turecku ze dne 23. 2. 2010, stížnost č. 27503/04

Seznam ostatních zdrojů

- BARTOSZ, J.: Trest pro Metrostav. Stavební gigant nesmí soutěžit o zakázky. Novinky.cz [online]. Publikováno dne 21. 6. 2022 [cit. 15. 8. 2022]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/ekonomika/clanek/trest-pro-metrostav-stavebni-gigant-nesmi-soutezit-o-zakazky-40400745>.
- Stanovisko Unie obhájců ČR č. 1/2017 ze dne 23. 3. 2017 k otázce práva na obhajobu obviněných právnických osob a jednání za ně [online], 2017 [cit. 10. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.uocr.cz/stanoviska/stanovisko-unie-obhajcu-cr-c-1-2017-k-otazce-prava-na-obhajobu-obvinenych-pravnickych-osob-a-jednani-za-ne/>
- Stanovisko Unie obhájců ČR č. 1/2018 ze dne 22. 6. 2018 k otázce důvěrnosti a možnosti odposlechu komunikace mezi obviněnou právnickou osobou a jejím obhájcem [online], 2018 [cit. 10. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.uocr.cz/stanoviska/stanovisko-unie-obhajcu-cr-c-1-2018-k-otazce-duvernosti-a-moznosti-odposlechu-komunikace-mezi-obvinenou-pravnickou-osobou-a-jejim-obhajcem/>
- Stanovisko Unie obhájců ČR č. 1/2019 ze dne 14. 3. 2019 k nedostatkům právní úpravy ochrany důvěrného vztahu mezi advokátem a jeho klientem v trestním řízení [online], 2019 [cit. 10. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.uocr.cz/stanoviska/stanovisko-unie-obhajcu-cr-c-1-2019-k-nedostatkum-pravni-upravy-ochrany-duverneho-vztahu-mezi-advokatem-a-jeho-klientem-v-trestnim-rizeni/>
- Stanovisko Unie obhájců ČR č. 2/2019 ze dne 16. 3. 2019 k institutu opatrovníka právnické osoby v trestním řízení [z], 2019 [cit. 10. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.uocr.cz/stanoviska/stanovisko-unie-obhajcu-c-2-2019-k-institutu-opatrovnika-pravnicke-osoby-v-trestnim-rizeni/>
- Řádná účetní závěrka společnosti Metrostav a.s. (IČO: 000 14 915) ke dni 31. 12. 2020
- Účetní závěrka společnosti Metrostav Infrastructure a.s. (IČO: 242 04 005) ke dni 31. 12. 2020

Obhajoba právnické osoby v trestním řízení a problematika s obhajobou související

Abstrakt

Rigorózní práce se zabývá vymezením problémů procesní části zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a souvisejících problémů vyplývajících z trestního řádu. Problémy týkající se trestní odpovědnosti právnických osob se v české právní úpravě i v právních úpravách ostatních zemí kontinentální právní kultury objevují zejména z důvodu převzetí institutu z angloamerické právní kultury. Český právní řád byl založen na trestní odpovědnosti pouze fyzické osoby a včlenění nového institutu tak vyžaduje určité přizpůsobení právního řádu. Povaha právnické osoby je navíc s ohledem na svoji specifickou problematiku již z podstaty věci. Autor vybírá nejvýznamnější problémy procesní části zákona, dále je rozebírá a hodnotí vhodnost nastavení aktuální právní úpravy. Následně autor porovnává zjištěné problémy se zahraniční právní úpravou zemí kontinentálního právního systému. Za nejvýznamnější problémy české právní úpravy autor považuje absolutní vyloučení institutu nutné obhajoby u právnických osob, problémy související s osobou opatrovníka a problémy týkající se vedení společného řízení obviněné fyzické a právnické osoby. V rámci institutu nutné obhajoby u právnických osob se autor zabývá především důvody, pro které by bylo zavedení institutu možné a zároveň žádoucí, a to s ohledem na jejich zvláštní povahu. Takovými důvody jsou dle autora zejména situace, kdy neexistuje osoba oprávněná za právnickou osobu činit úkony v řízení před soudem, popř. pokud zástupce nehájí zájmy této právnické osoby dostatečně, a situace, kdy je sjednávána dohoda o vině a trestu. V závěru rigorózní práce autor navrhuje některá řešení vybraných problémů právní úpravy, a to včetně zvážení možnosti aplikace prvků právních úprav zvolených zahraničních zemí. S ohledem na komplexnost právní úpravy rigorózní práce autor pojednává též o povaze právnické osoby a rozsahu práv náležejících právnické osobě.

Klíčová slova: Trestní právo, trestní řízení, obhajoba, právnická osoba

Defence of a legal person in criminal proceedings and issues related to the defence

Abstract

The rigorous thesis deals with the definition of problems of the procedural part of the law on criminal liability of legal persons and related problems arising from the Criminal Procedure Code. Problems related to the criminal liability of legal persons appear in the Czech legislation and in the legislation of other countries of the continental legal culture mainly due to the adoption of the institute from the Anglo-American legal culture. The Czech legal system was based on the criminal liability of natural persons only and the incorporation of the new institute thus requires a certain adaptation of the legal system. Moreover, the nature of a legal person is inherently problematic given its specific nature. The author selects the most important problems of the procedural part of the law, analyses them and assesses the suitability of the current legal regulation. Subsequently, the author compares the identified problems with foreign legislation of the countries of the continental legal system. The author considers the most significant problems of the Czech legislation to be the absolute exclusion of the institute of necessary defence for legal persons, problems related to the person of the guardian and problems related to the conduct of joint proceedings of the accused natural and legal person. In the context of the institute of necessary defence for legal persons, the author deals primarily with the reasons why the introduction of the institute would be both possible and desirable, taking into account their special nature. According to the author, such reasons include, in particular, situations where there is no person authorised to act on behalf of the legal person in court proceedings, or where the representative does not sufficiently defend the interests of the legal person, and situations where an agreement on guilt and punishment is negotiated. In the conclusion of the thesis, the author proposes some solutions to selected problems of the legal regulation, including consideration of the possibility of applying elements of legal regulations of selected foreign countries. Taking into account the complexity of the legal regulation, the author also discusses the nature of the legal person and the scope of rights belonging to the legal person.

Keywords: Criminal law, criminal proceedings, defence, legal entity